

PRAWO CYWILNE ZBIÓR PRZEPISÓW

2023

Stan prawny na 17 października 2023 roku

Kodeks cywilny

Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Księgi wieczyste i hipoteka

Kodeks postępowania cywilnego

Prawo prywatne międzynarodowe

Prawo o aktach stanu cywilnego

Koszty sądowe w sprawach cywilnych

PRAWO CYWILNE ZBIÓR PRZEPISÓW

2023

Stan prawny na 17 października 2023 roku

Kodeks cywilny

Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Księgi wieczyste i hipoteka

Kodeks postępowania cywilnego

Prawo prywatne międzynarodowe

Prawo o aktach stanu cywilnego

Koszty sądowe w sprawach cywilnych

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2023

UWZGLĘDNIAM ZMIANY WCHODZĄCE W ŻYCIE Z DNIEM:

KODEKS CYWILNY:

- 22 maja 2023 r.** – ustawa z 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej (Dz.U. poz. 326)
- 14 sierpnia 2023 r.** – obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 2 sierpnia 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. poz. 1610)
- 15 września 2023 r., 15 listopada 2023 r.** – ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1615)
- 5 października 2023 r.** – ustawa z 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1933)
- 16 października 2023 r.** – ustawa z 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1890)
- 7 stycznia 2024 r.** – *ustawa z 14 kwietnia 2023 r. o konsumenckiej pożyczce lombardowej (Dz.U. poz. 1285)*

KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY:

- 29 sierpnia 2023 r., 15 lutego 2024 r.** – ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1606)
- 26 września 2023 r.** – ustawa z 7 lipca 2023 r. o ogólnoeuropejskim indywidualnym produkcie emerytalnym (Dz.U. poz. 1843)
- 15 listopada 2023 r.** – *ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1615)*

KSIĘGI WIECZYSTY I HIPOTEKA:

- 1 lipca 2023 r.** – ustawa z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614)
- 1 lipca 2024 r.** – *ustawa z 12 maja 2022 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o przetwarzaniu informacji kryminalnych (Dz.U. poz. 1374)*

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO:

- 17 marca 2023 r.** – ustawa z 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 403)
- 15 kwietnia 2023 r., 1 lipca 2023 r., 1 października 2023 r.** – ustawa z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614)
- 19 kwietnia 2023 r.** – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 kwietnia 2023 r., P 5/19 (Dz.U. poz. 739)

UWZGLĘDNIAM ZMIANY WCHODZĄCE W ŻYCIE Z DNIEM:

- 12 maja 2023 r.** – ustawa z 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustaw w celu likwidowania zbędnych barier administracyjnych i prawnych (Dz.U. poz. 803)
- 20 maja 2023 r.** – ustawa z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 852)
- 22 maja 2023 r.** – ustawa z 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej (Dz.U. poz. 326)
- 22 czerwca 2023 r.** – ustawa z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 535)
- 8 sierpnia 2023 r.** – obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 7 lipca 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. poz. 1550)
- 15 sierpnia 2023 r.** – ustawa z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 289 ze zm.)
- 15 września 2023 r., 15 listopada 2023 r.** – ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1615)
- 22 września 2023 r.** – ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o emeryturach pomostowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1667)
- 28 września 2023 r., 14 marca 2024 r.** – ustawa z 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1860)
- 1 października 2023 r.** – ustawa z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600 ze zm.)
- 1 stycznia 2024 r.** – ustawa z 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym (Dz.U. poz. 1429)
- 15 lutego 2024 r.** – ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1606)
- 25 marca 2024 r.** – ustawa z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 556)
- 18 kwietnia 2026 r.** – ustawa z 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1634)
- z dniem określonym w komunikacie wydanym na podstawie art. 155 ust. 10 ustawy zmieniającej** – ustawa z 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 285 ze zm.)

PRAWO PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE:

- 16 marca 2023 r.** – obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 9 lutego 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. poz. 503)

PRAWO O AKTACH STANU CYWILNEGO:

- 30 maja 2023 r.** – ustawa z 14 października 2021 r. o zmianie ustawy o dowodach osobistych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1978 ze zm.)

UWZGLĘDNIAM ZMIANY WCHODZĄCE W ŻYCIE Z DNIEM:

- 19 lipca 2023 r.** – obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 16 czerwca 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. poz. 1378)
- 15 sierpnia 2024 r.** – *ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1615)*

KOSZTY SĄDOWE W SPRAWACH CYWILNYCH:

- 17 marca 2023 r.** – ustawa z 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 403)
- 22 maja 2023 r.** – ustawa z 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej (Dz.U. poz. 326)
- 20 czerwca 2023 r.** – obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 25 maja 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. poz. 1144)
- 1 lipca 2023 r.** – ustawa z 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614)
- 8 sierpnia 2023 r.** – ustawa z 16 czerwca 2023 r. o zmianie ustawy o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1532)
- 15 sierpnia 2023 r.** – ustawa z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 289 ze zm.)
- 28 września 2023 r.** – ustawa z 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1860)

ORAZ:

- 27 kwietnia 2023 r.** – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 19 kwietnia 2023 r., SK 85/22 (Dz.U. poz. 796)
- 4 maja 2023 r.** – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2023 r., SK 53/22 (Dz.U. poz. 842)
- 20 czerwca 2023 r.** – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 czerwca 2023 r., SK 83/19 (Dz.U. poz. 1151)
- 20 września 2023 r.** – obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z 24 sierpnia 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. poz. 1935)
- 22 września 2023 r.** – obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z 24 sierpnia 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. poz. 1964)
- 13 października 2023 r.** – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 października 2023 r., SK 105/20 (Dz.U. poz. 2208)

Stan prawny na 17 października 2023 r.

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Tytuły umieszczone nad jednostkami redakcyjnymi i wyróżnione tekstem pogrubionym pochodzą od wydawnictwa i nie są częścią aktu normatywnego.

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8358-243-6
62. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

KODEKS CYWILNY

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny	29
KSIĘGA PIERWSZA. CZĘŚĆ OGÓLNA	29
Tytuł I. Przepisy wstępne	29
Tytuł II. Osoby.....	30
Dział I. Osoby fizyczne	30
Rozdział I. Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych	30
Rozdział II. Miejsce zamieszkania	33
Rozdział III. Uznanie za zmarłego	34
Dział II. Osoby prawne	35
Dział III. Przedsiębiorcy i ich oznaczenia	38
Tytuł III. Mienie	39
Tytuł IV. Czynności prawne.....	43
Dział I. Przepisy ogólne	43
Dział II. Zawarcie umowy	45
Dział III. Forma czynności prawnych.....	49
Dział IV. Wady oświadczenia woli	52
Dział V. Warunek	54
Dział VI. Przedstawicielstwo	55
Rozdział I. Przepisy ogólne	55
Rozdział II. Pełnomocnictwo.....	55
Rozdział III. Prokura	57
Tytuł V. Termin	59
Tytuł VI. Przedawnienie roszczeń	60
KSIĘGA DRUGA. WŁASNOŚĆ I INNE PRAWA RZECZOWE.....	63
Tytuł I. Własność	63
Dział I. Przepisy ogólne	63
Dział II. Treść i wykonywanie własności	64
Dział III. Nabycie i utrata własności	66
Rozdział I. Przeniesienie własności	66

Rozdział II. Zasiedzenie.....	68
Rozdział III. Inne wypadki nabycia i utraty własności.....	69
Dział IV. Współwłasność	72
Dział V. Ochrona własności	76
Tytuł II. Użytkowanie wieczyste	78
Tytuł III. Prawa rzeczowe ograniczone	81
Dział I. Przepisy ogólne	81
Dział II. Użytkowanie.....	82
Rozdział I. Przepisy ogólne	82
Rozdział II. Użytkowanie przez osoby fizyczne	84
Rozdział III. Użytkowanie przez rolnicze spółdzielnie produkcyjne	85
Rozdział IV. Inne wypadki użytkowania	87
Dział III. Służebności	87
Rozdział I. Służebności gruntowe	87
Rozdział II. Służebności osobiste	89
Rozdział III. Służebność przesyłu	90
Dział IV. Zastaw	91
Rozdział I. Zastaw na rzeczach ruchomych	91
Rozdział II. Zastaw na prawach.....	94
Tytuł IV. Posiadanie	96
KSIĘGA TRZECIA. ZOBOWIĄZANIA.....	98
Tytuł I. Przepisy ogólne	98
Tytuł II. Wielość dłużników albo wierzycieli	102
Dział I. Zobowiązania solidarne	102
Dział II. Zobowiązania podzielne i niepodzielne	104
Tytuł III. Ogólne przepisy o zobowiązaniach umownych	105
Tytuł IV. (<i>uchylony</i>)	112
Tytuł V. Bezpodstawne wzbogacenie.....	112
Tytuł VI. Czyny niedozwolone.....	113
Tytuł VI ¹ . Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny	121
Tytuł VII. Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania	124
Dział I. Wykonanie zobowiązań	124
Dział II. Skutki niewykonania zobowiązań.....	128
Dział III. Wykonanie i skutki niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych	131
Tytuł VIII. Potrącenie, odnowienie, zwolnienie z długu	134
Tytuł IX. Zmiana wierzyciela lub dłużnika.....	136
Dział I. Zmiana wierzyciela	136
Dział II. Zmiana dłużnika	138
Tytuł X. Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika	139
Tytuł XI. Sprzedaż	141
Dział I. Przepisy ogólne	141

Dział II. Rękojmia za wady	146
Dział II ¹ . (<i>uchylony</i>)	154
Dział III. Gwarancja przy sprzedaży	154
Dział IV. Szczególne rodzaje sprzedaży	157
Rozdział I. Sprzedaż na raty	157
Rozdział II. Zastrzeżenie własności rzeczy sprzedanej.	
Sprzedaż na próbę	158
Rozdział III. Prawo odkupu	159
Rozdział IV. Prawo pierwokupu	160
Tytuł XII. Zamiana	161
Tytuł XIII. Dostawa	161
Tytuł XIV. Kontraktacja	163
Tytuł XV. Umowa o dzieło	165
Tytuł XVI. Umowa o roboty budowlane	169
Tytuł XVII. Najem i dzierżawa	173
Dział I. Najem	173
Rozdział I. Przepisy ogólne	173
Rozdział II. Najem lokalu	177
Dział II. Dzierżawa	180
Tytuł XVII ¹ . Umowa leasingu	182
Tytuł XVIII. Użyczenie	186
Tytuł XIX. Pożyczka	187
Tytuł XX. Umowa rachunku bankowego	191
Tytuł XXI. Zlecenie	192
Tytuł XXII. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia	195
Tytuł XXIII. Umowa agencyjna	196
Tytuł XXIV. Umowa komisu	202
Tytuł XXV. Umowa przewozu	204
Dział I. Przepisy ogólne	204
Dział II. Przewóz osób	205
Dział III. Przewóz rzeczy	205
Tytuł XXVI. Umowa spedycji	208
Tytuł XXVII. Umowa ubezpieczenia	210
Dział I. Przepisy ogólne	210
Dział II. Ubezpieczenia majątkowe	215
Dział III. Ubezpieczenia osobowe	218
Tytuł XXVIII. Przechowanie	220
Tytuł XXIX. Odpowiedzialność, prawo zastawu i przedawnienie	
roszczeń utrzymujących hotele i podobne zakłady	222
Tytuł XXX. Umowa składu	224
Tytuł XXXI. Spółka	227
Tytuł XXXII. Poręczenie	229
Tytuł XXXIII. Darowizna	231
Tytuł XXXIII ¹ . Przekazanie nieruchomości	234

KODEKS RODZINNY I OPIEKUŃCZY

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy	323
Tytuł I. Małżeństwo	323
Dział I. Zawarcie małżeństwa	323
Dział II. Prawa i obowiązki małżonków	329
Dział III. Małżeńskie ustroje majątkowe	331
Rozdział I. Ustawowy ustrój majątkowy	331
Rozdział II. Umowne ustroje majątkowe	336
Oddział 1. Przepisy ogólne.....	336
Oddział 2. Wspólność majątkowa	336
Oddział 3. Rozdzielność majątkowa	337
Oddział 4. Rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków	337
Rozdział III. Przymusowy ustrój majątkowy	338
Dział IV. Ustanie małżeństwa	339
Dział V. Separacja	342
Tytuł II. Pokrewieństwo i powinowactwo	343
Dział I. Przepisy ogólne	343
Dział Ia. Rodzice i dzieci.....	343
Rozdział I. Pochodzenie dziecka	343
Oddział 1. Macierzyństwo	343
Oddział 2. Ojcostwo	346
Rozdział II. Stosunki między rodzicami a dziećmi.....	353
Oddział 1. Przepisy ogólne	353
Oddział 2. Władza rodzicielska	354
Oddział 2a. Piecza zastępcza	362
Oddział 3. Kontakty z dzieckiem	364
Dział II. Przysposobienie	366
Dział III. Obowiązek alimentacyjny.....	371
Tytuł III. Opieka i kuratela	376
Dział I. Opieka nad małoletnim	376
Rozdział I. Ustanowienie opieki	376
Rozdział II. Sprawowanie opieki	378
Rozdział III. Nadzór nad sprawowaniem opieki	380
Rozdział IV. Zwolnienie opiekuna i ustanie opieki	381
Dział II. Opieka nad ubezwłasnowolnionym całkowicie	382
Dział III. Kuratela	382

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Przepisy wprowadzające	
Kodeks rodzinny i opiekuńczy	385
Rozdział I. Przepisy ogólne	385
Rozdział II. Zmiany w przepisach obowiązujących.....	386
Rozdział III. Przepisy przejściowe	386
Przepis końcowy	388
Skorowidz	389

KSIĘGI WIECZYSTE I HIPOTEKA

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece	401
Dział I. Księgi wieczyste	401
Rozdział 1. Przepisy o prawach jawnych z księgi wieczystej	401
Rozdział 2. Ustrój ksiąg wieczystych i postępowanie	406
Rozdział 3. (<i>uchylony</i>)	416
Dział II. Hipoteka.....	417
Rozdział 1. Hipoteka w ogólności	417
Oddział 1. Przepisy ogólne	417
Oddział 2. Przeniesienie wierzytelności hipotecznej.....	421
Oddział 3. Zakres obciążenia hipoteką i ochrona hipoteki	422
Oddział 4. Wygaśnięcie hipoteki	424
Oddział 5. Rozporządzanie opróżnionym miejscem hipotecznym	426
Rozdział 2. (<i>uchylony</i>)	427
Rozdział 2 ¹ . Hipoteka na wierzytelności hipotecznej	428
Rozdział 3. Hipoteka przymusowa	428
Dział III. Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe	430
Skorowidz	435

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego	445
Tytuł wstępny. Przepisy ogólne	445
CZĘŚĆ PIERWSZA. POSTĘPOWANIE ROZPOZNAWCZE	449
KSIĘGA PIERWSZA. Proces	449
Tytuł I. Sąd	449

Dział I. Własność sądu.....	449
Przepis wstępny	449
Rozdział 1. Własność rzeczowa	449
Oddział 1. Podstawy własności	449
Oddział 2. Wartość przedmiotu sporu.....	450
Rozdział 2. Własność miejscowa	452
Oddział 1. Własność ogólna	452
Oddział 2. Własność przemienna	453
Oddział 3. Własność wyłączna	454
Oddział 4. Przepisy szczególne	455
Dział II. Skład sądu	457
Dział III. Wyłączenie sędziego	458
Tytuł II. Prokurator	461
Tytuł III. Organizacje pozarządowe	462
Tytuł IIIa. Państwowa Inspekcja Pracy	463
Tytuł IIIb. Powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów	463
Tytuł IIIc. Podmioty uprawnione do udziału w postępowaniu na podstawie odrębnych przepisów	463
Tytuł IV. Strony	464
Dział I. Zdolność sądowa i procesowa.....	464
Dział II. Współuczestnictwo w sporze	466
Dział III. Interwencja główna i uboczna	467
Dział IV. Przypozwanie	469
Dział V. Pełnomocnicy procesowi.....	469
Tytuł V. Koszty procesu	473
Dział I. Zwrot kosztów procesu	473
Dział II. Pomoc prawna z urzędu.....	477
Tytuł VI. Postępowanie	483
Dział I. Przepisy ogólne o czynnościach procesowych.....	483
Rozdział 1. Pisma procesowe	483
Rozdział 2. Doręczenia	491
Rozdział 3. Posiedzenia sądowe	500
Rozdział 4. Terminy	508
Rozdział 5. Uchybienie i przywrócenie terminu	508
Rozdział 6. Zawieszenie postępowania	509
Dział II. Postępowanie przed sądami pierwszej instancji	514
Rozdział 1. Mediacja i postępowanie pojednawcze	514
Oddział 1. Mediacja.....	514
Oddział 2. Postępowanie pojednawcze	520
Rozdział 2. Pozew.....	520
Rozdział 2a. Organizacja postępowania	527
Rozdział 3. Rozprawa	534

Dział III. Dowody.....	540
Rozdział 1. Przedmiot i ocena dowodów	540
Rozdział 2. Postępowanie dowodowe	541
Oddział 1. Przepisy ogólne	541
Oddział 2. Dokumenty	544
Oddział 3. Zeznania świadków	547
Oddział 4. Opinia biegłych	551
Oddział 5. Oględziny	555
Oddział 6. Przesłuchanie stron	556
Oddział 7. Inne środki dowodowe	557
Rozdział 3. Zabezpieczenie dowodów	558
Dział IV. Orzeczenia	559
Rozdział 1. Wyroki	559
Oddział 1. Wydanie wyroku	559
Oddział 2. Natychmiastowa wykonalność wyroków	564
Oddział 3. Wyroki zaoczne.....	566
Oddział 4. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia wyroków	568
Rozdział 1a. Nakazy zapłaty	569
Rozdział 2. Postanowienia sądu	569
Rozdział 3. Prawomocność orzeczeń	572
Dział V. Środki odwoławcze.....	573
Rozdział 1. Apelacja.....	573
Rozdział 1 ¹ . (<i>uchylony</i>).....	582
Rozdział 2. Zażalenie	582
Dział Va. Skarga kasacyjna	587
Dział Vb. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego	592
Dział VI. Wznowienie postępowania	594
Dział VII. (<i>uchylony</i>)	597
Dział VIII. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	598
Tytuł VII. Postępowania odrębne	601
Dział I. Postępowanie w sprawach małżeńskich	601
Rozdział 1. Przepisy ogólne	601
Rozdział 2. Sprawy o rozwód i o separację	603
Rozdział 3. Inne sprawy	605
Dział II. Postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi.....	607
Dział IIa. Postępowanie w sprawach gospodarczych.....	609
Dział IIb. Postępowanie z udziałem konsumentów	613
Dział III. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	614
Rozdział 1. Przepisy ogólne	614

Rozdział 2. Postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy	620
Rozdział 3. Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	622
Dział IV. Postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania	628
Dział IVa. Postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową	628
Rozdział 1. (<i>uchylony</i>)	628
Rozdział 2. (<i>uchylony</i>)	629
Dział IVb. (<i>uchylony</i>)	634
Dział IVc. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji energetyki	634
Dział IVd. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty	637
Dział IVe. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji transportu kolejowego	639
Dział IVf. Postępowanie w sprawach z zakresu regulacji rynku wodno-kanalizacyjnego	641
Dział IVg. Postępowanie w sprawach własności intelektualnej	643
Rozdział 1. Przepisy ogólne	643
Rozdział 2. Zabezpieczenie środka dowodowego	645
Rozdział 3. Wyjawienie lub wydanie środka dowodowego	647
Rozdział 4. Wezwanie do udzielenia informacji	649
Rozdział 5. Powództwa szczególne	652
Dział V. Postępowanie nakazowe i upominawcze	654
Rozdział 1. Przepisy ogólne	654
Rozdział 2. Postępowanie nakazowe	656
Rozdział 3. Postępowanie upominawcze	658
Dział VI. Postępowanie uproszczone	659
Dział VII. Europejskie postępowania w sprawach transgranicznych	662
Rozdział 1. Europejskie postępowanie nakazowe	662
Rozdział 2. Europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń	664
Dział VIII. Postępowania elektroniczne	665
Rozdział 1. Elektroniczne postępowanie upominawcze	665
KSIEGA DRUGA. Postępowanie nieprocesowe	668
Tytuł I. Przepisy ogólne	668
Tytuł II. Przepisy dla poszczególnych rodzajów spraw	675
Dział I. Sprawy z zakresu prawa osobowego	675
Rozdział 1. Uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu	675
Oddział 1. Postępowanie o uznanie za zmarłego	675
Oddział 2. Postępowanie o stwierdzenie zgonu	677

Oddział 3. Uchylenie postanowień orzekających uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu	677
Rozdział 2. Ubezwłasnowolnienie	678
Oddział 1. Przepisy ogólne	678
Oddział 2. Doradca tymczasowy	680
Oddział 3. Postępowanie	681
Dział Ia. Sprawy z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej	683
Dział II. Sprawy z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli	689
Rozdział 1. Sprawy małżeńskie	689
Rozdział 2. Inne sprawy rodzinne oraz sprawy opiekuńcze	692
Oddział 1. Przepisy ogólne	692
Oddział 2. Sprawy z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi	696
Oddział 3. Sprawy o przysposobienie	702
Oddział 4. Sprawy z zakresu opieki	705
Oddział 5. Sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką	706
Oddział 6. Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem	711
Rozdział 3. Sprawy z zakresu kurateli	713
Dział III. Sprawy z zakresu prawa rzeczowego	716
Rozdział 1. Przepisy ogólne	716
Rozdział 2. Stwierdzenie zasiedzenia	716
Rozdział 2a. Przepadek rzeczy	717
Oddział 1. Przepadek rzeczy na podstawie prawa celnego	717
Oddział 2. Przepadek pojazdów	718
Rozdział 3. Zarząd związany ze współwłasnością i użytkowaniem	718
Rozdział 4. Zniesienie współwłasności	719
Rozdział 5. Ustanowienie drogi koniecznej i służebności przesyłu	721
Rozdział 6. Postępowanie wieczystoksięgowe	722
Dział IV. Sprawy z zakresu prawa spadkowego	726
Przepisy wstępne	726
Rozdział 1. Zabezpieczenie spadku, wykaz inwentarza i spis inwentarza	727
Rozdział 2. Przyjęcie lub odrzucenie spadku	733
Rozdział 3. Ogłoszenie testamentu	736
Rozdział 4. Wyjawienie przedmiotów spadkowych	737
Rozdział 5. Przesłuchanie świadków testamentu ustnego	739
Rozdział 6. Sprawy dotyczące wykonawcy testamentu	739

Rozdział 6a. Sprawy dotyczące zarządu sukcesyjnego	740
Rozdział 7. Zarząd spadku nieobjętego	740
Rozdział 8. Stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	741
Rozdział 9. Dział spadku	746
Rozdział 10. Inne sprawy spadkowe	747
Dział IVa. Sprawy z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego	748
Dział IVb. Sprawy z zakresu prawa pracy	749
Dział V. Sprawy depozytowe	750
Rozdział 1. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego	750
Rozdział 2. Zwrot depozytu sądowego składającemu i wydanie depozytu sądowego uprawnionemu	753
Rozdział 3. Postępowanie w sprawach o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu	754
Dział VI. Postępowanie rejestrowe	755
KSIĘGA TRZECIA. (<i>uchylona</i>)	758
KSIĘGA CZWARTA. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt	759
CZĘŚĆ DRUGA. POSTĘPOWANIE ZABEZPIECZAJĄCE	761
Tytuł I. Przepisy ogólne	761
Tytuł II. Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych	768
Tytuł III. Inne wypadki zabezpieczenia	773
CZĘŚĆ TRZECIA. POSTĘPOWANIE EGZEKUCYJNE	779
Tytuł I. Przepisy ogólne	779
Dział I. Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności	779
Dział II. Tytuły egzekucyjne i klauzula wykonalności	793
Dział IIa. Zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego	803
Dział IIb. Stwierdzenie wykonalności europejskiego nakazu zapłaty	804
Dział IIc. Zaświadczenie dotyczące orzeczenia wydanego w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń	805
Dział IId. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych	805
Dział IIda. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń w sprawach mażeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej	806
Dział IIe. Wyciągi z orzeczeń, ugód i innych tytułów egzekucyjnych w sprawach alimentacyjnych	807

Dział IIf. Zaświadczenia dotyczące orzeczeń obejmujących środki ochrony w sprawach cywilnych	807
Dział III. Wszczęcie egzekucji i dalsze czynności egzekucyjne	808
Dział IV. Zawieszenie i umorzenie postępowania	820
Dział V. Ograniczenia egzekucji	825
Dział VI. Powództwa przeciwegzekucyjne	834
Tytuł II. Egzekucja świadczeń pieniężnych	836
Dział I. Egzekucja z ruchomości	836
Rozdział 1. Zajęcie	836
Rozdział 2. Sprzedaż	841
Rozdział 3. Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej	847
Dział II. Egzekucja z wynagrodzenia za pracę	852
Dział III. Egzekucja z rachunków bankowych	855
Dział IV. Egzekucja z innych wierzytelności	861
Dział IVa. Egzekucja z innych praw majątkowych	867
Dział V. Wyjawienie majątku	873
Dział VI. Egzekucja z nieruchomości	876
Rozdział 1. Przepisy wstępne	876
Rozdział 2. Zajęcie	876
Rozdział 3. Opis i oszacowanie	882
Rozdział 4. Obwieszczenie o licytacji	885
Rozdział 5. Warunki licytacyjne	888
Rozdział 6. Licytacja	890
Rozdział 6a. Sprzedaż nieruchomości w drodze licytacji elektronicznej	893
Rozdział 7. Przybicie	897
Rozdział 8. Przysądzenie własności	899
Rozdział 9. Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości oraz użytkowania wieczystego	901
Dział VIa. Uproszczona egzekucja z nieruchomości	903
Dział VII. Egzekucja ze statków morskich	905
Dział VIII. Podział sumy uzyskanej z egzekucji	907
Rozdział 1. Przepisy ogólne	907
Rozdział 2. Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z wynagrodzenia za pracę	912
Rozdział 3. Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych	913
Rozdział 4. Podział sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości	914
Tytuł III. Przepisy szczególne o egzekucji	916
Dział I. Egzekucja świadczeń niepieniężnych	916

Dział II. Przepisy szczególne o egzekucji z udziałem	
Skarbu Państwa oraz przedsiębiorców	924
Rozdział 1. Przepisy ogólne	924
Rozdział 2. Egzekucja przez zarząd przymusowy	925
Rozdział 3. Egzekucja przez sprzedaż przedsiębiorstwa	
lub gospodarstwa rolnego	929
Dział III. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności	
nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej	932
Dział IV. (<i>uchylony</i>)	933
Dział V. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych	933
Dział VI. (<i>uchylony</i>)	935
CZĘŚĆ CZWARTA. PRZEPISY Z ZAKRESU	
MIĘDZYNARODOWEGO POSTĘPOWANIA CYWILNEGO	936
KSIĘGA PIERWSZA. Jurysdykcja krajowa	936
Tytuł I. Przepisy ogólne	936
Tytuł III. Jurysdykcja krajowa w procesie	937
Tytuł IV. Jurysdykcja krajowa w postępowaniu nieprocesowym	942
Tytuł IVa. Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym	
i egzekucyjnym	947
KSIĘGA PIERWSZA A. Immunitet sądowy i egzekucyjny	947
KSIĘGA DRUGA. Postępowanie	950
Tytuł I. Zdolność sądowa i procesowa	950
Tytuł II. Zabezpieczenie kosztów procesu	951
Tytuł III. Zwolnienie cudzoziemców od kosztów sądowych	952
Tytuł IV. Pomoc prawna	953
Tytuł V. Zabezpieczenie dowodów	957
Tytuł VI. Zagraniczne dokumenty urzędowe	957
Tytuł VII. Czynności dotyczące spadku po cudzoziemcach	957
Tytuł VIIa. Europejskie poświadczenie spadkowe	958
Tytuł VIII. Stwierdzenie obcego prawa i wzajemności	960
Tytuł IX. Uzasadnienie prawomocnych orzeczeń i wydawanie	
zaświadczeń	960
Tytuł X. Wniosek o uchylenie wyroku wydanego w sprawie	
alimentacyjnej	961
Tytuł XI. Europejski nakaz zabezpieczenia na rachunku	
bankowym	961
KSIĘGA TRZECIA. Uznanie i stwierdzenie wykonalności	964
Tytuł I. Uznanie orzeczeń sądów państw obcych lub rozstrzygnięć	
innych organów państw obcych	964
Tytuł II. Wykonalność orzeczeń sądów państw obcych	
lub rozstrzygnięć innych organów państw obcych oraz ugód	
zawartych przed takimi sądami i organami lub przez nie	
zatwierdzonych	966

Tytuł III. (<i>uchylony</i>)	967
Tytuł IV. (<i>uchylony</i>)	968
Tytuł V. (<i>uchylony</i>)	968
Tytuł VI. (<i>uchylony</i>)	968
KSIĘGA CZWARTA. Uznanie i wykonanie niektórych orzeczeń sądów państw członkowskich Unii Europejskiej oraz pochodzących z tych państw ugód, dokumentów urzędowych i porozumień	968
Tytuł I. Przepisy ogólne	968
Tytuł II. Wykonanie	970
Tytuł III. Odmowa uznania lub wykonania	974
CZĘŚĆ PIĄTA. SĄD POLUBOWNY (ARBITRAŻOWY)	975
Tytuł I. Przepisy ogólne	975
Tytuł II. Zapis na sąd polubowny	977
Tytuł III. Skład sądu polubownego	980
Tytuł IV. Właściwość sądu polubownego	983
Tytuł V. Postępowanie przed sądem polubownym	984
Tytuł VI. Wyrok sądu polubownego i zakończenie postępowania	987
Tytuł VII. Skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego	989
Tytuł VIII. Uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej	992
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania cywilnego	995
Rozdział 1. Przepisy ogólne	995
Rozdział 2. Zmiany w przepisach obowiązujących	999
Rozdział 3. Przepisy przejściowe	999
Skorowidz	1003

PRAWO PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe	1047
Rozdział 1. Przepisy ogólne	1047
Rozdział 2. Osoby fizyczne	1049
Rozdział 3. Osoby prawne i inne jednostki organizacyjne	1051
Rozdział 4. Przedstawicielstwo	1052
Rozdział 5. Dokonanie czynności prawnej i jej forma	1053
Rozdział 6. Przedawnienie roszczeń i inne instytucje związane z upływem czasu	1053

Rozdział 7. Zobowiązania	1054
Rozdział 8. Umowa o arbitraż	1056
Rozdział 9. Własność i inne prawa rzeczowe. Posiadanie	1057
Rozdział 10. Własność intelektualna	1057
Rozdział 11. Sprawy małżeńskie	1058
Rozdział 12. Stosunki między rodzicami a dzieckiem	1060
Rozdział 13. Przysposobienie	1060
Rozdział 14. Opieka i kuratela	1061
Rozdział 15. Obowiązki alimentacyjne	1062
Rozdział 16. Sprawy spadkowe	1062
Rozdział 17. Inne stosunki prawne	1062
Rozdział 18. Zmiany w przepisach obowiązujących	1063
Rozdział 19. Przepisy końcowe	1063
Skorowidz	1065

PRAWO O AKTACH STANU CYWILNEGO

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego	1071
Rozdział 1. Przepisy ogólne	1071
Rozdział 2. Właściwość miejscowa w sprawach rejestracji stanu cywilnego	1077
Rozdział 3. Rejestracja stanu cywilnego	1079
Rozdział 4. Zmiany w aktach stanu cywilnego	1086
Rozdział 5. Wydawanie dokumentów z rejestru stanu cywilnego	1090
Rozdział 6. Rodzaje aktów stanu cywilnego	1095
Rozdział 7. Szczególny tryb rejestracji stanu cywilnego	1121
Rozdział 8. Zmiany w przepisach obowiązujących	1130
Rozdział 9. Przepisy przejściowe i końcowe	1130
Skorowidz	1147

KOSZTY SĄDOWE W SPRAWACH CYWILNYCH

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych	1155
Tytuł I. Przepisy ogólne	1155
Tytuł II. Opłaty	1159
Dział 1. Przepisy ogólne	1159
Dział 2. Wysokość opłat we wszystkich rodzajach spraw	1164

Dział 3. Wysokość opłat w procesie	1167
Rozdział 1. Sprawy z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego	1167
Rozdział 2. Sprawy gospodarcze	1170
Rozdział 3. Sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych	1172
Dział 4. Wysokość opłat w postępowaniu nieprocesowym	1173
Rozdział 1. Sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego	1173
Rozdział 2. Sprawy z zakresu prawa rzeczowego	1173
Rozdział 3. Sprawy z zakresu prawa o księgach wieczystych	1174
Rozdział 4. Sprawy z zakresu prawa spadkowego	1176
Rozdział 5. Sprawy z zakresu działania Krajowego Rejestru Sądowego	1176
Rozdział 5a. Sprawy z zakresu rejestru fundacji rodzinnych	1179
Rozdział 6. Inne sprawy rozpoznawane w postępowaniu nieprocesowym	1179
Dział 5. Wysokość opłat w postępowaniu zabezpieczającym	1180
Dział 6. Wysokość opłat w postępowaniu egzekucyjnym	1181
Dział 7. Wysokość opłat w postępowaniach upadłościowym i restrukturyzacyjnym	1183
Dział 8. Opłaty kancelaryjne	1184
Dział 9. Zwrot opłaty	1185
Tytuł III. Wydatki	1188
Dział 1. Przepisy ogólne	1188
Dział 2. Należności świadków, biegłych, tłumaczy i stron w postępowaniu cywilnym	1188
Tytuł IV. Zwolnienie od kosztów sądowych	1194
Tytuł V. Wykonanie orzeczeń w zakresie należności sądowych	1205
Tytuł VI. Zmiany w przepisach obowiązujących	1207
Tytuł VII. Przepisy przejściowe i końcowe	1207
Skorowidz	1209
 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości	
z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności	
radców prawnych	1213
Rozdział 1. Przepisy ogólne	1213
Rozdział 2. Stawki minimalne w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych	1214
Rozdział 3. Stawki minimalne w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia	1220
Rozdział 3a. Stawki minimalne w sprawach nieletnich	1222

Rozdział 4. Stawki minimalne w innych sprawach	1222
Rozdział 5. Wysokość opłat za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości	1223
Rozdział 6. Przepisy przejściowe i końcowe	1225
 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu	
	1227
Rozdział 1. Przepisy ogólne	1227
Rozdział 2. Opłaty w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych	1229
Rozdział 3. Opłaty w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia	1234
Rozdział 3a. Opłaty w sprawach nieletnich	1236
Rozdział 4. Opłaty w innych sprawach	1237
Rozdział 5. Przepisy przejściowe i przepis końcowy	1238
 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie	
	1239
Rozdział 1. Przepisy ogólne	1239
Rozdział 2. Stawki minimalne w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych	1240
Rozdział 3. Stawki minimalne w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia	1246
Rozdział 3a. Stawki minimalne w sprawach nieletnich	1248
Rozdział 4. Stawki minimalne w innych sprawach	1248
Rozdział 5. Wysokość opłat za czynności adwokackie przed organami wymiaru sprawiedliwości	1249
Rozdział 6. Przepisy przejściowe i końcowe	1251
 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu	
	1253
Rozdział 1. Przepisy ogólne	1253
Rozdział 2. Opłaty w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych	1255
Rozdział 3. Opłaty w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia	1260
Rozdział 3a. Opłaty w sprawach nieletnich	1262

Rozdział 4. Opłaty w innych sprawach	1263
Rozdział 5. Przepisy przejściowe i przepis końcowy	1264
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym	1265
ZAŁĄCZNIKI.....	1268
Załącznik Nr 1. Taryfa zryczałtowana wynagrodzenia biegłych z dziedziny medycyny	1268
Załącznik Nr 2. Taryfa zryczałtowana wynagrodzenia podmiotów, o których mowa w art. 290 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego	1269
Załącznik Nr 3. Taryfa zryczałtowana za typowe czynności techniczne biegłych z zakresu geodezji i kartografii	1273
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego.....	1275
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2004 r. w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej	1279
Rozdział 1. Przepisy ogólne	1279
Rozdział 2. Czynności notarialne	1281
Oddział 1. Akty notarialne	1281
Oddział 2. Wypisy, odpisy i wyciągi	1285
Oddział 3. Poświadczenia	1285
Oddział 4. (<i>uchylony</i>)	1286
Oddział 5. Protesty	1286
Oddział 6. Inne czynności	1286
Rozdział 3. Zwiększenie wynagrodzenia za dokonanie czynności notarialnej poza kancelarią notarialną	1287
Rozdział 4. Przepis końcowy	1287

Kodeks cywilny

Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Księgi wieczyste i hipoteka

Kodeks postępowania cywilnego

Prawo prywatne międzynarodowe

Prawo o aktach stanu cywilnego

Koszty sądowe w sprawach cywilnych

KODEKS CYWILNY

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny	29
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny.....	281
Skorowidz	297

Ustawa

z dnia 23 kwietnia 1964 r.

Kodeks cywilny¹

(tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1610;
zm.: Dz.U. z 2023 r. poz. 1615, poz. 1890, poz. 1933)

KSIEGA PIERWSZA CZĘŚĆ OGÓLNA

Tytuł I Przepisy wstępne

Zakres regulacji

Art. 1. Kodeks niniejszy reguluje stosunki cywilnoprawne między osobami fizycznymi i osobami prawnymi.

Art. 2. (*uchylony*)

Lex retro non agit

Art. 3. Ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że to wynika z jej brzmienia lub celu.

Art. 4. (*uchylony*)

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, s. 399).

Nadużycie prawa podmiotowego

Art. 5. Nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Onus probandi

Art. 6. Ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne.

Domniemanie dobrej wiary

Art. 7. Jeżeli ustawa uzależnia skutki prawne od dobrej lub złej wiary, domniemywa się istnienie dobrej wiary.

Tytuł II Osoby

Dział I Osoby fizyczne

Rozdział I

Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych

Zdolność prawna

Art. 8. § 1. Każdy człowiek od chwili urodzenia ma zdolność prawną.

§ 2. (*uchylony*)

Domniemanie urodzenia dziecka żywego

Art. 9. W razie urodzenia się dziecka domniemywa się, że przyszło ono na świat żywe.

Pełnoletność

Art. 10. § 1. Pełnoletnim jest, kto ukończył lat osiemnaście.

§ 2. Przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność. Nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa.

Pełna zdolność do czynności prawnych

Art. 11. Pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się z chwilą uzyskania pełnoletności.

Brak zdolności do czynności prawnych

Art. 12. Nie mają zdolności do czynności prawnych osoby, które nie ukończyły lat trzynastu, oraz osoby ubezwłasnowolnione całkowicie.

Ubezwłasnowolniony całkowicie

Art. 13. § 1. Osoba, która ukończyła lat trzynaście, może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem.

§ 2. Dla ubezwłasnowolnionego całkowicie ustanawia się opiekę, chyba że pozostaje on jeszcze pod władzą rodzicielską.

Zdolność do działań prawnych

Art. 14. § 1. Czynność prawna dokonana przez osobę, która nie ma zdolności do czynności prawnych, jest nieważna.

§ 2. Jednakże gdy osoba niezdolna do czynności prawnych zawarła umowę należącą do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, umowa taka staje się ważna z chwilą jej wykonania, chyba że pociąga za sobą rażące pokrzywdzenie osoby niezdolnej do czynności prawnych.

Ograniczona zdolność do czynności prawnych

Art. 15. Ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają małoletni, którzy ukończyli lat trzynaście, oraz osoby ubezwłasnowolnione częściowo.

Ubezwłasnowolniony częściowo

Art. 16. § 1. Osoba pełnoletnia może być ubezwłasnowolniona częściowo z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw.

§ 2. Dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo ustanawia się kuratelę.

Zgoda przedstawiciela ustawowego

Art. 17. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, do ważności czynności prawnej, przez którą osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych zaciąga zobowiązanie lub rozporządza swoim prawem, potrzebna jest zgoda jej przedstawiciela ustawowego.

Brak zgody przedstawiciela ustawowego

Art. 18. § 1. Ważność umowy, która została zawarta przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych bez wymaganej zgody przedstawiciela ustawowego, zależy od potwierdzenia umowy przez tego przedstawiciela.

§ 2. Osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych może sama potwierdzić umowę po uzyskaniu pełnej zdolności do czynności prawnych.

§ 3. Strona, która zawarła umowę z osobą ograniczoną w zdolności do czynności prawnych, nie może powoływać się na brak zgody jej przedstawiciela ustawowego. Może jednak wyznaczyć temu przedstawicielowi odpowiedni termin do potwierdzenia umowy; staje się wolna po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu.

Jednostronna czynność prawna bez wymaganej zgody

Art. 19. Jeżeli osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych dokonała sama jednostronnej czynności prawnej, do której ustawa wymaga zgody przedstawiciela ustawowego, czynność jest nieważna.

Umowy w drobnych bieżących sprawach

Art. 20. Osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych może bez zgody przedstawiciela ustawowego zawierać umowy należące do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego.

Rozporządzanie zarobkiem

Art. 21. Osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych może bez zgody przedstawiciela ustawowego rozporządzać swoim zarobkiem, chyba że sąd opiekuńczy z ważnych powodów inaczej postanowi.

Przedmioty oddane do swobodnego użytku

Art. 22. Jeżeli przedstawiciel ustawy osoby ograniczonej w zdolności do czynności prawnych oddał jej określone przedmioty majątkowe do swobodnego użytku, osoba ta uzyskuje pełną zdolność w zakresie czynności prawnych, które tych przedmiotów dotyczą. Wyjątek stanowią czynności prawne, do których dokonania nie wystarcza według ustawy zgoda przedstawiciela ustawowego.

Konsument

Art. 22¹.² Za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

Dobra osobiste człowieka

Art. 23. Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica

² Art. 22¹ zmieniony przez art. 44 pkt 1 ustawy z 30 maja 2014 r. (Dz.U. poz. 827 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 25 grudnia 2014 r.

korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

Ochrona dóbr osobistych

Art. 24. § 1.³ Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego albo zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

§ 2. Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.

§ 3. Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym.

Rozdział II

Miejsce zamieszkania

Domicilium

Art. 25. Miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu.

Domicilium dziecka

Art. 26. § 1. Miejscem zamieszkania dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską jest miejsce zamieszkania rodziców albo tego z rodziców, któremu wyłącznie przysługuje władza rodzicielska lub któremu zostało powierzone wykonywanie władzy rodzicielskiej.

§ 2. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje na równi obojgu rodzicom mającym osobne miejsce zamieszkania, miejsce zamieszkania dziecka jest u tego z rodziców, u którego dziecko stale przebywa. Jeżeli dziecko nie przebywa stale u żadnego z rodziców, jego miejsce zamieszkania określa sąd opiekuńczy.

Domicilium osoby pozostającej pod opieką

Art. 27. Miejscem zamieszkania osoby pozostającej pod opieką jest miejsce zamieszkania opiekuna.

³ Art. 24 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z 28 lipca 2023 r. (Dz.U. poz. 1615) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 września 2023 r.

Zasada jednego miejsca zamieszkania

Art. 28. Można mieć tylko jedno miejsce zamieszkania.

Rozdział III

Uznanie za zmarłego

Uznanie za zmarłego

Art. 29. § 1. Zaginiony może być uznany za zmarłego, jeżeli upłynęło lat dieścieć od końca roku kalendarzowego, w którym według istniejących wiadomości jeszcze żył; jednakże gdyby w chwili uznania za zmarłego zaginiony ukończył lat siedemdziesiąt, wystarcza upływ lat pięciu.

§ 2. Uznanie za zmarłego nie może nastąpić przed końcem roku kalendarzowego, w którym zaginiony ukończyłby lat dwadzieścia trzy.

Uznanie za zmarłego w związku z katastrofą

Art. 30. § 1. Kto zaginął w czasie podróży powietrznej lub morskiej w związku z katastrofą statku lub okrętu albo w związku z innym szczególnym zdarzeniem, ten może być uznany za zmarłego po upływie sześciu miesięcy od dnia, w którym nastąpiła katastrofa albo inne szczególne zdarzenie.

§ 2. Jeżeli nie można stwierdzić katastrofy statku lub okrętu, bieg terminu sześciomiesięcznego rozpoczyna się z upływem roku od dnia, w którym statek lub okręt miał przybyć do portu przeznaczenia, a jeżeli nie miał portu przeznaczenia – z upływem lat dwóch od dnia, w którym była ostatnia o nim wiadomość.

§ 3. Kto zaginął w związku z bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia nieprzewidzianym w paragrafach poprzedzających, ten może być uznany za zmarłego po upływie roku od dnia, w którym niebezpieczeństwo ustało albo według okoliczności powinno było ustać.

Domniemanie chwili śmierci

Art. 31. § 1. Domniemywa się, że zaginiony zmarł w chwili oznaczonej w orzeczeniu o uznaniu za zmarłego.

§ 2. Jako chwilę domniemanej śmierci zaginionego oznacza się chwilę, która według okoliczności jest najbardziej prawdopodobna, a w braku wszelkich danych – pierwszy dzień terminu, z którego upływem uznanie za zmarłego stało się możliwe.

§ 3. Jeżeli w orzeczeniu o uznaniu za zmarłego czas śmierci został oznaczony tylko datą dnia, za chwilę domniemanej śmierci zaginionego uważa się koniec tego dnia.

Domniemanie śmierci jednoczesnej

Art. 32. Jeżeli kilka osób utraciło życie podczas grożącego im wspólnie niebezpieczeństwa, domniemywa się, że zmarły jednocześnie.

Dział II

Osoby prawne

Osoby prawne

Art. 33. Osobami prawnymi są Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną.

Jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi

Art. 33¹. § 1. Do jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych.

§ 2. Jeżeli przepis odrębny nie stanowi inaczej, za zobowiązania jednostki, o której mowa w § 1, odpowiedzialność subsydiarną ponoszą jej członkowie; odpowiedzialność ta powstaje z chwilą, gdy jednostka organizacyjna stała się niewypłacalna.

Podmiotowość Skarbu Państwa

Art. 34. Skarb Państwa jest w stosunkach cywilnoprawnych podmiotem praw i obowiązków, które dotyczą mienia państwowego nienależącego do innych państwowych osób prawnych.

Przepisy ustrojowe

Art. 35. Powstanie, ustroj i ustanie osób prawnych określają właściwe przepisy; w wypadkach i w zakresie w przepisach tych przewidzianych organizację i sposób działania osoby prawnej reguluje także jej statut.

Art. 36. (*uchylony*)

Chwila uzyskania osobowości prawnej

Art. 37. § 1. Jednostka organizacyjna uzyskuje osobowość prawną z chwilą jej wpisu do właściwego rejestru, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

§ 2. Rodzaje rejestrów oraz ich organizację i sposób prowadzenia regulują odrębne przepisy.

Reprezentacja

Art. 38. Osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie.

Brak umocowania

Art. 39.⁴ § 1. Jeżeli zawierający umowę jako organ osoby prawnej nie ma umocowania albo przekroczy jego zakres, ważność umowy zależy od jej potwierdzenia przez osobę prawną, w której imieniu umowa została zawarta.

§ 2. Druga strona może wyznaczyć osobie prawnej, w której imieniu umowa została zawarta, odpowiedni termin do potwierdzenia umowy; staje się wolna po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu.

§ 3. W braku potwierdzenia ten, kto zawarł umowę jako organ osoby prawnej, obowiązany jest do zwrotu tego, co otrzymał od drugiej strony w wykonaniu umowy, oraz do naprawienia szkody, którą druga strona poniosła przez to, że zawarła umowę nie wiedząc o braku umocowania lub o przekroczeniu jego zakresu.

§ 4. Jednostronna czynność prawna dokonana przez działającego jako organ osoby prawnej bez umocowania albo z przekroczeniem jego zakresu jest nieważna. Jednakże gdy ten, komu zostało złożone oświadczenie woli w imieniu osoby prawnej, zgodził się na działanie bez umocowania, stosuje się odpowiednio przepisy o zawarciu umowy bez umocowania.

§ 5. Przepis § 3 stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy czynność prawna została dokonana w imieniu osoby prawnej, która nie istnieje.

Odpowiedzialność za zobowiązania

Art. 40. § 1. Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania państwowych osób prawnych, chyba że przepis odrębny stanowi inaczej. Państwowe osoby prawne nie ponoszą odpowiedzialności za zobowiązania Skarbu Państwa.

§ 2. W razie nieodpłatnego przejęcia, na podstawie obowiązujących ustaw, określonego składnika mienia od państwowej osoby prawnej na rzecz Skarbu Państwa, ten ostatni odpowiada solidarnie z osobą prawną za zobowiązania powstałe w okresie, gdy składnik stanowił własność danej osoby prawnej, do wysokości wartości tego składnika ustalonej według stanu z chwili przejęcia, a według cen z chwili zapłaty.

§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do odpowiedzialności jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych osób prawnych.

Siedziba

Art. 41. Jeżeli ustawa lub oparty na niej statut nie stanowi inaczej, siedzibą osoby prawnej jest miejscowość, w której ma siedzibę jej organ zarządzający.

⁴ Art. 39 zmieniony przez art. 1 ustawy z 9 listopada 2018 r. (Dz.U. poz. 2244) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 2019 r.

Zgodnie z art. 35 ustawy z 9 listopada 2018 r. (Dz.U. poz. 2244; zmiana weszła w życie 1 marca 2019 r.) przepis art. 39 k.c. w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą stosuje się także do czynności prawnych dokonanych w imieniu osoby prawnej bez umocowania albo z przekroczeniem jego zakresu przed dniem wejścia w życie nowelizacji, jeżeli nie były one przedmiotem prawomocnie zakończonych przed dniem wejścia w życie nowelizacji postępowań sądowych w sprawach cywilnych.

Kurator osoby prawnej

Art. 42.⁵ § 1. Jeżeli osoba prawna nie może być reprezentowana lub prowadzić swoich spraw ze względu na brak organu albo brak w składzie organu uprawnionego do jej reprezentowania, sąd ustanawia dla niej kuratora. Kurator podlega nadzorowi sądu, który go ustanowił.

§ 2. Do czasu powołania albo uzupełnienia składu organu, o którym mowa w § 1, albo ustanowienia likwidatora kurator reprezentuje osobę prawną oraz prowadzi jej sprawę w granicach określonych w zaświadczeniu sądu.

§ 3. Kurator niezwłocznie podejmuje czynności zmierzające do powołania albo uzupełnienia składu organu osoby prawnej uprawnionego do jej reprezentowania, a w razie potrzeby do jej likwidacji.

§ 4. Pod rygorem nieważności kurator jest obowiązany uzyskać zezwolenie sądu rejestrowego na:

- 1) nabycie i zbycie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części oraz na dokonanie czynności prawnej, na podstawie której następuje oddanie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części do czasowego korzystania;
- 2) nabycie i zbycie oraz obciążanie nieruchomości, użytkowania wieczystego lub udziału w nieruchomości.

**Okres, na jaki ustanawia się kuratora osoby prawnej;
wniosek kuratora o rozwiązanie osoby prawnej**

Art. 42^{1,6} § 1. Kuratora ustanawia się na okres nieprzekraczający roku. W szczególnie uzasadnionych przypadkach można przedłużać ustanowienie kuratora na czas oznaczony, jeżeli czynności kuratora, o których mowa w art. 42 § 3, nie mogły zostać zakończone przed upływem okresu, na który został ustanowiony.

§ 2. Jeżeli czynności podjęte przez kuratora nie doprowadziły do powołania lub uzupełnienia składu organu osoby prawnej uprawnionego do jej reprezentowania albo jej likwidacji, występuje on niezwłocznie z wnioskiem do sądu rejestrowego o rozwiązanie osoby prawnej. Nie narusza to uprawnień kuratora do wystąpienia z żądaniem rozwiązania osoby prawnej na podstawie odrębnych przepisów.

Ochrona dóbr osobistych osób prawnych

Art. 43. Przepisy o ochronie dóbr osobistych osób fizycznych stosuje się odpowiednio do osób prawnych.

⁵ Art. 42 zmieniony przez art. 2 pkt 1 ustawy z 26 stycznia 2018 r. (Dz.U. poz. 398 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 marca 2018 r.

Zgodnie z art. 42 ustawy z 26 stycznia 2018 r. (Dz.U. poz. 398 ze zm.; zmiana weszła w życie 15 marca 2018 r.) do kuratorów ustanowionych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej art. 42 § 1 k.c. stosuje się przepisy dotychczasowe. Sąd rejestrowy może zmienić zakres uprawnień kuratora ustanowionego na podstawie art. 42 k.c., stosując ten przepis w nowym brzmieniu.

⁶ Art. 42¹ dodany przez art. 2 pkt 2 ustawy z 26 stycznia 2018 r. (Dz.U. poz. 398 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 marca 2018 r.

Dział III

Przedsiębiorcy i ich oznaczenia

Przedsiębiorca

Art. 43¹. Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Firma

Art. 43². § 1. Przedsiębiorca działa pod firmą.

§ 2. Firmę ujawnia się we właściwym rejestrze, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej.

Czytelność firmy

Art. 43³. § 1. Firma przedsiębiorcy powinna się odróżniać dostatecznie od firm innych przedsiębiorców prowadzących działalność na tym samym rynku.

§ 2. Firma nie może wprowadzać w błąd, w szczególności co do osoby przedsiębiorcy, przedmiotu działalności przedsiębiorcy, miejsca działalności, źródeł zaopatrzenia.

Firma osoby fizycznej

Art. 43⁴. Firmą osoby fizycznej jest jej imię i nazwisko. Nie wyklucza to włączenia do firmy pseudonimu lub określeń wskazujących na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz innych określeń dowolnie obranych.

Firma osoby prawnej

Art. 43⁵. § 1. Firmą osoby prawnej jest jej nazwa.

§ 2. Firma zawiera określenie formy prawnej osoby prawnej, które może być podane w skrócie, a ponadto może wskazywać na przedmiot działalności, siedzibę tej osoby oraz inne określenia dowolnie obrane.

§ 3. Firma osoby prawnej może zawierać nazwisko lub pseudonim osoby fizycznej, jeżeli służy to ukazaniu związków tej osoby z powstaniem lub działalnością przedsiębiorcy. Umieszczenie w firmie nazwiska albo pseudonimu osoby fizycznej wymaga pisemnej zgody tej osoby, a w razie jej śmierci – zgody jej małżonka i dzieci.

§ 4. Przedsiębiorca może posługiwać się skrótem firmy. Przepis art. 43² § 2 stosuje się odpowiednio.

Firma oddziału osoby prawnej

Art. 43⁶. Firma oddziału osoby prawnej zawiera pełną nazwę tej osoby oraz określenie „oddział” ze wskazaniem miejscowości, w której oddział ma siedzibę.

Zmiana firmy

Art. 43⁷. Zmiana firmy wymaga ujawnienia w rejestrze. W razie przekształcenia osoby prawnej można zachować jej dotychczasową firmę z wyjątkiem określenia wskazującego formę prawną osoby prawnej, jeżeli uległa ona zmianie. To samo dotyczy przekształcenia spółki osobowej.

Kontynuacja firmy

Art. 43⁸. § 1. W przypadku utraty członkostwa przez wspólnika, którego nazwisko było umieszczone w firmie, spółka może zachować w swej firmie nazwisko byłego wspólnika tylko za wyrażoną na piśmie jego zgodą, a w razie jego śmierci – za zgodą jego małżonka i dzieci.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w wypadku kontynuowania działalności gospodarczej osoby fizycznej przez inną osobę fizyczną będącą jej następcą prawnym.

§ 3. Kto nabywa przedsiębiorstwo, może je nadal prowadzić pod dotychczasową nazwą. Powinien jednak umieścić dodatek wskazujący firmę lub nazwisko nabywcy, chyba że strony postanowiły inaczej.

Zakaz zbywania

Art. 43⁹. § 1. Firma nie może być zbyta.

§ 2. Przedsiębiorca może upoważnić innego przedsiębiorcę do korzystania ze swej firmy, jeżeli nie wprowadza to w błąd.

Ochrona prawa do firmy

Art. 43¹⁰. Przedsiębiorca, którego prawo do firmy zostało zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać usunięcia jego skutków, złożenia oświadczenia lub oświadczeń w odpowiedniej treści i formie, naprawienia na zasadach ogólnych szkody majątkowej lub wydania korzyści uzyskanej przez osobę, która dopuściła się naruszenia.

Tytuł III

Mienie

Pojęcie mienia

Art. 44. Mieniem jest własność i inne prawa majątkowe.

Mienie państwowe

Art. 44¹. § 1. Własność i inne prawa majątkowe, stanowiące mienie państwowe, przysługują Skarbowi Państwa albo innym państwowym osobom prawnym.

§ 2. Uprawnienia majątkowe Skarbu Państwa względem państwowych osób prawnych określają odrębne przepisy, w szczególności regulujące ich ustrój.

Rzeczy

Art. 45. Rzeczami w rozumieniu niniejszego kodeksu są tylko przedmioty materialne.

Nieruchomości

Art. 46. § 1. Nieruchomościami są części powierzchni ziemskiej stanowiące odrębny przedmiot własności (grunty), jak również budynki trwale z gruntem związane lub części takich budynków, jeżeli na mocy przepisów szczególnych stanowią odrębny od gruntu przedmiot własności.

§ 2. Prowadzenie ksiąg wieczystych regulują odrębne przepisy.

Nieruchomości rolne

Art. 46¹. Nieruchomościami rolnymi (gruntami rolnymi) są nieruchomości, które są lub mogą być wykorzystywane do prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, nie wyłączając produkcji ogrodniczej, sadowniczej i rybnej.

Część składowa

Art. 47. § 1. Część składowa rzeczy nie może być odrębnym przedmiotem własności i innych praw rzeczowych.

§ 2. Częścią składową rzeczy jest wszystko, co nie może być od niej odłączone bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości albo bez uszkodzenia lub istotnej zmiany przedmiotu odłączonego.

§ 3. Przedmioty połączone z rzeczą tylko dla przemijającego użytku nie stanowią jej części składowych.

Części składowe gruntu

Art. 48. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, do części składowych gruntu należą w szczególności budynki i inne urządzenia trwale z gruntem związane, jak również drzewa i inne rośliny od chwili zasadzenia lub zasiania.

Urządzenia przesyłowe

Art. 49. § 1. Urządzenia służące do doprowadzania lub odprowadzania płynów, pary, gazu, energii elektrycznej oraz inne urządzenia podobne nie należą do części składowych nieruchomości, jeżeli wchodzą w skład przedsiębiorstwa.

§ 2. Osoba, która poniosła koszty budowy urządzeń, o których mowa w § 1, i jest ich właścicielem, może żądać, aby przedsiębiorca, który przyłączył urządzenia do swojej sieci, nabył ich własność za odpowiednim wynagrodzeniem, chyba że w umowie strony postanowiły inaczej. Z żądaniem przeniesienia własności tych urządzeń może wystąpić także przedsiębiorca.

Prawa związane z własnością nieruchomości

Art. 50. Za części składowe nieruchomości uważa się także prawa związane z jej własnością.

Przynależność

Art. 51. § 1. Przynależnościami są rzeczy ruchome potrzebne do korzystania z innej rzeczy (rzeczy głównej) zgodnie z jej przeznaczeniem, jeżeli pozostają z nią w faktycznym związku odpowiadającym temu celowi.

§ 2. Nie może być przynależnością rzecz nienależąca do właściciela rzeczy głównej.

§ 3. Przynależność nie traci tego charakteru przez przemijające pozbawienie jej faktycznego związku z rzeczą główną.

Związek przynależności z rzeczą główną

Art. 52. Czynność prawna mająca za przedmiot rzecz główną odnosi skutek także względem przynależności, chyba że co innego wynika z treści czynności albo z przepisów szczególnych.

Pożytki rzeczy

Art. 53. § 1. Pożytkami naturalnymi rzeczy są jej plody i inne odłączone od niej części składowe, o ile według zasad prawidłowej gospodarki stanowią normalny dochód z rzeczy.

§ 2. Pożytkami cywilnymi rzeczy są dochody, które rzecz przynosi na podstawie stosunku prawnego.

Pożytki prawa

Art. 54. Pożytkami prawa są dochody, które prawo to przynosi zgodnie ze swym społeczno-gospodarczym przeznaczeniem.

Uprawnienia do pobierania pożytków

Art. 55. § 1. Uprawnionemu do pobierania pożytków przypadają pożytki naturalne, które zostały odłączone od rzeczy w czasie trwania jego uprawnienia, a pożytki cywilne – w stosunku do czasu trwania tego uprawnienia.

§ 2. Jeżeli uprawniony do pobierania pożytków poczynił nakłady w celu uzyskania pożytków, które przypadły innej osobie, należy mu się od niej wynagrodzenie za te nakłady. Wynagrodzenie nie może przenosić wartości pożytków.

Przedsiębiorstwo

Art. 55¹. Przedsiębiorstwo jest zorganizowanym zespołem składników niematerialnych i materialnych przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej.

Obejmuje ono w szczególności:

- 1) oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części (nazwa przedsiębiorstwa);
- 2) własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości;
- 3) prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych;
- 4) wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne;
- 5) koncesje, licencje i zezwolenia;
- 6) patenty i inne prawa własności przemysłowej;
- 7) majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne;
- 8) tajemnice przedsiębiorstwa;
- 9) księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Czynność prawna obejmująca przedsiębiorstwo

Art. 55². Czynność prawna mająca za przedmiot przedsiębiorstwo obejmuje wszystko, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa, chyba że co innego wynika z treści czynności prawnej albo z przepisów szczególnych.

Gospodarstwo rolne

Art. 55³. Za gospodarstwo rolne uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa lub gospodarstwa

Art. 55⁴. Nabywca przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jest odpowiedzialny solidarnie ze zbywcą za jego zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub gospodarstwa, chyba że w chwili nabycia nie wiedział o tych zobowiązaniach, mimo zachowania należytej staranności. Odpowiedzialność nabywcy ogranicza się do wartości nabytego przedsiębiorstwa lub gospodarstwa według stanu w chwili nabycia, a według cen w chwili zaspokojenia wierzyciela. Odpowiedzialności tej nie można bez zgody wierzyciela wyłączyć ani ograniczyć.

Tytuł IV

Czynności prawne

Dział I

Przepisy ogólne

Czynność prawna

Art. 56. Czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów.

Nieograniczona rozporządzalność prawem zbywalnym

Art. 57. § 1. Nie można przez czynność prawną wyłączyć ani ograniczyć uprawnienia do przeniesienia, obciążenia, zmiany lub zniesienia prawa, jeżeli według ustawy prawo to jest zbywalne.

§ 2. Przepis powyższy nie wyłącza dopuszczalności zobowiązania, że uprawniony nie dokona oznaczonych rozporządzeń prawem.

Nieważność bezwzględna

Art. 58. § 1. Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy.

§ 2. Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

§ 3. Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana.

Bezskuteczność względna

Art. 59. W razie zawarcia umowy, której wykonanie czyni całkowicie lub częściowo niemożliwym zadośćuczynienie roszczeniu osoby trzeciej, osoba ta może żądać uznania umowy za bezskuteczną w stosunku do niej, jeżeli strony o jej roszczeniu wiedziały albo jeżeli umowa była nieodpłatna. Uznania umowy za bezskuteczną nie można żądać po upływie roku od jej zawarcia.

Oświadczenie woli

Art. 60. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny, w tym również przez ujawnienie tej woli w postaci elektronicznej (oświadczenie woli).

Chwila złożenia i skuteczność odwołania

Art. 61. § 1. Oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. Odwołanie takiego oświadczenia jest skuteczne, jeżeli doszło jednocześnie z tym oświadczeniem lub wcześniej.

§ 2. Oświadczenie woli wyrażone w postaci elektronicznej jest złożone innej osobie z chwilą, gdy wprowadzono je do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, żeby osoba ta mogła zapoznać się z jego treścią.

Utrzymanie w mocy oświadczenia woli

Art. 62. Oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, nie traci mocy wskutek tego, że zanim do tej osoby doszło, składający je zmarł lub utracił zdolność do czynności prawnych, chyba że co innego wynika z treści oświadczenia, z ustawy lub z okoliczności.

Zgoda osoby trzeciej

Art. 63. § 1. Jeżeli do dokonania czynności prawnej potrzebna jest zgoda osoby trzeciej, osoba ta może wyrazić zgodę także przed złożeniem oświadczenia przez osoby dokonywające czynności albo po jego złożeniu. Zgoda wyrażona po złożeniu oświadczenia ma moc wsteczną od jego daty.

§ 2. Jeżeli do ważności czynności prawnej wymagana jest forma szczególna, oświadczenie obejmujące zgodę osoby trzeciej powinno być złożone w tej samej formie.

Konstytutywne orzeczenie sądu

Art. 64. Prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek danej osoby do złożenia oznaczonego oświadczenia woli, zastępuje to oświadczenie.

Wykładnia oświadczeń woli

Art. 65. § 1. Oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje.

§ 2. W umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu.

Oświadczenia inne niż oświadczenia woli

Art. 65¹.⁷ Przepisy o oświadczeniach woli stosuje się odpowiednio do innych oświadczeń.

⁷ Art. 65¹ dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 8 września 2016 r.

Dział II

Zawarcie umowy

Oferta

Art. 66. § 1. Oświadczenie drugiej stronie woli zawarcia umowy stanowi ofertę, jeżeli określa istotne postanowienia tej umowy.

§ 2. Jeżeli oferent nie oznaczył w ofercie terminu, w ciągu którego oczekiwać będzie odpowiedzi, oferta złożona w obecności drugiej strony albo za pomocą środka bezpośredniego porozumiewania się na odległość przestaje wiązać, gdy nie została przyjęta niezwłocznie; złożona w inny sposób przestaje wiązać z upływem czasu, w którym składający ofertę mógł w zwykłym toku czynności otrzymać odpowiedź wysłaną bez nieuzasadnionego opóźnienia.

Oferta w postaci elektronicznej

Art. 66¹. § 1. Oferta złożona w postaci elektronicznej wiąże składającego, jeżeli druga strona niezwłocznie potwierdzi jej otrzymanie.

§ 2. Przedsiębiorca składający ofertę w postaci elektronicznej jest obowiązany przed zawarciem umowy poinformować drugą stronę w sposób jednoznaczny i zrozumiały o:

- 1) czynnościach technicznych składających się na procedurę zawarcia umowy;
- 2) skutkach prawnych potwierdzenia przez drugą stronę otrzymania oferty;
- 3) zasadach i sposobach utrwalania, zabezpieczania i udostępniania przez przedsiębiorcę drugiej stronie treści zawieranej umowy;
- 4) metodach i środkach technicznych służących wykrywaniu i korygowaniu błędów we wprowadzanych danych, które jest obowiązany udostępnić drugiej stronie;
- 5) językach, w których umowa może być zawarta;
- 6) kodeksach etycznych, które stosuje, oraz o ich dostępności w postaci elektronicznej.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio, jeżeli przedsiębiorca zaprasza drugą stronę do rozpoczęcia negocjacji, składania ofert albo do zawarcia umowy w inny sposób.

§ 4. Przepisy § 1–3 nie mają zastosowania do zawierania umów za pomocą poczty elektronicznej albo podobnych środków indywidualnego porozumiewania się na odległość. Nie stosuje się ich także w stosunkach między przedsiębiorcami, jeżeli strony tak postanowiły.

Odwołanie oferty między przedsiębiorcami

Art. 66². § 1. W stosunkach między przedsiębiorcami oferta może być odwołana przed zawarciem umowy, jeżeli oświadczenie o odwołaniu zostało złożone drugiej stronie przed wysłaniem przez nią oświadczenia o przyjęciu oferty.

§ 2. Jednakże oferty nie można odwołać, jeżeli wynika to z jej treści lub określono w niej termin przyjęcia.

Opóźnione oświadczenie oblata

Art. 67. Jeżeli oświadczenie o przyjęciu oferty nadeszło z opóźnieniem, lecz z jego treści lub z okoliczności wynika, że zostało wysłane w czasie właściwym, umowa dochodzi do skutku, chyba że składający ofertę zawiadomi niezwłocznie drugą stronę, iż wskutek opóźnienia odpowiedzi poczytuje umowę za niezawartą.

Kontroferta

Art. 68. Przyjęcie oferty dokonane z zastrzeżeniem zmiany lub uzupełnienia jej treści poczytuje się za nową ofertę.

Modyfikujące przyjęcie oferty przez przedsiębiorcę

Art. 68¹. § 1. W stosunkach między przedsiębiorcami odpowiedź na ofertę z zastrzeżeniem zmian lub uzupełnień niezmienniających istotnie treści oferty poczytuje się za jej przyjęcie. W takim wypadku strony wiąże umowa o treści określonej w ofercie, z uwzględnieniem zastrzeżeń zawartych w odpowiedzi na nią.

§ 2. Przepisu paragrafu poprzedzającego nie stosuje się, jeżeli w treści oferty wskazano, że może ona być przyjęta jedynie bez zastrzeżeń, albo gdy oferent niezwłocznie sprzeciwił się włączeniu zastrzeżeń do umowy, albo gdy druga strona w odpowiedzi na ofertę uzależniła jej przyjęcie od zgody oferenta na włączenie zastrzeżeń do umowy, a zgody tej niezwłocznie nie otrzymała.

Milczące przyjęcie oferty przez przedsiębiorcę

Art. 68². Jeżeli przedsiębiorca otrzymał od osoby, z którą pozostaje w stałych stosunkach gospodarczych, ofertę zawarcia umowy w ramach swej działalności, brak niezwłocznej odpowiedzi poczytuje się za przyjęcie oferty.

Konkludentne przyjęcie oferty

Art. 69. Jeżeli według ustalonego w danych stosunkach zwyczaju lub według treści oferty dojście do składającego ofertę oświadczenia drugiej strony o jej przyjęciu nie jest wymagane, w szczególności jeżeli składający ofertę żąda niezwłocznego wykonania umowy, umowa dochodzi do skutku, skoro druga strona w czasie właściwym przystąpi do jej wykonania; w przeciwnym razie oferta przestaje wiązać.

Chwila i miejsce zawarcia umowy

Art. 70. § 1. W razie wątpliwości umowę poczytuje się za zawartą w chwili otrzymania przez składającego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu, a jeżeli dojście do składającego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu nie jest wymagane – w chwili przystąpienia przez drugą stronę do wykonania umowy.

§ 2. W razie wątpliwości umowę poczytuje się za zawartą w miejscu otrzymania przez składającego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu, a jeżeli dojdzie do składającego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu nie jest wymagane albo oferta jest składana w postaci elektronicznej – w miejscu zamieszkania albo w siedzibie składającego ofertę w chwili zawarcia umowy.

Aukcja i przetarg

Art. 70¹. § 1. Umowa może być zawarta w drodze aukcji albo przetargu.

§ 2. W ogłoszeniu aukcji albo przetargu należy określić czas, miejsce, przedmiot oraz warunki aukcji albo przetargu albo wskazać sposób udostępnienia tych warunków.

§ 3. Ogłoszenie, a także warunki aukcji albo przetargu mogą być zmienione lub odwołane tylko wtedy, gdy zastrzeżono to w ich treści.

§ 4. Organizator od chwili udostępnienia warunków, a oferent od chwili złożenia oferty zgodnie z ogłoszeniem aukcji albo przetargu są obowiązani postępować zgodnie z postanowieniami ogłoszenia, a także warunków aukcji albo przetargu.

Postępowanie aukcyjne

Art. 70². § 1. Oferta złożona w toku aukcji przestaje wiązać, gdy inny uczestnik aukcji (licytant) złożył ofertę korzystniejszą, chyba że w warunkach aukcji zastrzeżono inaczej.

§ 2. Zawarcie umowy w wyniku aukcji następuje z chwilą udzielenia przybicia.

§ 3. Jeżeli ważność umowy zależy od spełnienia szczególnych wymagań przewidzianych w ustawie, zarówno organizator aukcji, jak i jej uczestnik, którego oferta została przyjęta, mogą dochodzić zawarcia umowy.

Postępowanie przetargowe

Art. 70³. § 1. Oferta złożona w toku przetargu przestaje wiązać, gdy została wybrana inna oferta albo gdy przetarg został zamknięty bez wybrania którejkolwiek z ofert, chyba że w warunkach przetargu zastrzeżono inaczej.

§ 2. Organizator jest obowiązany niezwłocznie powiadomić na piśmie uczestników przetargu o jego wyniku albo o zamknięciu przetargu bez dokonania wyboru.

§ 3. Do ustalenia chwili zawarcia umowy w drodze przetargu stosuje się przepisy dotyczące przyjęcia oferty, chyba że w warunkach przetargu zastrzeżono inaczej. Przepis art. 70² § 3 stosuje się odpowiednio.

Wadium

Art. 70⁴. § 1. W warunkach aukcji albo przetargu można zastrzec, że przystępujący do aukcji albo przetargu powinien, pod rygorem niedopuszczenia do nich, wpłacić organizatorowi określoną sumę albo ustanowić odpowiednie zabezpieczenie jej zapłaty (wadium).

§ 2. Jeżeli uczestnik aukcji albo przetargu, mimo wyboru jego oferty, uchyła się od zawarcia umowy, której ważność zależy od spełnienia szczególnych wymagań przewidzianych w ustawie, organizator aukcji albo przetargu może pobraną sumę zachować albo dochodzić zaspokojenia z przedmiotu zabezpieczenia. W pozostałych wypadkach zapłacone wadium należy niezwłocznie zwrócić, a ustanowione zabezpieczenie wygasa. Jeżeli organizator aukcji albo przetargu uchyła się od zawarcia umowy, ich uczestnik, którego oferta została wybrana, może żądać zapłaty podwójnego wadium albo naprawienia szkody.

Roszczenie o unieważnienie umowy

Art. 70⁵. § 1. Organizator oraz uczestnik aukcji albo przetargu może żądać unieważnienia zawartej umowy, jeżeli strona tej umowy, inny uczestnik lub osoba działająca w porozumieniu z nimi wpłynęła na wynik aukcji albo przetargu w sposób sprzeczny z prawem lub dobrymi obyczajami. Jeżeli umowa została zawarta na cudzy rachunek, jej unieważnienia może żądać także ten, na czyj rachunek umowa została zawarta, lub dający zlecenie.

§ 2. Uprawnienie powyższe wygasa z upływem miesiąca od dnia, w którym uprawniony dowiedział się o istnieniu przyczyny unieważnienia, nie później jednak niż z upływem roku od dnia zawarcia umowy.

Ogłoszenia, reklamy, cenniki

Art. 71. Ogłoszenia, reklamy, cenniki i inne informacje, skierowane do ogółu lub do poszczególnych osób, poczytuje się w razie wątpliwości nie za ofertę, lecz za zaproszenie do zawarcia umowy.

Negocjacje

Art. 72. § 1. Jeżeli strony prowadzą negocjacje w celu zawarcia oznaczonej umowy, umowa zostaje zawarta, gdy strony dojdą do porozumienia co do wszystkich jej postanowień, które były przedmiotem negocjacji.

§ 2. Strona, która rozpoczęła lub prowadziła negocjacje z naruszeniem dobrych obyczajów, w szczególności bez zamiaru zawarcia umowy, jest obowiązana do naprawienia szkody, jaką druga strona poniosła przez to, że liczyła na zawarcie umowy.

Tajemnica negocjacji

Art. 72¹. § 1. Jeżeli w toku negocjacji strona udostępniła informacje z zastrzeżeniem poufności, druga strona jest obowiązana do nieujawniania i nieprzekazywania ich innym osobom oraz do niewykorzystywania tych informacji dla własnych celów, chyba że strony uzgodniły inaczej.

§ 2. W razie niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków, o których mowa w § 1, uprawniony może żądać od drugiej strony naprawienia szkody albo wydania uzyskanych przez nią korzyści.

Dział III

Forma czynności prawnych

Sankcje za niezachowanie przepisanej formy

Art. 73. § 1.⁸ Jeżeli ustawa zastrzega dla czynności prawnej formę pisemną, dokumentową albo elektroniczną, czynność dokonana bez zachowania zastrzeżonej formy jest nieważna tylko wtedy, gdy ustawa przewiduje rygor nieważności.

§ 2. Jeżeli ustawa zastrzega dla czynności prawnej inną formę szczególną, czynność dokonana bez zachowania tej formy jest nieważna. Nie dotyczy to jednak wypadków, gdy zachowanie formy szczególnej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej.

Forma *ad probationem*

Art. 74.⁹ § 1. Zastrzeżenie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej bez rygoru nieważności ma ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności. Przepisu tego nie stosuje się, gdy zachowanie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej.

§ 2. Jednakże mimo niezachowania formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej przewidzianej dla celów dowodowych dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę, żąda tego konsument w sporze z przedsiębiorcą albo fakt dokonania czynności prawnej jest uprawdopodobniony za pomocą dokumentu.

§ 3. Jeżeli forma pisemna, dokumentowa albo elektroniczna jest zastrzeżona dla oświadczenia jednej ze stron, w razie jej niezachowania dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania tej czynności jest dopuszczalny także na żądanie drugiej strony.

§ 4. Przepisów o skutkach niezachowania formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej przewidzianej dla celów dowodowych nie stosuje się do czynności prawnych w stosunkach między przedsiębiorcami.

Art. 75. (*uchylony*)

Forma zbycia, wydzierżawienia, użytkowania przedsiębiorstwa

Art. 75¹. § 1. Zbycie lub wydzierżawienie przedsiębiorstwa albo ustanowienie na nim użytkowania powinno być dokonane w formie pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi.

⁸ Art. 73 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 8 września 2016 r.

⁹ Art. 74 zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 8 września 2016 r.

§ 2. Zbycie przedsiębiorstwa należącego do osoby wpisanej do rejestru powinno być wpisane do rejestru.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w wypadku wydzierżawienia przedsiębiorstwa lub ustanowienia na nim użytkowania.

§ 4. Przepisy powyższe nie uchybiają przepisom o formie czynności prawnych dotyczących nieruchomości.

Forma szczególna

Art. 76.¹⁰ Jeżeli strony zastrzegły w umowie, że określona czynność prawna między nimi ma być dokonana w szczególnej formie, czynność ta dochodzi do skutku tylko przy zachowaniu zastrzeżonej formy. Jednakże gdy strony zastrzegły dokonanie czynności w formie pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej, nie określając skutków niezachowania tej formy, w razie wątpliwości poczytuje się, że była ona zastrzeżona wyłącznie dla celów dowodowych.

Forma umowy uzupełniającej lub zmieniającej

Art. 77. § 1. Uzupełnienie lub zmiana umowy wymaga zachowania takiej formy, jaką ustawa lub strony przewidziały w celu jej zawarcia.

§ 2.¹¹ Jeżeli umowa została zawarta w formie pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej, jej rozwiązanie za zgodą obu stron, jak również odstąpienie od niej albo jej wypowiedzenie wymaga zachowania formy dokumentowej, chyba że ustawa lub umowa zastrzega inną formę.

§ 3. Jeżeli umowa została zawarta w innej formie szczególnej, jej rozwiązanie za zgodą obu stron wymaga zachowania takiej formy, jaką ustawa lub strony przewidziały w celu jej zawarcia; natomiast odstąpienie od umowy albo jej wypowiedzenie powinno być stwierdzone pisemem.

Pismo potwierdzające

Art. 77¹.¹² § 1. W wypadku gdy umowę zawartą pomiędzy przedsiębiorcami bez zachowania formy pisemnej jedna strona niezwłocznie potwierdzi w piśmie skierowanym do drugiej strony, a pismo to zawiera zmiany lub uzupełnienia umowy, niezmiennie istotnie jej treści, strony wiąże umowa o treści określonej w piśmie potwierdzającym, chyba że druga strona niezwłocznie się temu sprzeciwiła na piśmie.

§ 2. W przypadku gdy umowę zawartą pomiędzy przedsiębiorcami bez zachowania formy dokumentowej jedna strona niezwłocznie potwierdzi w dokumencie skierowanym do drugiej strony, a dokument ten zawiera zmiany lub uzupełnienia

¹⁰ Art. 76 zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dnia 8 września 2016 r.

¹¹ Art. 77 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 5 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dnia 8 września 2016 r.

¹² Art. 77¹ zmieniony przez art. 1 pkt 6 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dnia 8 września 2016 r.

umowy, niezменяjące istotnie jej treści, strony wiąże umowa o treści określonej w dokumencie potwierdzającym, chyba że druga strona niezwłocznie się temu sprzeciwiła w dokumencie.

Forma dokumentowa

Art. 77².¹³ Do zachowania dokumentowej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie.

Dokument

Art. 77³.¹⁴ Dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią.

Zwykła forma pisemna

Art. 78. § 1. Do zachowania pisemnej formy czynności prawnej wystarcza złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli. Do zawarcia umowy wystarcza wymiana dokumentów obejmujących treść oświadczeń woli, z których każdy jest podpisany przez jedną ze stron, lub dokumentów, z których każdy obejmuje treść oświadczenia woli jednej ze stron i jest przez nią podpisany.

§ 2.¹⁵ (*uchylony*)

Forma elektroniczna

Art. 78¹.¹⁶ § 1. Do zachowania elektronicznej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenie go kwalifikowanym podpisem elektronicznym.

§ 2. Oświadczenie woli złożone w formie elektronicznej jest równoważne z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej.

Oświadczenie woli osoby niemogącej pisać

Art. 79.¹⁷ Osoba niemogąca pisać może złożyć oświadczenie woli w formie pisemnej w ten sposób, że uczyni na dokumencie tuszowy odcisk palca, a obok tego odcisku osoba przez nią upoważniona wypisze jej imię i nazwisko oraz złoży swój

¹³ Art. 77² dodany przez art. 1 pkt 7 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 8 września 2016 r.

¹⁴ Art. 77³ dodany przez art. 1 pkt 7 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 8 września 2016 r.

¹⁵ Art. 78 § 2 uchylony przez art. 1 pkt 8 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 8 września 2016 r.

¹⁶ Art. 78¹ zmieniony przez art. 51 pkt 1 ustawy z 5 września 2016 r. (Dz.U. poz. 1579 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 7 października 2016 r.

¹⁷ Art. 79 zmieniony przez art. 1 pkt 10 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 8 września 2016 r.

podpis, albo w ten sposób, że zamiast składającego oświadczenie podpisze się osoba przez niego upoważniona, a jej podpis będzie poświadczony przez notariusza, wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starostę lub marszałka województwa z zaznaczeniem, że został złożony na życzenie osoby niemogącej pisać.

Art. 80. (*uchylony*)

Data pewna

Art. 81. § 1. Jeżeli ustawa uzależnia ważność albo określone skutki czynności prawnej od urzędowego poświadczenia daty, poświadczenie takie jest skuteczne także względem osób nieuczestniczących w dokonaniu tej czynności prawnej (data pewna).

§ 2. Czynność prawna ma datę pewną także w wypadkach następujących:

- 1) w razie stwierdzenia dokonania czynności w jakimkolwiek dokumencie urzędowym – od daty dokumentu urzędowego;
- 2) w razie umieszczenia na obejmującym czynność dokumencie jakiegokolwiek wzmianki przez organ państwowy, organ jednostki samorządu terytorialnego albo przez notariusza – od daty wzmianki;
- 3)¹⁸ w razie opatrzenia kwalifikowanym elektronicznym znacznikiem czasu dokumentu w postaci elektronicznej – od daty opatrzenia kwalifikowanym elektronicznym znacznikiem czasu.

§ 3. W razie śmierci jednej z osób podpisanych na dokumencie datę złożenia przez tę osobę podpisu na dokumencie uważa się za pewną od daty śmierci tej osoby.

Dział IV

Wady oświadczenia woli

Stan wyłączający świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli

Art. 82. Nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych.

Pozorność

Art. 83. § 1. Nieważne jest oświadczenie woli złożone drugiej stronie za jej zgodą dla pozorów. Jeżeli oświadczenie takie zostało złożone dla ukrycia innej czynności prawnej, ważność oświadczenia ocenia się według właściwości tej czynności.

¹⁸ Art. 81 § 2 pkt 3 zmieniony przez art. 51 pkt 2 ustawy z 5 września 2016 r. (Dz.U. poz. 1579 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 7 października 2016 r.

§ 2. Pozorność oświadczenia woli nie ma wpływu na skuteczność odpłatnej czynności prawnej, dokonanej na podstawie pozornego oświadczenia, jeżeli wskutek tej czynności osoba trzecia nabywa prawo lub zostaje zwolniona od obowiązku, chyba że działała w złej wierze.

Błąd

Art. 84. § 1. W razie błędu co do treści czynności prawnej można uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia woli. Jeżeli jednak oświadczenie woli było złożone innej osobie, uchylenie się od jego skutków prawnych dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy błąd został wywołany przez tę osobę, chociażby bez jej winy, albo gdy wiedziała ona o błędzie lub mogła z łatwością błąd zauważyć; ograniczenie to nie dotyczy czynności prawnej nieodpłatnej.

§ 2. Można powoływać się tylko na błąd uzasadniający przypuszczenie, że gdyby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, niełożyłby oświadczenia tej treści (błąd istotny).

Zniekształcenie przez posłańca

Art. 85. Zniekształcenie oświadczenia woli przez osobę użytą do jego przesłania ma takie same skutki, jak błąd przy złożeniu oświadczenia.

Podstęp

Art. 86. § 1. Jeżeli błąd wywołała druga strona podstępnie, uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu może nastąpić także wtedy, gdy błąd nie był istotny, jak również wtedy, gdy nie dotyczył treści czynności prawnej.

§ 2. Podstęp osoby trzeciej jest jednoznaczny z podstępem strony, jeżeli ta o podstępie wiedziała i nie zawiadomiła o nim drugiej strony albo jeżeli czynność prawna była nieodpłatna.

Groźba

Art. 87. Kto złożył oświadczenie woli pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, ten może uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia, jeżeli z okoliczności wynika, że mógł się obawiać, iż jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste lub majątkowe.

Uchylenie się od skutków prawnych

Art. 88. § 1. Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli, które zostało złożone innej osobie pod wpływem błędu lub groźby, następuje przez oświadczenie złożone tej osobie na piśmie.

§ 2. Uprawnienie do uchylenia się wygasa: w razie błędu – z upływem roku od jego wykrycia, a w razie groźby – z upływem roku od chwili, kiedy stan obawy ustał.

Dział V

Warunek

Warunek

Art. 89. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od zdarzenia przyszłego i niepewnego (warunek).

Brak mocy wstecznej

Art. 90. Ziszczenie się warunku nie ma mocy wstecznej, chyba że inaczej zastrzeżono.

Zakres uprawnień

Art. 91. Warunkowo uprawniony może wykonywać wszelkie czynności, które zmierzają do zachowania jego prawa.

Czynności *pendente conditione*

Art. 92. § 1. Jeżeli czynność prawna obejmująca rozporządzenie prawem została dokonana pod warunkiem, późniejsze rozporządzenia tym prawem tracą moc z chwilą ziszczenia się warunku o tyle, o ile udaremniają lub ograniczają skutek ziszczenia się warunku.

§ 2. Jednakże gdy na podstawie takiego rozporządzenia osoba trzecia nabywa prawo lub zostaje zwolniona od obowiązku, stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie osób, które w dobrej wierze dokonały czynności prawnej z osobą nieuprawnioną do rozporządzania prawem.

Fikcja nieziszczenia się warunku

Art. 93. § 1. Jeżeli strona, której zależy na nieziszczeniu się warunku, przeskodzi w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego ziszczeniu się warunku, następują skutki takie, jakby warunek się ziścił.

§ 2. Jeżeli strona, której zależy na ziszczeniu się warunku, doprowadzi w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego do ziszczenia się warunku, następują skutki takie, jakby warunek się nie ziścił.

Warunek zabroniony

Art. 94. Warunek niemożliwy, jak również warunek przeciwny ustawie lub zasadom współżycia społecznego pociąga za sobą nieważność czynności prawnej, gdy jest zawieszający; uważa się za niezastrzeżony, gdy jest rozwiązujący.

Dział VI

Przedstawicielstwo

Rozdział I

Przepisy ogólne

Istota przedstawicielstwa

Art. 95. § 1. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, można dokonać czynności prawnej przez przedstawiciela.

§ 2. Czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego.

Źródła umocowania

Art. 96. Umocowanie do działania w cudzym imieniu może opierać się na ustawie (przedstawicielstwo ustawowe) albo na oświadczeniu reprezentowanego (pełnomocnictwo).

Osoba czynna w lokalu przedsiębiorstwa

Art. 97. Osobę czynną w lokalu przedsiębiorstwa przeznaczonym do obsługi publiczności poczytuje się w razie wątpliwości za umocowaną do dokonywania czynności prawnych, które zazwyczaj bywają dokonywane z osobami korzystającymi z usług tego przedsiębiorstwa.

Rozdział II

Pełnomocnictwo

Pełnomocnictwo ogólne

Art. 98. Pełnomocnictwo ogólne obejmuje umocowanie do czynności zwykłego zarządu. Do czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu potrzebne jest pełnomocnictwo określające ich rodzaj, chyba że ustawa wymaga pełnomocnictwa do poszczególnych czynności.

Forma pełnomocnictwa

Art. 99. § 1. Jeżeli do ważności czynności prawnej potrzebna jest szczególna forma, pełnomocnictwo do dokonania tej czynności powinno być udzielone w tej samej formie.

§ 2. Pełnomocnictwo ogólne powinno być pod rygorem nieważności udzielone na piśmie.

Pełnomocnik o ograniczonej zdolności do czynności prawnych

Art. 100. Okoliczność, że pełnomocnik jest ograniczony w zdolności do czynności prawnych, nie ma wpływu na ważność czynności dokonanej przez niego w imieniu mocodawcy.

Odwołanie pełnomocnictwa

Art. 101. § 1. Pełnomocnictwo może być w każdym czasie odwołane, chyba że mocodawca zrzekł się odwołania pełnomocnictwa z przyczyn uzasadnionych treścią stosunku prawnego będącego podstawą pełnomocnictwa.

§ 2. Umocowanie wygasa ze śmiercią mocodawcy lub pełnomocnika, chyba że w pełnomocnictwie inaczej zastrzeżono z przyczyn uzasadnionych treścią stosunku prawnego będącego podstawą pełnomocnictwa.

Obowiązek zwrotu dokumentu

Art. 102. Po wygaśnięciu umocowania pełnomocnik obowiązany jest zwrócić mocodawcy dokument pełnomocnictwa. Może żądać poświadczonego odpisu tego dokumentu; wygaśnięcie umocowania powinno być na odpisie zaznaczone.

Falsus procurator

Art. 103. § 1. Jeżeli zawierający umowę jako pełnomocnik nie ma umocowania albo przekroczy jego zakres, ważność umowy zależy od jej potwierdzenia przez osobę, w której imieniu umowa została zawarta.

§ 2. Druga strona może wyznaczyć osobie, w której imieniu umowa została zawarta, odpowiedni termin do potwierdzenia umowy; staje się wolna po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu.

§ 3. W braku potwierdzenia ten, kto zawarł umowę w cudzym imieniu, obowiązany jest do zwrotu tego, co otrzymał od drugiej strony w wykonaniu umowy, oraz do naprawienia szkody, którą druga strona poniosła przez to, że zawarła umowę nie wiedząc o braku umocowania lub o przekroczeniu jego zakresu.

Nieważność jednostronnej czynności prawnej

Art. 104. Jednostronna czynność prawna dokonana w cudzym imieniu bez umocowania lub z przekroczeniem jego zakresu jest nieważna. Jednakże gdy ten, komu zostało złożone oświadczenie woli w cudzym imieniu, zgodził się na działanie bez umocowania, stosuje się odpowiednio przepisy o zawarciu umowy bez umocowania.

Osoba, której pełnomocnictwo wygaśło

Art. 105. Jeżeli pełnomocnik po wygaśnięciu umocowania dokona w imieniu mocodawcy czynności prawnej w granicach pierwotnego umocowania, czynność prawna jest ważna, chyba że druga strona o wygaśnięciu umocowania wiedziała lub z łatwością mogła się dowiedzieć.

Pełnomocnictwo substytucyjne

Art. 106. Pełnomocnik może ustanowić dla mocodawcy innych pełnomocników tylko wtedy, gdy umocowanie takie wynika z treści pełnomocnictwa, z ustawy lub ze stosunku prawnego będącego podstawą pełnomocnictwa.

Działanie kilku pełnomocników

Art. 107. Jeżeli mocodawca ustanowił kilku pełnomocników z takim samym zakresem umocowania, każdy z nich może działać samodzielnie, chyba że co innego wynika z treści pełnomocnictwa. Przepis ten stosuje się odpowiednio do pełnomocników, których pełnomocnik sam dla mocodawcy ustanowił.

Pełnomocnik jako druga strona czynności prawnej

Art. 108. Pełnomocnik nie może być drugą stroną czynności prawnej, której dokonywa w imieniu mocodawcy, chyba że co innego wynika z treści pełnomocnictwa albo że ze względu na treść czynności prawnej wyłączona jest możliwość naruszenia interesów mocodawcy. Przepis ten stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy pełnomocnik reprezentuje obie strony.

Odpowiednie stosowanie

Art. 109. Przepisy działu niniejszego stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy oświadczenie woli ma być złożone przedstawicielowi.

Rozdział III

Prokura

Prokura

Art. 109¹. § 1.¹⁹ Prokura jest pełnomocnictwem udzielonym przez przedsiębiorcę podlegającego obowiązkowi wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, które obejmuje umocowanie do czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

§ 2. Nie można ograniczyć prokury ze skutkiem wobec osób trzecich, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Forma prokury; prokurent

Art. 109². § 1. Prokura powinna być pod rygorem nieważności udzielona na piśmie. Przepisu art. 99 § 1 nie stosuje się.

§ 2. Prokurentem może być osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych.

¹⁹ Art. 109¹ § 1 zmieniony przez art. 3 pkt 1 ustawy z 6 marca 2018 r. (Dz.U. poz. 650) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 kwietnia 2018 r.

Ograniczenie uprawnień prokurenta

Art. 109³. Do zbycia przedsiębiorstwa, do dokonania czynności prawnej, na podstawie której następuje oddanie go do czasowego korzystania, oraz do zbywania i obciążania nieruchomości jest wymagane pełnomocnictwo do poszczególnych czynności.

Prokura łączna, samoistna i mieszana

Art. 109⁴. § 1. Prokura może być udzielona kilku osobom łącznie (prokura łączna) lub oddzielnie.

§ 1¹.²⁰ Prokura może obejmować umocowanie także albo wyłącznie do dokonywania czynności wspólnie z członkiem organu zarządzającego lub współnikiem uprawnionym do reprezentowania handlowej spółki osobowej.

§ 2.²¹ Kierowane do przedsiębiorcy oświadczenia lub doręczenia pism mogą być dokonywane wobec jednej z osób, którym udzielono prokury.

Prokura oddziałowa

Art. 109⁵. Prokurę można ograniczyć do zakresu spraw wpisanych do rejestru oddziału przedsiębiorstwa (prokura oddziałowa).

Zakaz przenoszenia prokury

Art. 109⁶. Prokura nie może być przeniesiona. Prokurent może ustanowić pełnomocnika do poszczególnych czynności lub pewnego rodzaju czynności.

Odwołanie i wygaśnięcie prokury

Art. 109⁷. § 1. Prokura może być w każdym czasie odwołana.

§ 2.²² Prokura wygasa wskutek wykreślenia przedsiębiorcy z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, a także ogłoszenia upadłości, otwarcia likwidacji oraz przekształcenia przedsiębiorcy.

§ 3. Prokura wygasa ze śmiercią prokurenta.

§ 3¹.²³ Prokura wygasa wskutek ustanowienia kuratora na podstawie art. 42 § 1. W okresie kurateli prokura nie może być ustanowiona.

§ 4.²⁴ Utrata przez przedsiębiorcę zdolności do czynności prawnych nie powoduje wygaśnięcia prokury.

²⁰ Art. 109⁴ § 1¹ dodany przez art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z 16 grudnia 2016 r. (Dz.U. poz. 2255) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2017 r.

²¹ Art. 109⁴ § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 1 lit. b ustawy z 16 grudnia 2016 r. (Dz.U. poz. 2255) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2017 r.

²² Art. 109⁷ § 2 zmieniony przez art. 3 pkt 2 ustawy z 6 marca 2018 r. (Dz.U. poz. 650) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 kwietnia 2018 r.

²³ Art. 109⁷ § 3¹ dodany przez art. 2 pkt 3 ustawy z 26 stycznia 2018 r. (Dz.U. poz. 398 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 marca 2018 r.

²⁴ Art. 109⁷ § 4 zmieniony przez art. 62 pkt 1 ustawy z 5 lipca 2018 r. (Dz.U. poz. 1629) zmieniającej nin. ustawę z dniem 25 listopada 2018 r.

Zgłoszenie prokury do CEIDG lub KRS

Art. 109⁸. § 1.²⁵ Udzielenie i wygaśnięcie prokury przedsiębiorca powinien zgłosić do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego.

§ 2.²⁶ Zgłoszenie o udzieleniu prokury powinno określać jej rodzaj, a w przypadku prokury łącznej oraz prokury, o której mowa w art. 109⁴ § 1¹, także sposób jej wykonywania.

Art. 109⁹.²⁷ (*uchylony*)

Tytuł V

Termin

Sposób liczenia terminu

Art. 110. Jeżeli ustawa, orzeczenie sądu lub decyzja innego organu państwowego albo czynność prawna oznacza termin nie określając sposobu jego obliczania, stosuje się przepisy poniższe.

Termin w dniach

Art. 111. § 1. Termin oznaczony w dniach kończy się z upływem ostatniego dnia.

§ 2. Jeżeli początkiem terminu oznaczonego w dniach jest pewne zdarzenie, nie uwzględnia się przy obliczaniu terminu dnia, w którym to zdarzenie nastąpiło.

Termin w tygodniach, miesiącach, latach

Art. 112. Termin oznaczony w tygodniach, miesiącach lub latach kończy się z upływem dnia, który nazwą lub datą odpowiada początkowemu dniowi terminu, a gdyby takiego dnia w ostatnim miesiącu nie było – w ostatnim dniu tego miesiąca. Jednakże przy obliczaniu wieku osoby fizycznej termin upływa z początkiem ostatniego dnia.

Początek, środek, koniec miesiąca

Art. 113. § 1. Jeżeli termin jest oznaczony na początek, środek lub koniec miesiąca, rozumie się przez to pierwszy, piętnasty lub ostatni dzień miesiąca.

§ 2. Termin półmiesięczny jest równy piętnastu dniom.

²⁵ Art. 109⁸ § 1 zmieniony przez art. 3 pkt 3 ustawy z 6 marca 2018 r. (Dz.U. poz. 650) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 kwietnia 2018 r.

²⁶ Art. 109⁸ § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2016 r. (Dz.U. poz. 2255) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2017 r.

²⁷ Art. 109⁹ uchylony przez art. 2 ustawy z 28 listopada 2014 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 4) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 stycznia 2015 r.

Liczba dni w miesiącu i roku

Art. 114. Jeżeli termin jest oznaczony w miesiącach lub latach, a ciągłość terminu nie jest wymagana, miesiąc liczy się za dni trzydzieści, a rok za dni trzysta sześćdziesiąt pięć.

Dzień ustawowo wolny od pracy

Art. 115.²⁸ Jeżeli koniec terminu do wykonania czynności przypada na dzień uznany ustawowo za wolny od pracy lub na sobotę, termin upływa następnego dnia, który jest dniem wolnym od pracy ani sobotą.

Odpowiednie stosowanie przepisów o warunku

Art. 116. § 1. Jeżeli skutki czynności prawnej mają powstać w oznaczonym terminie, stosuje się odpowiednio przepisy o warunku zawieszającym.

§ 2. Jeżeli skutki czynności prawnej mają ustać w oznaczonym terminie, stosuje się odpowiednio przepisy o warunku rozwiązującym.

Tytuł VI

Przedawnienie roszczeń

Przedawnienie roszczeń majątkowych

Art. 117. § 1. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu.

§ 2. Po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Jednakże zrzeczenie się zarzutu przedawnienia przed upływem terminu jest nieważne.

§ 2¹.²⁹ Po upływie terminu przedawnienia nie można domagać się zaspokojenia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi.

§ 3. (*uchylony*)

Nieuwzględnienie upływu terminu przedawnienia roszczenia wobec konsumentów

Art. 117¹.³⁰ **§ 1.** W wyjątkowych przypadkach sąd może, po rozważeniu interesów stron, nie uwzględnić upływu terminu przedawnienia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi, jeżeli wymagają tego względy słuszności.

²⁸ Art. 115 zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z 16 grudnia 2016 r. (Dz.U. poz. 2255) zmieniającej nin. ustawę z dnia 1 stycznia 2017 r.

²⁹ Art. 117 § 2¹ dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z 13 kwietnia 2018 r. (Dz.U. poz. 1104) zmieniającej nin. ustawę z dnia 9 lipca 2018 r.

³⁰ Art. 117¹ dodany przez art. 1 pkt 2 ustawy z 13 kwietnia 2018 r. (Dz.U. poz. 1104) zmieniającej nin. ustawę z dnia 9 lipca 2018 r.

§ 2. Korzystając z uprawnienia, o którym mowa w § 1, sąd powinien rozważyć w szczególności:

- 1) długość terminu przedawnienia;
- 2) długość okresu od upływu terminu przedawnienia do chwili dochodzenia roszczenia;
- 3) charakter okoliczności, które spowodowały niedochodzenie roszczenia przez uprawnionego, w tym wpływ zachowania zobowiązanego na opóźnienie uprawnionego w dochodzeniu roszczenia.

Terminy przedawnienia

Art. 118.³¹ Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata. Jednakże koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata.

Zakaz skracania i przedłużania

Art. 119. Terminy przedawnienia nie mogą być skracane ani przedłużane przez czynność prawną.

Początek biegu przedawnienia

Art. 120. § 1. Bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie.

§ 2. Bieg przedawnienia roszczeń o zaniechanie rozpoczyna się od dnia, w którym ten, przeciwko komu roszczenie przysługuje, nie zastosował się do treści roszczenia.

Zawieszenie biegu przedawnienia

Art. 121. Bieg przedawnienia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu:

- 1) co do roszczeń, które przysługują dzieciom przeciwko rodzicom – przez czas trwania władzy rodzicielskiej;
- 2) co do roszczeń, które przysługują osobom niemającym pełnej zdolności do czynności prawnych przeciwko osobom sprawującym opiekę lub kuratelę – przez czas sprawowania przez te osoby opieki lub kurateli;

³¹ Art. 118 zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z 13 kwietnia 2018 r. (Dz.U. poz. 1104) zmieniającej nin. ustawę z dniem 9 lipca 2018 r.

Zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z 13 kwietnia 2018 r. (Dz.U. poz. 1104; zmiana weszła w życie 9 lipca 2018 r.) do przysługujących konsumentowi roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, których terminy przedawnienia są określone w powołanym art. 118 k.c., stosuje się przepisy w brzmieniu dotychczasowym.

- 3) co do roszczeń, które przysługują jednemu z małżonków przeciwko drugiemu – przez czas trwania małżeństwa;
- 4) co do wszelkich roszczeń, gdy z powodu siły wyższej uprawniony nie może ich dochodzić przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw danego rodzaju – przez czas trwania przeszkody;
- 5)³² co do roszczeń objętych umową o mediację – przez czas trwania mediacji;
- 6)³³ co do roszczeń objętych wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej – przez czas trwania postępowania pojednawczego.

Przedawnienie względem osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych

Art. 122. § 1. Przedawnienie względem osoby, która nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat dwóch od ustanowienia dla niej przedstawiciela ustawowego albo od ustania przyczyny jego ustanowienia.

§ 2. Jeżeli termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata, jego bieg liczy się od dnia ustanowienia przedstawiciela ustawowego albo od dnia, w którym ustała przyczyna jego ustanowienia.

§ 3. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio do biegu przedawnienia przeciwko osobie, co do której istnieje podstawa do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia.

Przerwanie biegu przedawnienia

Art. 123. § 1. Bieg przedawnienia przerywa się:

- 1) przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia;
- 2) przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje;
- 3)³⁴ (*uchylony*)

§ 2. (*uchylony*)

³² Art. 121 pkt 5 dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2459) zmieniającej nin. ustawę z dnia 30 czerwca 2022 r.

³³ Art. 121 pkt 6 dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2459) zmieniającej nin. ustawę z dnia 30 czerwca 2022 r.

³⁴ Art. 123 § 1 pkt 3 uchylony przez art. 1 pkt 2 ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2459) zmieniającej nin. ustawę z dnia 30 czerwca 2022 r.

Skutki przerwania przedawnienia

Art. 124. § 1. Po każdym przerwaniu przedawnienia biegnie ono na nowo.

§ 2.³⁵ W razie przerwania przedawnienia przez czynność w postępowaniu przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym przedawnienie nie biegnie na nowo, dopóki postępowanie to nie zostanie zakończone.

**Przedawnienie roszczeń stwierdzonych
prawomocnym orzeczeniem albo ugodą sądową**

Art. 125. § 1.³⁶ Roszczenie stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądu lub innego organu powołanego do rozpoznawania spraw danego rodzaju albo orzeczeniem sądu polubownego, jak również roszczenie stwierdzone ugodą zawartą przed sądem albo sądem polubownym albo ugodą zawartą przed mediatorem i zatwierdzoną przez sąd przedawnia się z upływem sześciu lat. Jeżeli stwierdzone w ten sposób roszczenie obejmuje świadczenia okresowe, roszczenie o świadczenie okresowe należne w przyszłości przedawnia się z upływem trzech lat.

§ 2. (*uchylony*)

KSIĘGA DRUGA

WŁASNOŚĆ I INNE PRAWA RZECZOWE

Tytuł I

Własność

Dział I

Przepisy ogólne

Art. 126–139. (*uchylone*)

³⁵ Art. 124 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2459) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 czerwca 2022 r.

³⁶ Art. 125 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z 13 kwietnia 2018 r. (Dz.U. poz. 1104) zmieniającej nin. ustawę z dniem 9 lipca 2018 r.

Zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z 13 kwietnia 2018 r. (Dz.U. poz. 1104; zmiana weszła w życie 9 lipca 2018 r.) do przysługujących konsumentowi roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, których terminy przedawnienia są określone w powołanym art. 125 § 1 k.c., stosuje się przepisy w brzmieniu dotychczasowym.

Dział II

Treść i wykonywanie własności

Uprawnienia właściciela

Art. 140. W granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego właściciel może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, w szczególności może pobierać pożytki i inne dochody z rzeczy. W tych samych granicach może rozporządzać rzeczą.

Art. 141. *(uchylony)*

Odwroćcie grożącego niebezpieczeństwa

Art. 142. § 1. Właściciel nie może się sprzeciwić użyciu a nawet uszkodzeniu lub zniszczeniu rzeczy przez inną osobę, jeżeli to jest konieczne do odwrócenia niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio dobrom osobistym tej osoby lub osoby trzeciej. Może jednak żądać naprawienia wynikłej stąd szkody.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się także w razie niebezpieczeństwa grożącego dobrom majątkowym, chyba że grożąca szkoda jest oczywście i niewspółmierne mniejsza aniżeli uszczerbek, który mógłby ponieść właściciel wskutek użycia, uszkodzenia lub zniszczenia rzeczy.

Granice własności gruntu

Art. 143. W granicach określonych przez społeczno-gospodarcze przeznaczenie gruntu własność gruntu rozciąga się na przestrzeń nad i pod jego powierzchnią. Przepis ten nie uchybia przepisom regulującym prawa do wód.

Zakaz immisji

Art. 144. Właściciel nieruchomości powinien przy wykonywaniu swego prawa powstrzymać się od działań, które by zakłócały korzystanie z nieruchomości sąsiednich ponad przeciętną miarę, wynikającą ze społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości i stosunków miejscowych.

Droga konieczna

Art. 145. § 1. Jeżeli nieruchomość nie ma odpowiedniego dostępu do drogi publicznej lub do należących do tej nieruchomości budynków gospodarskich, właściciel może żądać od właścicieli gruntów sąsiednich ustanowienia za wynagrodzeniem potrzebnej służebności drogowej (droga konieczna).

§ 2. Przeprowadzenie drogi koniecznej nastąpi z uwzględnieniem potrzeb nieruchomości niemającej dostępu do drogi publicznej oraz z najmniejszym obciążeniem gruntów, przez które droga ma prowadzić. Jeżeli potrzeba ustanowienia

drogi jest następstwem sprzedaży gruntu lub innej czynności prawnej, a między interesowanymi nie dojdzie do porozumienia, sąd zarządzi, o ile to jest możliwe, przeprowadzenie drogi przez grunty, które były przedmiotem tej czynności prawnej.

§ 3. Przeprowadzenie drogi koniecznej powinno uwzględniać interes społeczno-gospodarczy.

Ustanowienie służebności osobistej

Art. 146. Przepisy artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio do samoistnego posiadacza nieruchomości; jednakże posiadacz może żądać tylko ustanowienia służebności osobistej.

Zakaz prowadzenia robót grożących utratą oparcia

Art. 147. Właścicielowi nie wolno dokonywać robót ziemnych w taki sposób, żeby to groziło nieruchomościom sąsiednim utratą oparcia.

Owoce opadłe na grunt sąsiedni

Art. 148. Owoce opadłe z drzewa lub krzewu na grunt sąsiedni stanowią jego pożytki. Przepisu tego nie stosuje się, gdy grunt sąsiedni jest przeznaczony na użytek publiczny.

Wejście na grunt sąsiedni

Art. 149. Właściciel gruntu może wejść na grunt sąsiedni w celu usunięcia zwieszających się z jego drzew gałęzi lub owoców. Właściciel sąsiedniego gruntu może jednak żądać naprawienia wynikłej stąd szkody.

Korzenie, gałęzie, owoce

Art. 150. Właściciel gruntu może obciąć i zachować dla siebie korzenie przechodzące z sąsiedniego gruntu. To samo dotyczy gałęzi i owoców zwieszających się z sąsiedniego gruntu; jednakże w wypadku takim właściciel powinien uprzednio wyznaczyć sąsiadowi odpowiedni termin do ich usunięcia.

Przekroczenie granicy przy wznoszeniu budynku

Art. 151. Jeżeli przy wznoszeniu budynku lub innego urządzenia przekroczono bez winy umyślnej granice sąsiedniego gruntu, właściciel tego gruntu nie może żądać przywrócenia stanu poprzedniego, chyba że bez nieuzasadnionej zwłoki sprzeciwił się przekroczeniu granicy albo że grozi mu niewspółmiernie wielka szkoda. Może on żądać albo stosownego wynagrodzenia w zamian za ustanowienie odpowiedniej służebności gruntowej, albo wykupienia zajętej części gruntu, jak również tej części, która na skutek budowy straciła dla niego znaczenie gospodarcze.

Współdziałanie przy rozgraniczeniu

Art. 152. Właściciele gruntów sąsiadujących obowiązani są do współdziałania przy rozgraniczeniu gruntów oraz przy utrzymywaniu stałych znaków granicznych; koszty rozgraniczenia oraz koszty urządzenia i utrzymywania stałych znaków granicznych ponoszą po połowie.

Postępowanie rozgraniczeniowe

Art. 153. Jeżeli granice gruntów stały się sporne, a stanu prawnego nie można stwierdzić, ustala się granice według ostatniego spokojnego stanu posiadania. Gdyby również takiego stanu nie można było stwierdzić, a postępowanie rozgraniczeniowe nie doprowadziło do ugody między interesowanymi, sąd ustali granice z uwzględnieniem wszelkich okoliczności; może przy tym przyznać jednemu z właścicieli odpowiednią dopłatę pieniędzy.

Mury, płoty, miedze, rowy

Art. 154. § 1. Domniemywa się, że mury, płoty, miedze, rowy i inne urządzenia podobne, znajdujące się na granicy gruntów sąsiadujących, służą do wspólnego użytku sąsiadów. To samo dotyczy drzew i krzewów na granicy.

§ 2. Korzystający z wymienionych urządzeń obowiązani są ponosić wspólnie koszty ich utrzymania.

Dział III

Nabycie i utrata własności

Rozdział I

Przeniesienie własności

Umowa przenosząca własność

Art. 155. § 1. Umowa sprzedaży, zamiany, darowizny, przekazania nieruchomości lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia własności rzeczy co do tożsamości oznaczonej przenosi własność na nabywcę, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej albo że strony inaczej postanowiły.

§ 2. Jeżeli przedmiotem umowy zobowiązującej do przeniesienia własności są rzeczy oznaczone tylko co do gatunku, do przeniesienia własności potrzebne jest przeniesienie posiadania rzeczy. To samo dotyczy wypadku, gdy przedmiotem umowy zobowiązującej do przeniesienia własności są rzeczy przysze.

Zasada przyczynowości

Art. 156. Jeżeli zawarcie umowy przenoszącej własność następuje w wykonaniu zobowiązania wynikającego z uprzednio zawartej umowy zobowiązującej

do przeniesienia własności, z zapisu zwykłego, z bezpodstawnego wzbogacenia lub z innego zdarzenia, ważność umowy przenoszącej własność zależy od istnienia tego zobowiązania.

Przeniesienie własności nieruchomości

Art. 157. § 1. Własność nieruchomości nie może być przeniesiona pod warunkiem ani z zastrzeżeniem terminu.

§ 2. Jeżeli umowa zobowiązująca do przeniesienia własności nieruchomości została zawarta pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu, do przeniesienia własności potrzebne jest dodatkowe porozumienie stron obejmujące ich bezwarunkową zgodę na niezwłoczne przejście własności.

Forma umowy przenoszącej własność nieruchomości

Art. 158. Umowa zobowiązująca do przeniesienia własności nieruchomości powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. To samo dotyczy umowy przenoszącej własność, która zostaje zawarta w celu wykonania istniejącego uprzednio zobowiązania do przeniesienia własności nieruchomości; zobowiązanie powinno być w akcie wymienione.

Art. 159.³⁷ (*uchylony*)

Art. 160–165. (*uchylone*)

Prawo pierwokupu

Art. 166. § 1. W razie sprzedaży przez współwłaściciela nieruchomości rolnej udziału we współwłasności lub części tego udziału pozostałym współwłaścicielom przysługuje prawo pierwokupu, jeżeli prowadzą gospodarstwo rolne na gruncie wspólnym. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy współwłaściciel prowadzący jednocześnie gospodarstwo rolne sprzedaje swój udział we współwłasności wraz z tym gospodarstwem albo gdy nabywcą jest inny współwłaściciel lub osoba, która dziedziczyłaby gospodarstwo po sprzedawcy.

§ 2. (*uchylony*)

§ 3.³⁸ Do sprzedaży przez współwłaściciela nieruchomości rolnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2569 oraz z 2023 r. poz. 326, 412 i 595) udziału we współwłasności lub części tego udziału stosuje się przepisy tej ustawy.

Art. 167–168. (*uchylone*)

³⁷ Art. 159 uchylony przez art. 1 pkt 4 ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2459) zmieniającej nin. ustawę z dnia 30 czerwca 2022 r.

³⁸ Art. 166 § 3 dodany przez art. 3 pkt 1 ustawy z 14 kwietnia 2016 r. (Dz.U. poz. 585 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dnia 30 kwietnia 2016 r.

Nabycie ruchomości od nieuprawnionego

Art. 169. § 1. Jeżeli osoba nieuprawniona do rozporządzania rzeczą ruchomą zbywa rzecz i wydaje ją nabywcy, nabywca uzyskuje własność z chwilą objęcia rzeczy w posiadanie, chyba że działa w złej wierze.

§ 2. Jednakże gdy rzecz zgubiona, skradziona lub w inny sposób utracona przez właściciela zostaje zbyta przed upływem lat trzech od chwili jej zgubienia, skradzenia lub utraty, nabywca może uzyskać własność dopiero z upływem powyższego trzyletniego terminu. Ograniczenie to nie dotyczy pieniędzy i dokumentów na okaziciela ani rzeczy nabytych na urzędowej licytacji publicznej lub w toku postępowania egzekucyjnego.

§ 3.³⁹ Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury.

Wygaśnięcie obciążeń

Art. 170.⁴⁰ § 1. W razie przeniesienia własności rzeczy ruchomej, która jest obciążona prawem osoby trzeciej, prawo to wygasa z chwilą wydania rzeczy nabywcy, chyba że ten działa w złej wierze. Przepis paragrafu drugiego artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury.

Art. 171. (*uchylony*)

Rozdział II

Zasiedzenie

Przesłanki zasiedzenia

Art. 172. § 1. Posiadacz nieruchomości niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (zasiedzenie).

§ 2. Po upływie lat trzydziestu posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze.

§ 3.⁴¹ (*uchylony*)

³⁹ Art. 169 § 3 dodany przez art. 26 pkt 1 ustawy z 20 lutego 2015 r. (Dz.U. poz. 397) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 czerwca 2015 r.

⁴⁰ Art. 170 zmieniony przez art. 26 pkt 2 ustawy z 20 lutego 2015 r. (Dz.U. poz. 397) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 czerwca 2015 r.

⁴¹ Art. 172 § 3 uchylony przez art. 2 ustawy z 13 lipca 2023 r. (Dz.U. poz. 1933) zmieniającej nin. ustawę z dniem od 5 października 2023 r.

Bieg zasiedzenia w stosunku do małoletniego

Art. 173. Jeżeli właściciel nieruchomości, przeciwko któremu biegnie zasiedzenie, jest małoletni, zasiedzenie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem dwóch lat od uzyskania pełnoletności przez właściciela.

Zasiedzenie ruchomości

Art. 174.⁴² § 1. Posiadacz rzeczy ruchomej niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada rzecz nieprzerwanie od lat trzech jako posiadacz samoistny, chyba że posiada w złej wierze.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury.

Odpowiednie stosowanie przepisów o przedawnieniu

Art. 175. Do biegu zasiedzenia stosuje się odpowiednio przepisy o biegu przedawnienia roszczeń.

Doliczenie posiadania poprzednika

Art. 176. § 1. Jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania, obecny posiadacz może doliczyć do czasu, przez który sam posiada, czas posiadania swego poprzednika. Jeżeli jednak poprzedni posiadacz uzyskał posiadanie nieruchomości w złej wierze, czas jego posiadania może być doliczony tylko wtedy, gdy łącznie z czasem posiadania obecnego posiadacza wynosi przynajmniej lat trzydzieści.

§ 2. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy obecny posiadacz jest spadkobiercą poprzedniego posiadacza.

Art. 177–178. (*uchylone*)

Rozdział III**Inne wypadki nabycia i utraty własności**

Art. 179.⁴³ (*utracił moc*)

Porzucenie rzeczy

Art. 180. Właściciel może wyzbyć się własności rzeczy ruchomej przez to, że w tym zamiarze rzecz porzuci.

⁴² Art. 174 zmieniony przez art. 26 pkt 3 ustawy z 20 lutego 2015 r. (Dz.U. poz. 397) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 czerwca 2015 r.

⁴³ Art. 179 jest niezgodny z art. 2 i art. 165 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i utracił moc 15 lipca 2006 r. (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 marca 2005 r., K 9/04, Dz.U. Nr 48, poz. 462).

Nabywanie własności rzeczy niczyjej

Art. 181. Własność ruchomej rzeczy niczyjej nabywa się przez jej objęcie w posiadanie samoistne.

Rój pszczół

Art. 182. § 1. Rój pszczół staje się niczym, jeżeli właściciel nie odszukał go przed upływem trzech dni od dnia wyrojenia. Właścicielowi wolno w pościgu za rojem wejść na cudzy grunt, powinien jednak naprawić wynikłą stąd szkodę.

§ 2. Jeżeli rój osiadł w cudzym ulu niezajętym, właściciel może domagać się wydania roju za zwrotem kosztów.

§ 3. Jeżeli rój osiadł w cudzym ulu zajętym, staje się on własnością tego, czyją własnością był rój, który się w ulu znajdował. Dotychczasowemu właścicielowi nie przysługuje w tym wypadku roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

Art. 183–186.⁴⁴ (*uchylone*)**Przemilczenie**

Art. 187.⁴⁵ § 1. Rzecz znaleziona, która nie zostanie przez osobę uprawnioną odebrana w ciągu roku od dnia doręczenia jej wezwania do odbioru, a w przypadku niemożności wezwania – w ciągu dwóch lat od dnia jej znalezienia, staje się własnością znalazcy, jeżeli uczynił on zadość swoim obowiązkom. Jeżeli jednak rzecz została oddana staroście, znalazca staje się jej właścicielem, jeżeli rzecz odebrał w wyznaczonym przez starostę terminie.

§ 2. Rzecz znaleziona będąca zabytkiem lub materiałem archiwalnym po upływie terminu do jej odebrania przez osobę uprawnioną staje się własnością Skarbu Państwa. Inne rzeczy znalezione stają się własnością powiatu po upływie terminu do ich odbioru przez znalazcę.

§ 3. Z chwilą nabycia własności rzeczy przez znalazcę, powiat albo Skarb Państwa wygasają obciążające ją ograniczone prawa rzeczowe.

Art. 188.⁴⁶ (*uchylony*)

⁴⁴ Art. 183–186 uchylone przez art. 26 pkt 4 ustawy z 20 lutego 2015 r. (Dz.U. poz. 397) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 czerwca 2015 r.

⁴⁵ Art. 187 zmieniony przez art. 26 pkt 5 ustawy z 20 lutego 2015 r. (Dz.U. poz. 397) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 czerwca 2015 r.

⁴⁶ Art. 188 uchylony przez art. 26 pkt 6 ustawy z 20 lutego 2015 r. (Dz.U. poz. 397) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 czerwca 2015 r.

Skarb

Art. 189.⁴⁷ Jeżeli rzecz znaleziono w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, staje się ona przedmiotem współwłasności w częściach ułamkowych znalazcy i właściciela nieruchomości, na której rzecz została znaleziona, jeżeli jednak rzecz ta jest zabytkiem lub materiałem archiwalnym, staje się ona własnością Skarbu Państwa, a znalazca jest obowiązany wydać ją niezwłocznie właściwemu staroście.

Odłączenie pożytków naturalnych

Art. 190. Uprawniony do pobierania pożytków naturalnych rzeczy nabywa ich własność przez odłączenie ich od rzeczy.

Superficies solo cedit

Art. 191. Własność nieruchomości rozciąga się na rzecz ruchomą, która została połączona z nieruchomością w taki sposób, że stała się jej częścią składową.

Przetworzenie

Art. 192. § 1. Ten, kto wytworzył nową rzecz ruchomą z cudzych materiałów, staje się jej właścicielem, jeżeli wartość nakładu pracy jest większa od wartości materiałów.

§ 2. Jeżeli przetworzenie rzeczy było dokonane w złej wierze albo jeżeli wartość materiałów jest większa od wartości nakładu pracy, rzecz wytworzona staje się własnością właściciela materiałów.

Połączenie lub pomieszanie rzeczy

Art. 193. § 1. Jeżeli rzeczy ruchome zostały połączone lub pomieszane w taki sposób, że przywrócenie stanu poprzedniego byłoby związane z nadmiernymi trudnościami lub kosztami, dotychczasowi właściciele stają się współwłaścicielami całości. Udziały we współwłasności oznacza się według stosunku wartości rzeczy połączonych lub pomieszanych.

§ 2. Jednakże gdy jedna z rzeczy połączonych ma wartość znacznie większą aniżeli pozostałe, rzeczy mniejszej wartości stają się jej częściami składowymi.

Stosowanie innych przepisów

Art. 194. Przepisy o przetworzeniu, połączeniu i mieszanii nie uchybiają przepisom o obowiązku naprawienia szkody ani przepisom o bezpodstawnym wzbogaceniu.

⁴⁷ Art. 189 zmieniony przez art. 26 pkt 7 ustawy z 20 lutego 2015 r. (Dz.U. poz. 397) zmieniającej nin. ustawę z dniem 21 czerwca 2015 r.

Dział IV

Współwłasność

Współwłasność

Art. 195. Własność tej samej rzeczy może przysługiwać niepodzielnie kilku osobom (współwłasność).

Rodzaje współwłasności

Art. 196. § 1. Współwłasność jest albo współwłasnością w częściach ułamkowych, albo współwłasnością łączną.

§ 2. Współwłasność łączną regulują przepisy dotyczące stosunków, z których ona wynika. Do współwłasności w częściach ułamkowych stosuje się przepisy niniejszego działu.

Domniemanie równych udziałów

Art. 197. Domniemywa się, że udziały współwłaścicieli są równe.

Swoboda rozporządzania udziałem

Art. 198. Każdy ze współwłaścicieli może rozporządzać swoim udziałem bez zgody pozostałych współwłaścicieli.

Rozporządzenie rzeczą wspólną

Art. 199. Do rozporządzania rzeczą wspólną oraz do innych czynności, które przekraczają zakres zwykłego zarządu, potrzebna jest zgoda wszystkich współwłaścicieli. W braku takiej zgody współwłaściciele, których udziały wynoszą co najmniej połowę, mogą żądać rozstrzygnięcia przez sąd, który orzeknie mając na względzie cel zamierzonej czynności oraz interesy wszystkich współwłaścicieli.

Obowiązek współdziałania

Art. 200. Każdy ze współwłaścicieli jest obowiązany do współdziałania w zarządzaniu rzeczą wspólną.

Czynności zwykłego zarządu

Art. 201. Do czynności zwykłego zarządu rzeczą wspólną potrzebna jest zgoda większości współwłaścicieli. W braku takiej zgody każdy ze współwłaścicieli może żądać upoważnienia sądowego do dokonania czynności.

Czynność rażąco sprzeczna z zasadami prawidłowego zarządu

Art. 202. Jeżeli większość współwłaścicieli postanawia dokonać czynności rażąco sprzecznej z zasadami prawidłowego zarządu rzeczą wspólną, każdy z pozostałych współwłaścicieli może żądać rozstrzygnięcia przez sąd.

Wyznaczenie zarządcy przez sąd

Art. 203. Każdy ze współwłaścicieli może wystąpić do sądu o wyznaczenie zarządcy, jeżeli nie można uzyskać zgody większości współwłaścicieli w istotnych sprawach dotyczących zwykłego zarządu albo jeżeli większość współwłaścicieli narusza zasady prawidłowego zarządu lub krzywdzi mniejszość.

Sposób obliczania większości

Art. 204. Większość współwłaścicieli oblicza się według wielkości udziałów.

Wynagrodzenie sprawującego zarząd

Art. 205. Współwłaściciel sprawujący zarząd rzeczą wspólną może żądać od pozostałych współwłaścicieli wynagrodzenia odpowiadającego uzasadnionemu nakładowi jego pracy.

Zakres współposiadania

Art. 206. Każdy ze współwłaścicieli jest uprawniony do współposiadania rzeczy wspólnej oraz do korzystania z niej w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez pozostałych współwłaścicieli.

Udział w pożytkach i wydatkach

Art. 207. Pożytki i inne przychody z rzeczy wspólnej przypadają współwłaścicielom w stosunku do wielkości udziałów; w takim samym stosunku współwłaściciele ponoszą wydatki i ciężary związane z rzeczą wspólną.

Rachunek z zarządu

Art. 208. Każdy ze współwłaścicieli niesprawujących zarządu rzeczą wspólną może żądać w odpowiednich terminach rachunku z zarządu.

Czynności zmierzające do zachowania wspólnego prawa

Art. 209. Każdy ze współwłaścicieli może wykonywać wszelkie czynności i dochodzić wszelkich roszczeń, które zmierzają do zachowania wspólnego prawa.

Żądanie zniesienia współwłasności

Art. 210.⁴⁸ § 1. Każdy ze współwłaścicieli może żądać zniesienia współwłasności. Uprawnienie to może być wyłączone przez czynność prawną na czas nie dłuższy niż lat pięć. Jednakże w ostatnim roku przed upływem zastrzeżonego terminu dopuszczalne jest jego przedłużenie na dalsze lat pięć; przedłużenie można ponowić.

§ 2. Zniesienie współwłasności nieruchomości rolnej oraz gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów ustawy, o której mowa w art. 166 § 3, następuje z uwzględnieniem przepisów tej ustawy.

⁴⁸ Art. 210 zmieniony przez art. 3 pkt 3 ustawy z 14 kwietnia 2016 r. (Dz.U. poz. 585 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 kwietnia 2016 r.

Podział rzeczy wspólnej

Art. 211. Każdy ze współwłaścicieli może żądać, ażeby zniesienie współwłasności nastąpiło przez podział rzeczy wspólnej, chyba że podział byłby sprzeczny z przepisami ustawy lub ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości.

Podział z wyrównaniem udziałów, spłatą lub dopłatą

Art. 212. § 1. Jeżeli zniesienie współwłasności następuje na mocy orzeczenia sądu, wartość poszczególnych udziałów może być wyrównana przez dopłaty pieniężne. Przy podziale gruntu sąd może obciążyć poszczególne części potrzebnymi służebnościami gruntowymi.

§ 2. Rzecz, która nie daje się podzielić, może być przyznana stosownie do okoliczności jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedana stosownie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego.

§ 3. Jeżeli ustalone zostały dopłaty lub spłaty, sąd oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia. W razie rozłożenia dopłat i spłat na raty terminy ich uiszczenia nie mogą łącznie przekraczać lat dziesięciu. W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie sąd na wniosek dłużnika może odroczyć termin zapłaty rat już wymagalnych.

Zgodne zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego

Art. 213.⁴⁹ § 1. Jeżeli zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego przez podział między współwłaścicieli byłoby sprzeczne z zasadami prawidłowej gospodarki rolnej, sąd przyzna to gospodarstwo temu współwłaścicielowi, na którego wyrażą zgodę wszyscy współwłaściciele.

§ 2. Przyznanie przez sąd gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów ustawy, o której mowa w art. 166 § 3, następuje z uwzględnieniem przepisów tej ustawy.

Brak zgody, podział cywilny

Art. 214. § 1. W razie braku zgody wszystkich współwłaścicieli, sąd przyzna gospodarstwo rolne temu z nich, który je prowadzi lub stale w nim pracuje, chyba że interes społeczno-gospodarczy przemawia za wyborem innego współwłaściciela.

§ 2. Jeżeli warunki przewidziane w paragrafie poprzedzającym spełnia kilku współwłaścicieli albo jeżeli nie spełnia ich żaden ze współwłaścicieli, sąd przyzna gospodarstwo rolne temu z nich, który daje najlepszą gwarancję jego należytego prowadzenia.

§ 3.⁵⁰ Na wniosek wszystkich współwłaścicieli sąd zarządzi sprzedaż gospodarstwa rolnego stosownie do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego,

⁴⁹ Art. 213 zmieniony przez art. 3 pkt 4 ustawy z 14 kwietnia 2016 r. (Dz.U. poz. 585 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 kwietnia 2016 r.

⁵⁰ Art. 214 § 3 zmieniony przez art. 3 pkt 5 ustawy z 14 kwietnia 2016 r. (Dz.U. poz. 585 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 kwietnia 2016 r.

a w przypadku gospodarstwa rolnego w rozumieniu przepisów ustawy, o której mowa w art. 166 § 3, z uwzględnieniem przepisów tej ustawy.

§ 4. Sprzedaż gospodarstwa rolnego sąd zarządzi również w wypadku niewyrażenia zgody przez żadnego ze współwłaścicieli na przyznanie mu gospodarstwa.

Odpowiednie stosowanie

Art. 215. Przepisy dwóch artykułów poprzedzających stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy gospodarstwo rolne może być podzielone, lecz liczba wydzielonych części jest mniejsza od liczby współwłaścicieli.

Wysokość spłat i obniżenie dopłat

Art. 216. § 1. Wysokość przysługujących współwłaścicielom spłat z gospodarstwa rolnego ustala się stosownie do ich zgodnego porozumienia.

§ 2. W razie braku takiego porozumienia spłaty przysługujące współwłaścicielom mogą być obniżone. Przy określaniu stopnia ich obniżenia bierze się pod uwagę:

- 1) typ, wielkość i stan gospodarstwa rolnego będącego przedmiotem zniesienia współwłasności;
- 2) sytuację osobistą i majątkową współwłaściciela zobowiązanego do spłat i współwłaściciela uprawnionego do ich otrzymania.

§ 3. Obniżenie spłat, stosownie do przepisu paragrafu poprzedzającego, nie wyklucza możliwości rozłożenia ich na raty lub odroczenia terminu ich zapłaty, stosownie do przepisu art. 212 § 3.

§ 4. Przepisów § 2 i 3 nie stosuje się do spłat na rzecz małżonka w razie zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnego, które stosownie do przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego należy do wspólnego majątku małżonków.

Wydanie korzyści

Art. 217. Współwłaściciel, który w wyniku zniesienia współwłasności otrzymał gospodarstwo rolne, wchodzące zaś w skład tego gospodarstwa nieruchomości rolne zbył odpłatnie przed upływem pięciu lat od chwili zniesienia współwłasności, jest obowiązany pozostałym współwłaścicielom, którym przypadły spłaty niższe od należnych, wydać – proporcjonalnie do wielkości ich udziałów – korzyści uzyskane z obniżenia spłat, chyba że celem zbycia jest zapewnienie racjonalnego prowadzenia tego gospodarstwa.

Uprawnienie do dalszego zamieszkiwania

Art. 218. § 1. Współwłaściciele, którzy nie otrzymali gospodarstwa rolnego lub jego części, lecz do chwili zniesienia współwłasności w tym gospodarstwie mieszkali, zachowują uprawnienia do dalszego zamieszkiwania, jednakże nie dłużej niż przez pięć lat, a gdy w chwili zniesienia współwłasności są małoletni – nie dłużej niż pięć lat od osiągnięcia pełnoletności. Ograniczenie terminem powyższym nie dotyczy współwłaścicieli trwale niezdolnych do pracy.

§ 2. Do uprawnień wynikających z przepisów paragrafu poprzedzającego stosuje się odpowiednio przepisy o służebności mieszkania.

Art. 219. (uchylony)

Wyłączenie przedawnienia

Art. 220. Roszczenie o zniesienie współwłasności nie ulega przedawnieniu.

Skuteczność wobec nabywcy udziału

Art. 221. Czynności prawne określające zarząd i sposób korzystania z rzeczy wspólnej albo wyłączające uprawnienie do zniesienia współwłasności odnoszą skutek także względem nabywcy udziału, jeżeli nabywca o nich wiedział lub z łatwością mógł się dowiedzieć. To samo dotyczy wypadku, gdy sposób korzystania z rzeczy został ustalony w orzeczeniu sądowym.

Dział V

Ochrona własności

Roszczenie windykacyjne; roszczenie negatoryjne

Art. 222. § 1. Właściciel może żądać od osoby, która włada faktycznie jego rzeczą, ażeby rzecz została mu wydana, chyba że osobie tej przysługuje skuteczne względem właściciela uprawnienie do władania rzeczą.

§ 2. Przeciwko osobie, która narusza własność w inny sposób aniżeli przez pozbawienie właściciela faktycznego władztwa nad rzeczą, przysługuje właścicielowi roszczenie o przywrócenie stanu zgodnego z prawem i o zaniechanie naruszeń.

Wyłączenie przedawnienia

Art. 223. § 1. Roszczenia właściciela przewidziane w artykule poprzedzającym nie ulegają przedawnieniu, jeżeli dotyczą nieruchomości.

§ 2–3. (uchylone)

§ 4.⁵¹ Roszczenie właściciela, o którym mowa w art. 222 § 1, nie ulega przedawnieniu, jeżeli dotyczy rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury.

Odpowiedzialność posiadacza w dobrej wierze

Art. 224. § 1. Samoistny posiadacz w dobrej wierze nie jest obowiązany do wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy i nie jest odpowiedzialny ani za jej zużycie, ani za jej pogorszenie lub utratę. Nabywa własność pożytków naturalnych, które zostały od rzeczy odłączone w czasie jego posiadania, oraz zachowuje pobrane pożytki cywilne, jeżeli stały się w tym czasie wymagalne.

⁵¹ Art. 223 § 4 dodany przez art. 26 pkt 8 ustawy z 20 lutego 2015 r. (Dz.U. poz. 397) zmieniającej nin. ustawę z dnia 21 czerwca 2015 r.

§ 2. Jednakże od chwili, w której samoistny posiadacz w dobrej wierze dowiedział się o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa o wydanie rzeczy, jest on obowiązany do wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy i jest odpowiedzialny za jej zużycie, pogorszenie lub utratę, chyba że pogorszenie lub utrata nastąpiła bez jego winy. Obowiązany jest zwrócić pobrane od powyższej chwili pożytki, których nie zużył, jak również uiścić wartość tych, które zużył.

Odpowiedzialność posiadacza w złej wierze

Art. 225. Obowiązki samoistnego posiadacza w złej wierze względem właściciela są takie same jak obowiązki samoistnego posiadacza w dobrej wierze od chwili, w której ten dowiedział się o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa o wydanie rzeczy. Jednakże samoistny posiadacz w złej wierze obowiązany jest nadto zwrócić wartość pożytków, których z powodu złej gospodarki nie uzyskał, oraz jest odpowiedzialny za pogorszenie i utratę rzeczy, chyba że rzecz uległaby pogorszeniu lub utracie także wtedy, gdyby znajdowała się w posiadaniu uprawnionej.

Zwrot nakładów koniecznych

Art. 226. § 1. Samoistny posiadacz w dobrej wierze może żądać zwrotu nakładów koniecznych o tyle, o ile nie mają pokrycia w korzyściach, które uzyskał z rzeczy. Zwrotu innych nakładów może żądać o tyle, o ile zwiększają wartość rzeczy w chwili jej wydania właścicielowi. Jednakże gdy nakłady zostały dokonane po chwili, w której samoistny posiadacz w dobrej wierze dowiedział się o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa o wydanie rzeczy, może on żądać zwrotu jedynie nakładów koniecznych.

§ 2. Samoistny posiadacz w złej wierze może żądać jedynie zwrotu nakładów koniecznych, i to tylko o tyle, o ile właściciel wzbogaciłby się bezpodstawnie jego kosztem.

Przyłączone przedmioty

Art. 227. § 1. Samoistny posiadacz może, przywracając stan poprzedni, zabrać przedmioty, które połączył z rzeczą, chociażby stały się jej częściami składowymi.

§ 2. Jednakże gdy połączenia dokonał samoistny posiadacz w złej wierze albo samoistny posiadacz w dobrej wierze po chwili, w której dowiedział się o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa o wydanie rzeczy, właściciel może przyłączone przedmioty zatrzymać, zwracając samoistnemu posiadaczowi ich wartość i koszt robocizny albo sumę odpowiadającą zwiększeniu wartości rzeczy.

Posiadacz rzeczy będącej przedmiotem własności państwowej

Art. 228. Przepisy określające prawa i obowiązki samoistnego posiadacza w dobrej wierze od chwili, w której dowiedział się on o wytoczeniu przeciwko niemu powództwa o wydanie rzeczy, stosuje się także w wypadku, gdy samoistny posiadacz rzeczy będącej przedmiotem własności państwowej został wezwany przez właściwy organ państwowy do wydania rzeczy.

Przedawnienie roszczeń przeciwko samoistnemu posiadaczowi

Art. 229. § 1. Roszczenia właściciela przeciwko samoistnemu posiadaczowi o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy, o zwrot pożytków lub o zapłatę ich wartości, jak również roszczenia o naprawienie szkody z powodu pogorszenia rzeczy przedawniają się z upływem roku od dnia zwrotu rzeczy. To samo dotyczy roszczeń samoistnego posiadacza przeciwko właścicielowi o zwrot nakładów na rzecz.

§ 2. (*uchylony*)

Odpowiedzialność posiadacza zależnego

Art. 230. Przepisy dotyczące roszczeń właściciela przeciwko samoistnemu posiadaczowi o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy, o zwrot pożytków lub o zapłatę ich wartości oraz o naprawienie szkody z powodu pogorszenia lub utraty rzeczy, jak również przepisy dotyczące roszczeń samoistnego posiadacza o zwrot nakładów na rzecz, stosuje się odpowiednio do stosunku między właścicielem rzeczy a posiadaczem zależnym, o ile z przepisów regulujących ten stosunek nie wynika nic innego.

Budynek wzniesiony na cudzym gruncie

Art. 231. § 1. Samoistny posiadacz gruntu w dobrej wierze, który wznosił na powierzchni lub pod powierzchnią gruntu budynek lub inne urządzenie o wartości przenoszącej znacznie wartość zajętej na ten cel działki, może żądać, aby właściciel przeniósł na niego własność zajętej działki za odpowiednim wynagrodzeniem.

§ 2. Właściciel gruntu, na którym wzniesiono budynek lub inne urządzenie o wartości przenoszącej znacznie wartość zajętej na ten cel działki, może żądać, aby ten, kto wznosił budynek lub inne urządzenie, nabył od niego własność działki za odpowiednim wynagrodzeniem.

§ 3. (*uchylony*)

Tytuł II

Użytkowanie wieczyste

Użytkowanie wieczyste

Art. 232. § 1. Grunty stanowiące własność Skarbu Państwa a położone w granicach administracyjnych miast oraz grunty Skarbu Państwa położone poza tymi granicami, lecz włączone do planu zagospodarowania przestrzennego miasta i przekazane do realizacji zadań jego gospodarki, a także grunty stanowiące własność jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków mogą być oddawane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym, i osobom prawnym.

§ 2. W wypadkach przewidzianych w przepisach szczególnych przedmiotem użytkowania wieczystego mogą być także inne grunty Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków.

Uprawnienia użytkownika wieczystego

Art. 233. W granicach, określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego oraz przez umowę o oddanie gruntu Skarbu Państwa lub gruntu należącego do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków w użytkowanie wieczyste, użytkownik może korzystać z gruntu z wyłączeniem innych osób. W tych samych granicach użytkownik wieczysty może swoim prawem rozporządzać.

Odpowiednie stosowanie

Art. 234. Do oddania gruntu Skarbu Państwa lub gruntu należącego do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków w użytkowanie wieczyste stosuje się odpowiednio przepisy o przeniesieniu własności nieruchomości.

Własność budynków i innych urządzeń

Art. 235. § 1. Budynki i inne urządzenia wzniesione na gruncie Skarbu Państwa lub gruncie należącym do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków przez wieczystego użytkownika stanowią jego własność. To samo dotyczy budynków i innych urządzeń, które wieczysty użytkownik nabył zgodnie z właściwymi przepisami przy zawarciu umowy o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste.

§ 2. Przysługująca wieczystemu użytkownikowi własność budynków i urządzeń na użytkowanym gruncie jest prawem związanym z użytkowaniem wieczystym.

Okres użytkowania wieczystego

Art. 236. § 1. Oddanie gruntu Skarbu Państwa lub gruntu należącego do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków w użytkowanie wieczyste następuje na okres dziewięćdziesięciu dziewięciu lat. W wypadkach wyjątkowych, gdy cel gospodarczy użytkowania wieczystego nie wymaga oddania gruntu na dziewięćdziesiąt dziewięć lat, dopuszczalne jest oddanie gruntu na okres krótszy, co najmniej jednak na lat czterdzieści.

§ 2. W ciągu ostatnich pięciu lat przed upływem zastrzeżonego w umowie terminu wieczysty użytkownik może żądać jego przedłużenia na dalszy okres od czterdziestu do dziewięćdziesięciu dziewięciu lat; jednakże wieczysty użytkownik może wcześniej wystąpić z takim żądaniem, jeżeli okres amortyzacji zamierzonych na użytkowanym gruncie nakładów jest znacznie dłuższy aniżeli czas, który pozostaje do upływu zastrzeżonego w umowie terminu. Odmowa przedłużenia jest dopuszczalna tylko ze względu na ważny interes społeczny.

§ 3. Umowa o przedłużenie wieczystego użytkowania powinna być zawarta w formie aktu notarialnego.

Przeniesienie użytkowania wieczystego

Art. 237. Do przeniesienia użytkowania wieczystego stosuje się odpowiednio przepisy o przeniesieniu własności nieruchomości.

Opłata roczna

Art. 238. Wieczysty użytkownik uiszcza przez czas trwania swego prawa opłatę roczną.

Umowa o sposobie korzystania z gruntu

Art. 239. § 1. Sposób korzystania z gruntu Skarbu Państwa lub gruntu należącego do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków przez wieczystego użytkownika powinien być określony w umowie.

§ 2. Jeżeli oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste następuje w celu wzniesienia na gruncie budynków lub innych urządzeń, umowa powinna określać:

- 1) termin rozpoczęcia i zakończenia robót;
- 2) rodzaj budynków lub urządzeń oraz obowiązek ich utrzymywania w należytym stanie;
- 3) warunki i termin odbudowy w razie zniszczenia albo rozbiórki budynków lub urządzeń w czasie trwania użytkowania wieczystego;
- 4) wynagrodzenie należne wieczystemu użytkownikowi za budynki lub urządzenia istniejące na gruncie w dniu wygaśnięcia użytkowania wieczystego.

Rozwiązanie umowy

Art. 240. Umowa o oddanie gruntu Skarbu Państwa lub gruntu należącego do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków w użytkowanie wieczyste może ulec rozwiązaniu przed upływem określonego w niej terminu, jeżeli wieczysty użytkownik korzysta z gruntu w sposób oczywiście sprzeczny z jego przeznaczeniem określonym w umowie, w szczególności jeżeli wbrew umowie użytkownik nie wznosił określonych w niej budynków lub urządzeń.

Wygaśnięcie obciążeń

Art. 241. Wraz z wygaśnięciem użytkowania wieczystego wygasają ustanowione na nim obciążenia.

Art. 242. (uchylony)**Przedawnienie roszczeń**

Art. 243. Roszczenie przeciwko wieczystemu użytkownikowi o naprawienie szkód wynikłych z niewłaściwego korzystania z gruntu Skarbu Państwa lub gruntu należącego do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków, jak również roszczenie wieczystego użytkownika o wynagrodzenie za budynki i urządzenia istniejące w dniu zwrotu użytkowanego gruntu przedawniają się z upływem lat trzech od tej daty.

Tytuł III

Prawa rzeczowe ograniczone

Dział I

Przepisy ogólne

Katalog

Art. 244. § 1. Ograniczonymi prawami rzeczowymi są: użytkowanie, służebność, zastaw, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu oraz hipoteka.

§ 2. Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu oraz hipotekę regulują odrębne przepisy.

Odpowiednie stosowanie

Art. 245. § 1. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, do ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego stosuje się odpowiednio przepisy o przeniesieniu własności.

§ 2. Jednakże do ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości nie stosuje się przepisów o niedopuszczalności warunku lub terminu. Forma aktu notarialnego jest potrzebna tylko dla oświadczenia właściciela, który prawo ustanawia.

Prześlanki przeniesienia

Art. 245¹. Do przeniesienia ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości potrzebna jest umowa między uprawnionym a nabywcą oraz – jeżeli prawo jest ujawnione w księdze wieczystej – wpis do tej księgi, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Oświadczenie o zrzeczeniu się

Art. 246. § 1. Jeżeli uprawniony zrzeka się ograniczonego prawa rzeczowego, prawo to wygasa. Oświadczenie o zrzeczeniu się prawa powinno być złożone właścicielowi rzeczy obciążonej.

§ 2. Jednakże gdy ustawa nie stanowi inaczej, a prawo było ujawnione w księdze wieczystej, do jego wygaśnięcia potrzebne jest wykreślenie prawa z księgi wieczystej.

Konfuzja

Art. 247. Ograniczone prawo rzeczowe wygasa, jeżeli przejdzie na właściciela rzeczy obciążonej albo jeżeli ten, komu prawo takie przysługuje, nabędzie własność rzeczy obciążonej.

Zmiana treści prawa

Art. 248. § 1. Do zmiany treści ograniczonego prawa rzeczowego potrzebna jest umowa między uprawnionym a właścicielem rzeczy obciążonej, a jeżeli prawo było ujawnione w księdze wieczystej – wpis do tej księgi.

§ 2. Jeżeli zmiana treści prawa dotyczy praw osoby trzeciej, do zmiany potrzebna jest zgoda tej osoby. Oświadczenie osoby trzeciej powinno być złożone jednej ze stron.

Pierwszeństwo

Art. 249. § 1. Jeżeli kilka ograniczonych praw rzeczowych obciąża tę samą rzecz, prawo powstałe później nie może być wykonywane z uszczerbkiem dla prawa powstałego wcześniej (pierwszeństwo).

§ 2. Przepis powyższy nie uchybia przepisom, które określają pierwszeństwo w sposób odmienny.

Zmiana pierwszeństwa

Art. 250. § 1. Pierwszeństwo ograniczonych praw rzeczowych może być zmienione. Zmiana nie narusza praw mających pierwszeństwo niższe aniżeli prawo ustępujące pierwszeństwa, a wyższe aniżeli prawo, które uzyskuje pierwszeństwo ustępującego prawa.

§ 2. Do zmiany pierwszeństwa praw rzeczowych ograniczonych potrzebna jest umowa między tym, czyje prawo ma ustąpić pierwszeństwa, a tym, czyje prawo ma uzyskać pierwszeństwo ustępującego prawa. Jeżeli chociaż jedno z tych praw jest ujawnione w księdze wieczystej, potrzebny jest także wpis do księgi wieczystej.

§ 3. Zmiana pierwszeństwa staje się bezskuteczna z chwilą wygaśnięcia prawa, które ustąpiło pierwszeństwa.

Ochrona ograniczonych praw rzeczowych

Art. 251. Do ochrony praw rzeczowych ograniczonych stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie własności.

Dział II

Użytkowanie

Rozdział I

Przepisy ogólne

Użytkowanie rzeczy

Art. 252. Rzecz można obciążyć prawem do jej używania i do pobierania jej pożytków (użytkowanie).

Ograniczenie użytkowania

Art. 253. § 1. Zakres użytkowania można ograniczyć przez wyłączenie oznaczonych pożytków rzeczy.

§ 2. Wykonywanie użytkowania nieruchomości można ograniczyć do jej oznaczonej części.

Niezbywalność

Art. 254. Użytkowanie jest niezbywalne.

Wygaśnięcie użytkowania

Art. 255. Użytkowanie wygasa wskutek niewykonywania przez lat dziesięć.

Wymagania prawidłowej gospodarki

Art. 256. Użytkownik powinien wykonywać swoje prawo zgodnie z wymaganiami prawidłowej gospodarki.

Zespół środków produkcji

Art. 257. § 1. Jeżeli użytkowanie obejmuje określony zespół środków produkcji, użytkownik może w granicach prawidłowej gospodarki zastępować poszczególne składniki innymi. Włączone w ten sposób składniki stają się własnością właściciela użytkowanego zespołu środków produkcji.

§ 2. Jeżeli użytkowany zespół środków produkcji ma być zwrócony według oszacowania, użytkownik nabywa własność jego poszczególnych składników z chwilą, gdy zostały mu wydane; po ustaniu użytkowania obowiązany jest zwrócić zespół tego samego rodzaju i tej samej wartości, chyba że inaczej zastrzeżono.

Ciężary ponoszone przez użytkownika

Art. 258. W stosunkach wzajemnych między użytkownikiem a właścicielem użytkownik ponosi ciężary, które zgodnie z wymaganiami prawidłowej gospodarki powinny być pokrywane z pożytków rzeczy.

Nakłady właściciela

Art. 259. Właściciel nie ma obowiązku czynić nakładów na rzecz obciążoną użytkowaniem. Jeżeli takie nakłady poczynił, może od użytkownika żądać ich zwrotu według przepisów o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Naprawy i inne nakłady

Art. 260. § 1. Użytkownik obowiązany jest dokonywać napraw i innych nakładów związanych ze zwykłym korzystaniem z rzeczy. O potrzebie innych napraw i nakładów powinien niezwłocznie zawiadomić właściciela i zezwolić mu na dokonanie potrzebnych robót.

§ 2. Jeżeli użytkownik poczynił nakłady, do których nie był obowiązany, stosuje się odpowiednio przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Zawiadomienie właściciela

Art. 261. Jeżeli osoba trzecia dochodzi przeciwko użytkownikowi roszczeń dotyczących własności rzeczy, użytkownik powinien niezwłocznie zawiadomić o tym właściciela.

Stan rzeczy zwracanej właścicielowi

Art. 262. Po wygaśnięciu użytkowania użytkownik obowiązany jest zwrócić rzecz właścicielowi w takim stanie, w jakim powinna się znajdować stosownie do przepisów o wykonywaniu użytkowania.

Przedawnienie roszczeń

Art. 263. § 1. Roszczenie właściciela przeciwko użytkownikowi o naprawienie szkody z powodu pogorszenia rzeczy albo o zwrot nakładów na rzecz, jak również roszczenie użytkownika przeciwko właścicielowi o zwrot nakładów na rzecz przedawniają się z upływem roku od dnia zwrotu rzeczy.

§ 2. (*uchylony*)

Użytkowanie nieprawidłowe

Art. 264. Jeżeli użytkowanie obejmuje pieniądze lub inne rzeczy oznaczone tylko co do gatunku, użytkownik staje się z chwilą wydania mu tych przedmiotów ich właścicielem. Po wygaśnięciu użytkowania obowiązany jest do zwrotu według przepisów o zwrocie pożyczki (użytkowanie nieprawidłowe).

Użytkowanie praw

Art. 265. § 1. Przedmiotem użytkowania mogą być także prawa.

§ 2. Do użytkowania praw stosuje się odpowiednio przepisy o użytkowaniu rzeczy.

§ 3. Do ustanowienia użytkowania na prawie stosuje się odpowiednio przepisy o przeniesieniu tego prawa.

Rozdział II

Użytkowanie przez osoby fizyczne

Wygaśnięcie użytkowania

Art. 266. Użytkowanie ustanowione na rzecz osoby fizycznej wygasa najpóźniej z jej śmiercią.

Zachowanie substancji

Art. 267. § 1. Użytkownik obowiązany jest zachować substancję rzeczy oraz jej dotychczasowe przeznaczenie.

§ 2. Jednakże użytkownik gruntu może zbudować i eksploatować nowe urządzenia służące do wydobywania kopalin z zachowaniem przepisów prawa geologicznego i górniczego.

§ 3. Przed przystąpieniem do robót użytkownik powinien w odpowiednim terminie zawiadomić właściciela o swym zamiarze. Jeżeli zamierzone urządzenia zmieniłyby przeznaczenie gruntu albo naruszały wymagania prawidłowej gospodarki, właściciel może żądać ich zaniechania albo zabezpieczenia roszczenia o naprawienie szkody.

Nowe urządzenia

Art. 268. Użytkownik może zakładać w pomieszczeniach nowe urządzenia w takich granicach jak najemca.

Zabezpieczenie

Art. 269. § 1. Właściciel może z ważnych powodów żądać od użytkownika zabezpieczenia, wyznaczając mu w tym celu odpowiedni termin. Po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu właściciel może wystąpić do sądu o wyznaczenie zarządcy.

§ 2. Użytkownik może żądać uchylenia zarządu, jeżeli daje odpowiednie zabezpieczenie.

Zabezpieczenie w użytkowaniu nieprawidłowym

Art. 270. Właściciel może odmówić wydania przedmiotów objętych użytkowaniem nieprawidłowym, dopóki nie otrzyma odpowiedniego zabezpieczenia.

Art. 270¹. (*uchylony*)

Rozdział III

Użytkowanie przez rolnicze spółdzielnie produkcyjne

Użytkowanie gruntu przez r.s.p.

Art. 271. Użytkowanie gruntu stanowiącego własność Skarbu Państwa może być ustanowione na rzecz rolniczej spółdzielni produkcyjnej jako prawo terminowe lub jako prawo bezterminowe. W każdym razie użytkowanie takie wygasa z chwilą likwidacji spółdzielni.

Budynki i inne urządzenia wzniesione przez r.s.p.

Art. 272. § 1. Jeżeli rolniczej spółdzielni produkcyjnej zostaje przekazany do użytkowania zabudowany grunt Skarbu Państwa, przekazanie budynków i innych urządzeń może nastąpić albo do użytkowania, albo na własność.

§ 2. Budynki i inne urządzenia wzniesione przez rolniczą spółdzielnię produkcyjną na użytkowanym przez nią gruncie Skarbu Państwa stanowią własność spółdzielni, chyba że w decyzji o przekazaniu gruntu zostało zastrzeżone, iż mają się stać własnością Skarbu Państwa.

§ 3. Odrębna własność budynków i innych urządzeń, przewidziana w paragrafach poprzedzających, jest prawem związanym z użytkowaniem gruntu.

Skutki wygaśnięcia użytkowania przez r.s.p.

Art. 273. Jeżeli użytkowanie gruntu Skarbu Państwa przez rolniczą spółdzielnię produkcyjną wygasło, budynki i inne urządzenia trwale z gruntem związane i stanowiące własność spółdzielni stają się własnością Skarbu Państwa. Spółdzielnia może żądać zapłaty wartości tych budynków i urządzeń w chwili wygaśnięcia użytkowania, chyba że zostały wzniesione wbrew społeczno-gospodarczemu przeznaczeniu gruntu.

Drzewa i inne rośliny

Art. 274. Przepisy dotyczące własności budynków i innych urządzeń na gruncie Skarbu Państwa użytkowanym przez rolniczą spółdzielnię produkcyjną stosuje się odpowiednio do drzew i innych roślin.

Zmiana przeznaczenia gruntów

Art. 275. Rolnicza spółdzielnia produkcyjna może zmienić przeznaczenie użytkowanych przez siebie gruntów Skarbu Państwa albo naruszyć ich substancję, chyba że w decyzji o przekazaniu gruntu inaczej zastrzeżono.

Art. 276. *(uchylony)*

Nabycie użytkowania wkładów gruntowych

Art. 277. § 1. Jeżeli statut rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub umowa z członkiem spółdzielni inaczej nie postanawia, spółdzielnia nabywa z chwilą przejęcia wniesionych przez członków wkładów gruntowych ich użytkowanie.

§ 2. Do wniesienia wkładów gruntowych nie stosuje się przepisów o obowiązku zachowania formy aktu notarialnego przy ustanowieniu użytkowania nieruchomości.

Postanowienia statutowe

Art. 278. Statut rolniczej spółdzielni produkcyjnej może postanawiać, że – gdy wymaga tego prawidłowe wykonanie zadań spółdzielni – przysługuje jej uprawnienie do zmiany przeznaczenia wkładów gruntowych oraz uprawnienie do naruszenia ich substancji albo jedno z tych uprawnień.

Budynki i inne urządzenia wzniesione na gruncie stanowiącym wkład

Art. 279. § 1. Budynki i inne urządzenia wzniesione przez rolniczą spółdzielnię produkcyjną na gruncie stanowiącym wkład gruntowy stają się jej własnością. To samo dotyczy drzew i innych roślin zasadzonych lub zasianych przez spółdzielnię.

§ 2. W razie wygaśnięcia użytkowania gruntu działka, na której znajdują się budynki lub urządzenia będące własnością spółdzielni, może być przez spółdzielnię przejęta na własność za zapłatą wartości w chwili wygaśnięcia użytkowania. Drzewa i inne rośliny zasadzone lub zasiane przez spółdzielnię stają się własnością właściciela gruntu.

Art. 280–282. (*uchylone*)

Rozdział IV

Inne wypadki użytkowania

Art. 283. (*uchylony*)

Inne wypadki użytkowania

Art. 284. Do innych wypadków użytkowania przez osoby prawne stosuje się przepisy rozdziału I i odpowiednio rozdziału II niniejszego działu, o ile użytkownika to nie jest inaczej uregulowane odrębnymi przepisami.

Dział III

Służebności

Rozdział I

Służebności gruntowe

Służebność gruntowa

Art. 285. § 1. Nieruchomość można obciążyć na rzecz właściciela innej nieruchomości (nieruchomości władnącej) prawem, którego treść polega bądź na tym, że właściciel nieruchomości władnącej może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, bądź na tym, że właściciel nieruchomości obciążonej zostaje ograniczony w możliwości dokonywania w stosunku do niej określonych działań, bądź też na tym, że właścicielowi nieruchomości obciążonej nie wolno wykonywać określonych uprawnień, które mu względem nieruchomości władnącej przysługują na podstawie przepisów o treści i wykonywaniu własności (służebność gruntowa).

§ 2. Służebność gruntowa może mieć jedynie na celu zwiększenie użyteczności nieruchomości władnącej lub jej oznaczonej części.

Służebność na rzecz r.s.p.

Art. 286. Na rzecz rolniczej spółdzielni produkcyjnej można ustanowić służebność gruntową bez względu na to, czy spółdzielnia jest właścicielem gruntu.

Zakres i sposób wykonywania

Art. 287. Zakres służebności gruntowej i sposób jej wykonywania oznacza się, w braku innych danych, według zasad współżycia społecznego przy uwzględnieniu zwyczajów miejscowych.

Rozwinięcie

Art. 288. Służebność gruntowa powinna być wykonywana w taki sposób, żeby jak najmniej utrudniała korzystanie z nieruchomości obciążonej.

Obowiązek utrzymywania urządzeń

Art. 289. § 1. W braku odmiennej umowy obowiązek utrzymywania urządzeń potrzebnych do wykonywania służebności gruntowej obciąża właściciela nieruchomości władnącej.

§ 2. Jeżeli obowiązek utrzymywania takich urządzeń został włożony na właściciela nieruchomości obciążonej, właściciel odpowiedzialny jest także osobiście za wykonywanie tego obowiązku. Odpowiedzialność osobista współwłaścicieli jest solidarna.

Podział nieruchomości władnącej lub obciążonej

Art. 290. § 1. W razie podziału nieruchomości władnącej służebność utrzymuje się w mocy na rzecz każdej z części utworzonych przez podział; jednakże gdy służebność zwiększa użyteczność tylko jednej lub kilku z nich, właściciel nieruchomości obciążonej może żądać zwolnienia jej od służebności względem części pozostałych.

§ 2. W razie podziału nieruchomości obciążonej służebność utrzymuje się w mocy na częściach utworzonych przez podział; jednakże gdy wykonywanie służebności ogranicza się do jednej lub kilku z nich, właściciele pozostałych części mogą żądać ich zwolnienia od służebności.

§ 3. Jeżeli wskutek podziału nieruchomości władnącej albo nieruchomości obciążonej sposób wykonywania służebności wymaga zmiany, sposób ten w braku porozumienia stron będzie ustalony przez sąd.

Zmiana treści lub sposobu wykonywania

Art. 291. Jeżeli po ustanowieniu służebności gruntowej powstanie ważna potrzeba gospodarcza, właściciel nieruchomości obciążonej może żądać za wynagrodzeniem zmiany treści lub sposobu wykonywania służebności, chyba że żądana zmiana przyniosłaby niewspółmierny uszczerbek nieruchomości władnącej.

Zasiedzenie służebności gruntowej

Art. 292. Służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie tylko w wypadku, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia. Przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio.

Wygaśnięcie

Art. 293. § 1. Służebność gruntowa wygasa wskutek niewykonywania przez lat dziesięć.

§ 2. Jeżeli treść służebności gruntowej polega na obowiązku nieczynienia, przepis powyższy stosuje się tylko wtedy, gdy na nieruchomości obciążonej istnieje od lat dziesięciu stan rzeczy sprzeczny z treścią służebności.

Zniesienie za wynagrodzeniem

Art. 294. Właściciel nieruchomości obciążonej może żądać zniesienia służebności gruntowej za wynagrodzeniem, jeżeli wskutek zmiany stosunków służebność stała się dla niego szczególnie uciążliwa, a nie jest konieczna do prawidłowego korzystania z nieruchomości władnącej.

Zniesienie bez wynagrodzenia

Art. 295. Jeżeli służebność gruntowa utraciła dla nieruchomości władnącej wszelkie znaczenie, właściciel nieruchomości obciążonej może żądać zniesienia służebności bez wynagrodzenia.

Rozdział II

Służebności osobiste

Służebność osobista

Art. 296. Nieruchomość można obciążyć na rzecz oznaczonej osoby fizycznej prawem, którego treść odpowiada treści służebności gruntowej (służebność osobista).

Odpowiednie stosowanie

Art. 297. Do służebności osobistych stosuje się odpowiednio przepisy o służebnościach gruntowych z zachowaniem przepisów rozdziału niniejszego.

Zakres i sposób wykonywania

Art. 298. Zakres służebności osobistej i sposób jej wykonywania oznacza się, w braku innych danych, według osobistych potrzeb uprawnionego z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego i zwyczajów miejscowych.

Wygaśnięcie

Art. 299. Służebność osobista wygasa najpóźniej ze śmiercią uprawnionego.

Niezbywalność

Art. 300. Służebności osobiste są niezbywalne. Nie można również przenieść uprawnień do ich wykonywania.

Służebność mieszkania

Art. 301. § 1. Mający służebność mieszkania może przyjąć na mieszkanie małżonka i dzieci małoletnie. Inne osoby może przyjąć tylko wtedy, gdy są przez niego utrzymywane albo potrzebne przy prowadzeniu gospodarstwa domowego. Dzieci przyjęte jako małoletnie mogą pozostać w mieszkaniu także po uzyskaniu pełnoletności.

§ 2. Można się umówić, że po śmierci uprawnionego służebność mieszkania przysługiwać będzie jego dzieciom, rodzicom i małżonkowi.

Odpowiednie stosowanie przepisów o użytkowaniu

Art. 302. § 1. Mający służebność mieszkania może korzystać z pomieszczeń i urządzeń przeznaczonych do wspólnego użytku mieszkańców budynku.

§ 2. Do wzajemnych stosunków między mającym służebność mieszkania a właścicielem nieruchomości obciążonej stosuje się odpowiednio przepisy o użytkowaniu przez osoby fizyczne.

Zamiana służebności na rentę

Art. 303. Jeżeli uprawniony z tytułu służebności osobistej dopuszcza się rażących uchybień przy wykonywaniu swego prawa, właściciel nieruchomości obciążonej może żądać zamiany służebności na rentę.

Niedopuszczalność zasiedzenia

Art. 304. Służebności osobistej nie można nabyć przez zasiedzenie.

Żądanie r.s.p.

Art. 305. Jeżeli nieruchomość obciążona służebnością osobistą została wniesiona jako wkład do rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielnia może z ważnych powodów żądać zmiany sposobu wykonywania służebności albo jej zamiany na rentę.

Rozdział III

Służebność przesyłu

Służebność przesyłu

Art. 305¹. Nieruchomość można obciążyć na rzecz przedsiębiorcy, który zamierza wybudować lub którego własność stanowią urządzenia, o których mowa w art. 49 § 1, prawem polegającym na tym, że przedsiębiorca może korzystać

w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, zgodnie z przeznaczeniem tych urządzeń (służebność przesyłu).

Roszczenie o ustanowienie służebności przesyłu

Art. 305². § 1. Jeżeli właściciel nieruchomości odmawia zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu, a jest ona konieczna dla właściwego korzystania z urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1, przedsiębiorca może żądać jej ustanowienia za odpowiednim wynagrodzeniem.

§ 2. Jeżeli przedsiębiorca odmawia zawarcia umowy o ustanowienie służebności przesyłu, a jest ona konieczna do korzystania z urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1, właściciel nieruchomości może żądać odpowiedniego wynagrodzenia w zamian za ustanowienie służebności przesyłu.

Przejście na nabywcę; wygaśnięcie

Art. 305³. § 1. Służebność przesyłu przechodzi na nabywcę przedsiębiorstwa lub nabywcę urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1.

§ 2. Służebność przesyłu wygasa najpóźniej wraz z zakończeniem likwidacji przedsiębiorstwa.

§ 3. Po wygaśnięciu służebności przesyłu na przedsiębiorcy ciąży obowiązek usunięcia urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1, utrudniających korzystanie z nieruchomości. Jeżeli powodowałoby to nadmierne trudności lub koszty, przedsiębiorca jest obowiązany do naprawienia wynikłej stąd szkody.

Odpowiednie stosowanie

Art. 305⁴. Do służebności przesyłu stosuje się odpowiednio przepisy o służebnościach gruntowych.

Dział IV Zastaw

Rozdział I Zastaw na rzeczach ruchomych

Zastaw na rzeczy

Art. 306. § 1. W celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności można rzecz ruchomą obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel będzie mógł dochodzić zaspokojenia z rzeczy bez względu na to, czyją stała się własnością, i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela rzeczy, wyjąwszy tych, którym z mocy ustawy przysługuje pierwszeństwo szczególne.

§ 2. Zastaw można ustanowić także w celu zabezpieczenia wierzytelności przyszłej lub warunkowej.

Ustanowienie zastawu

Art. 307. § 1. Do ustanowienia zastawu potrzebna jest umowa między właścicielem a wierzycielem oraz, z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wydanie rzeczy wierzycielowi albo osobie trzeciej, na którą strony się zgodziły.

§ 2. Jeżeli rzecz znajduje się w dzierżeniu wierzyciela, do ustanowienia zastawu wystarcza sama umowa.

§ 3. Zastaw jest skuteczny wobec wierzycieli zastawcy, jeżeli umowa o ustanowienie zastawu została zawarta na piśmie z datą pewną.

Zastaw rejestrowy

Art. 308. Wierzytelność można także zabezpieczyć zastawem rejestrowym, który regulują odrębne przepisy.

Odpowiednie stosowanie

Art. 309. Przepisy o nabyciu własności rzeczy ruchomej od osoby nieuprawnionej do rozporządzania rzeczą stosuje się odpowiednio do ustanowienia zastawu.

Pierwszeństwo

Art. 310. Jeżeli w chwili ustanowienia zastawu rzecz jest już obciążona innym prawem rzeczowym, zastaw powstały później ma pierwszeństwo przed prawem powstałym wcześniej, chyba że zastawnik działał w złej wierze.

Nieważne zastrzeżenie niezbywalności

Art. 311. Nieważne jest zastrzeżenie, przez które zastawca zobowiązuje się względem zastawnika, że nie dokona zbycia lub obciążenia rzeczy przed wygaśnięciem zastawu.

Zaspokojenie zastawnika

Art. 312. Zaspokojenie zastawnika z rzeczy obciążonej następuje według przepisów o sądowym postępowaniu egzekucyjnym.

Lex commissoria

Art. 313. Jeżeli przedmiotem zastawu są rzeczy mające określoną przez zarządzenie właściwego organu państwowego cenę sztywną, można się umówić, że w razie zwłoki z zapłatą długu przypadną one w odpowiednim stosunku zastawnikowi na własność zamiast zapłaty, według ceny z dnia wymagalności wierzytelności zabezpieczonej.

Zakres zabezpieczenia

Art. 314. Zastaw zabezpiecza także roszczenia o odsetki za trzy ostatnie lata przed zbyciem rzeczy w postępowaniu egzekucyjnym lub upadłościowym, przyznane koszty postępowania w wysokości nieprzekraczającej dziesiątej części kapitału oraz inne roszczenia o świadczenia uboczne, w szczególności roszczenie o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania oraz o zwrot nakładów na rzecz.

Zarzuty zastawcy niebędącego dłużnikiem

Art. 315. Zastawca niebędący dłużnikiem może niezależnie od zarzutów, które mu przysługują osobiście przeciwko zastawnikowi, podnosić zarzuty, które przysługują dłużnikowi, jak również te, których dłużnik zrzekł się po ustanowieniu zastawu.

Wyłączenie ograniczenia odpowiedzialności

Art. 316. Zastawnik może dochodzić zaspokojenia z rzeczy obciążonej zastawem bez względu na ograniczenie odpowiedzialności dłużnika wynikające z przepisów prawa spadkowego.

Wyjątek od zasady akcesoryjności

Art. 317. Przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej zastawem nie narusza uprawnienia zastawnika do uzyskania zaspokojenia z rzeczy obciążonej. Przepisu powyższego nie stosuje się do roszczenia o odsetki lub inne świadczenia uboczne.

Obowiązki zastawnika

Art. 318. Zastawnik, któremu rzecz została wydana, powinien czuwać nad jej zachowaniem stosownie do przepisów o przechowaniu za wynagrodzeniem. Po wygaśnięciu zastawu powinien zwrócić rzecz zastawcy.

Pożytki rzeczy obciążonej

Art. 319. Jeżeli rzecz obciążona zastawem przynosi korzyści, zastawnik powinien, w braku odmiennej umowy, pobierać je i zaliczać na poczet wierzytelności i związanych z nią roszczeń. Po wygaśnięciu zastawu obowiązany jest złożyć zastawcy rachunek.

Nakłady zastawnika

Art. 320. Jeżeli zastawnik poczynił nakłady na rzecz, do których nie był obowiązany, stosuje się odpowiednio przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Depozyt rzeczy obciążonej

Art. 321. § 1. Jeżeli rzecz obciążona zastawem zostaje narażona na utratę lub uszkodzenie, zastawca może żądać bądź złożenia rzeczy do depozytu sądowego,

bądź zwrotu rzeczy za jednoczesnym ustanowieniem innego zabezpieczenia wierzytelności, bądź sprzedaży rzeczy.

§ 2. W razie sprzedaży rzeczy zastaw przechodzi na uzyskaną cenę, która powinna być złożona do depozytu sądowego.

Przedawnienie roszczeń

Art. 322. § 1. Roszczenie zastawcy przeciwko zastawnikowi o naprawienie szkody z powodu pogorszenia rzeczy, jak również roszczenie zastawnika przeciwko zastawcy o zwrot nakładów na rzecz przedawniają się z upływem roku od dnia zwrotu rzeczy.

§ 2. (*uchylony*)

Przeniesienie wierzytelności

Art. 323. § 1. Przeniesienie wierzytelności zabezpieczonej zastawem pociąga za sobą przeniesienie zastawu. W razie przeniesienia wierzytelności z wyłączeniem zastawu zastaw wygasa.

§ 2. Zastaw nie może być przeniesiony bez wierzytelności, którą zabezpiecza.

Żądanie wydania rzeczy obciążonej

Art. 324. Nabywca wierzytelności zabezpieczonej zastawem może żądać od zbywcy wydania rzeczy obciążonej, jeżeli zastawca wyrazi na to zgodę. W braku takiej zgody nabywca może żądać złożenia rzeczy do depozytu sądowego.

Wygaśnięcie

Art. 325. § 1. Jeżeli zastawnik zwróci rzecz zastawcy, zastaw wygasa bez względu na zastrzeżenia przeciwne.

§ 2. Zastaw nie wygasa pomimo nabycia rzeczy obciążonej przez zastawnika na własność, jeżeli wierzytelność zabezpieczona zastawem jest obciążona prawem osoby trzeciej lub na jej rzecz zajęta.

Zastaw ustawowy

Art. 326. Przepisy rozdziału niniejszego stosuje się odpowiednio do zastawu, który powstaje z mocy ustawy.

Rozdział II

Zastaw na prawach

Zastaw na prawach

Art. 327. Przedmiotem zastawu mogą być także prawa, jeżeli są zbywalne.

Odpowiednie stosowanie

Art. 328. Do zastawu na prawach stosuje się odpowiednio przepisy o zastawie na rzeczach ruchomych z zachowaniem przepisów rozdziału niniejszego.

Ustanowienie zastawu

Art. 329. § 1. Do ustanowienia zastawu na prawie stosuje się odpowiednio przepisy o przeniesieniu tego prawa. Jednakże umowa o ustanowienie zastawu powinna być zawarta na piśmie z datą pewną, chociażby umowa o przeniesienie prawa nie wymagała takiej formy.

§ 2. Jeżeli ustanowienie zastawu na wierzytelności nie następuje przez wydanie dokumentu ani przez indos, do ustanowienia zastawu potrzebne jest pisemne zawiadomienie dłużnika wierzytelności przez zastawcę.

Uprawnienia zastawnika

Art. 330. Zastawnik może wykonywać wszelkie czynności i dochodzić wszelkich roszczeń, które zmierzają do zachowania prawa obciążonego zastawem.

Wypowiedzenie wierzytelności

Art. 331. § 1. Jeżeli wymagalność wierzytelności obciążonej zależy od wypowiedzenia przez wierzyciela, zastawca może dokonać wypowiedzenia bez zgody zastawnika. Jeżeli wierzytelność zabezpieczona zastawem jest już wymagalna, zastawnik może wierzytelność obciążoną wypowiedzieć do wysokości wierzytelności zabezpieczonej.

§ 2. Jeżeli wymagalność wierzytelności obciążonej zastawem zależy od wypowiedzenia przez dłużnika, wypowiedzenie powinno nastąpić także względem zastawnika.

Przejęcie zastawu

Art. 332. W razie spełnienia świadczenia zastaw na wierzytelności przechodzi na przedmiot świadczenia.

Uprawnieni do odbioru świadczenia

Art. 333. Do odbioru świadczenia uprawnieni są zastawca wierzytelności i zastawnik łącznie. Każdy z nich może żądać spełnienia świadczenia do rąk ich obu łącznie albo złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego.

Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu

Art. 334. Jeżeli dłużnik wierzytelności obciążonej zastawem spełnia świadczenie, zanim wierzytelność zabezpieczona stała się wymagalna, zarówno zastawca, jak i zastawnik mogą żądać złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego.

Żądanie przeniesienia wierzytelności

Art. 335. Jeżeli wierzytelność pieniężna zastawem zabezpieczona jest już wymagalna, zastawnik może żądać zamiast zapłaty, ażeby zastawca przeniósł na niego wierzytelność obciążoną, jeżeli jest pieniężna, do wysokości wierzytelności zabezpieczonej zastawem. Zastawnik może dochodzić przypadłej mu z tego tytułu części wierzytelności z pierwszeństwem przed częścią przysługującą zastawcy.

Tytuł IV Posiadanie

Posiadacz samoistny; posiadacz zależny

Art. 336. Posiadaczem rzeczy jest zarówno ten, kto nią faktycznie włada jak właściciel (posiadacz samoistny), jak i ten, kto nią faktycznie włada jak użytkownik, zastawnik, najemca, dzierżawca lub mający inne prawo, z którym łączy się określone władztwo nad cudzą rzeczą (posiadacz zależny).

Oddanie w posiadanie zależne

Art. 337. Posiadacz samoistny nie traci posiadania przez to, że oddaje drugiemu rzecz w posiadanie zależne.

Dzierżyciel

Art. 338. Kto rzeczą faktycznie włada za kogo innego, jest dzierżycielem.

Domniemanie posiadania samoistnego

Art. 339. Domniemywa się, że ten, kto rzeczą faktycznie włada, jest posiadaczem samoistnym.

Domniemanie ciągłości posiadania

Art. 340. Domniemywa się ciągłość posiadania. Niemożność posiadania wywołana przez przeszkodę przemijającą nie przerywa posiadania.

Domniemanie posiadania zgodnego z prawem

Art. 341. Domniemywa się, że posiadanie jest zgodne ze stanem prawnym. Domniemanie to dotyczy również posiadania przez poprzedniego posiadacza.

Zakaz samowolnego naruszania posiadania

Art. 342. Nie wolno naruszać samowolnie posiadania, chociażby posiadacz był w złej wierze.

Obrona konieczna; dozwolona samopomoc

Art. 343. § 1. Posiadacz może zastosować obronę konieczną, ażeby odeprzeć samowolne naruszenie posiadania.

§ 2. Posiadacz nieruchomości może niezwłocznie po samowolnym naruszeniu posiadania przywrócić własnym działaniem stan poprzedni; nie wolno mu jednak stosować przy tym przemocy względem osób. Posiadacz rzeczy ruchomej, jeżeli grozi mu niebezpieczeństwo niepowetowanej szkody, może natychmiast po samowolnym pozbawieniu go posiadania zastosować niezbędną samopomoc w celu przywrócenia stanu poprzedniego.

§ 3. Przepisy paragrafów poprzedzających stosuje się odpowiednio do dzierżyciela.

Ochrona władania lokalem

Art. 343¹. Do ochrony władania lokalem stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie posiadania.

Ochrona posesoryjna

Art. 344. § 1. Przeciwnie temu, kto samowolnie naruszył posiadanie, jak również przeciwko temu, na czyją korzyść naruszenie nastąpiło, przysługuje posiadaczowi roszczenie o przywrócenie stanu poprzedniego i o zaniechanie naruszeń. Roszczenie to nie jest zależne od dobrej wiary posiadacza ani od zgodności posiadania ze stanem prawnym, chyba że prawomocne orzeczenie sądu lub innego powołanego do rozpoznawania spraw tego rodzaju organu państwowego stwierdziło, że stan posiadania powstały na skutek naruszenia jest zgodny z prawem.

§ 2. Roszczenie wygasa, jeżeli nie będzie dochodzone w ciągu roku od chwili naruszenia.

Domniemanie nieprzerwanego posiadania

Art. 345. Posiadanie przywrócone poczytuje się za nieprzerwane.

Ochrona współposiadania

Art. 346. Roszczenie o ochronę posiadania nie przysługuje w stosunkach pomiędzy współposiadaczami tej samej rzeczy, jeżeli nie da się ustalić zakresu współposiadania.

Roszczenie o wstrzymanie budowy

Art. 347. § 1. Posiadaczowi nieruchomości przysługuje roszczenie o wstrzymanie budowy, jeżeli budowa mogłaby naruszyć jego posiadanie albo grozić wyładzeniem mu szkody.

§ 2. Roszczenie może być dochodzone przed rozpoczęciem budowy; wygasa ono, jeżeli nie będzie dochodzone w ciągu miesiąca od rozpoczęcia budowy.

Traditio longa manu

Art. 348. Przeniesienie posiadania następuje przez wydanie rzeczy. Wydanie dokumentów, które umożliwiają rozporządzanie rzeczą, jak również wydanie środków, które dają faktyczną władzę nad rzeczą, jest jednoznaczne z wydaniem samej rzeczy.

Constitutum possessorium

Art. 349. Przeniesienie posiadania samoistnego może nastąpić także w ten sposób, że dotychczasowy posiadacz samoistny zachowa rzecz w swoim władaniu jako posiadacz zależny albo jako dzierżyciel na podstawie stosunku prawnego, który strony jednocześnie ustalą.

Umowa między stronami i zawiadomienie osoby trzeciej

Art. 350. Jeżeli rzecz znajduje się w posiadaniu zależnym albo w dzierżeniu osoby trzeciej, przeniesienie posiadania samoistnego następuje przez umowę między stronami i przez zawiadomienie posiadacza zależnego albo dzierżyciela.

Traditio brevi manu

Art. 351. Przeniesienie posiadania samoistnego na posiadacza zależnego albo na dzierżyciela następuje na mocy samej umowy między stronami.

Posiadanie służebności

Art. 352. § 1. Kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, jest posiadaczem służebności.

§ 2. Do posiadania służebności stosuje się odpowiednio przepisy o posiadaniu rzeczy.

KSIEGA TRZECIA ZOBOWIĄZANIA

Tytuł I Przepisy ogólne

Zobowiązanie

Art. 353. § 1. Zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić.

§ 2. Świadczenie może polegać na działaniu albo na zaniechaniu.

Zasada swobody umów

Art. 353¹. Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współzycia społecznego.

Reguły wykonywania zobowiązań

Art. 354. § 1. Dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współzycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – także w sposób odpowiadający tym zwyczajom.

§ 2. W taki sam sposób powinien współdziałać przy wykonaniu zobowiązania wierzyciel.

Należyta staranność

Art. 355. § 1. Dłużnik obowiązany jest do staranności ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju (należyta staranność).

§ 2. Należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności.

Osobiste świadczenie dłużnika

Art. 356. § 1. Wierzyciel może żądać osobistego świadczenia dłużnika tylko wtedy, gdy to wynika z treści czynności prawnej, z ustawy albo z właściwości świadczenia.

§ 2. Jeżeli wierzytelność pieniężna jest wymagalna, wierzyciel nie może odmówić przyjęcia świadczenia od osoby trzeciej, chociażby działała bez wiedzy dłużnika.

Świadczenie rzeczy oznaczonych co do gatunku

Art. 357. Jeżeli dłużnik jest zobowiązany do świadczenia rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a jakość rzeczy nie jest oznaczona przez właściwe przepisy lub przez czynność prawną ani nie wynika z okoliczności, dłużnik powinien świadczyć rzeczy średniej jakości.

Rebus sic stantibus

Art. 357¹. § 1. Jeżeli z powodu nadzwyczajnej zmiany stosunków spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażąca strata, czego strony nie przewidywały przy zawarciu umowy, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współzycia społecznego, oznaczyć sposób wykonania zobowiązania, wysokość świadczenia lub nawet orzec o rozwiązaniu umowy. Rozwiązując umowę sąd może w miarę potrzeby orzec o rozliczeniach stron, kierując się zasadami określonymi w zdaniu poprzedzającym.

§ 2. (*uchylony*)

Zasada walutowości

Art. 358.⁵² § 1. Jeżeli przedmiotem zobowiązania podlegającego wykonaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, dłużnik może spełnić świadczenie w walucie polskiej, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe będące źródłem zobowiązania lub czynność prawna zastrzega spełnienie świadczenia wyłącznie w walucie obcej.

§ 2. Wartość waluty obcej określa się według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia wymagalności roszczenia, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe lub czynność prawna zastrzega inaczej.

§ 3. Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia, wierzyciel może żądać spełnienia świadczenia w walucie polskiej według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia, w którym zapłata jest dokonywana.

Zasada nominalizmu

Art. 358¹. § 1. Jeżeli przedmiotem zobowiązania od chwili jego powstania jest suma pieniężna, spełnienie świadczenia następuje przez zapłatę sumy nominalnej, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

§ 2. Strony mogą zastrzec w umowie, że wysokość świadczenia pieniężnego zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości.

§ 3. W razie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza po powstaniu zobowiązania, sąd może po rozważeniu interesów stron, zgodnie z zasadami współzycia społecznego, zmienić wysokość lub sposób spełnienia świadczenia pieniężnego, chociażby były ustalone w orzeczeniu lub umowie.

§ 4. Z żądaniem zmiany wysokości lub sposobu spełnienia świadczenia pieniężnego nie może wystąpić strona prowadząca przedsiębiorstwo, jeżeli świadczenie pozostaje w związku z prowadzeniem tego przedsiębiorstwa.

§ 5. Przepisy § 2 i 3 nie uchybiają przepisom regulującym wysokość cen i innych świadczeń pieniężnych.

Odsetki

Art. 359. § 1. Odsetki od sumy pieniężnej należą się tylko wtedy, gdy to wynika z czynności prawnej albo z ustawy, z orzeczenia sądu lub z decyzji innego właściwego organu.

§ 2.⁵³ Jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 3,5 punktów procentowych.

⁵² Art. 358 zmieniony przez art. 1 pkt 12 ustawy z 10 lipca 2015 r. (Dz.U. poz. 1311 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 8 września 2016 r.

⁵³ Art. 359 § 2 zmieniony przez art. 2 pkt 1 lit. a ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

§ 2¹.⁵⁴ Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne).

§ 2². Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne.

§ 2³. Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

§ 3.⁵⁵ (*uchylony*)

§ 4.⁵⁶ Minister Sprawiedliwości ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, wysokość odsetek ustawowych.

Termin płatności odsetek

Art. 360. W braku odmiennego zastrzeżenia co do terminu płatności odsetek są one płatne co roku z dołu, a jeżeli termin płatności sumy pieniężnej jest krótszy niż rok – jednocześnie z zapłatą tej sumy.

Granice odpowiedzialności

Art. 361. § 1. Zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła.

§ 2. W powyższych granicach, w braku odmiennego przepisu ustawy lub postanowienia umowy, naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono.

Przyczynienie się poszkodowanego

Art. 362. Jeżeli poszkodowany przyczynił się do powstania lub zwiększenia szkody, obowiązek jej naprawienia ulega odpowiedniemu zmniejszeniu stosownie do okoliczności, a zwłaszcza do stopnia winy obu stron.

Formy naprawienia szkody

Art. 363. § 1. Naprawienie szkody powinno nastąpić, według wyboru poszkodowanego, bądź przez przywrócenie stanu poprzedniego, bądź przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej. Jednakże gdyby przywrócenie stanu poprzedniego było niemożliwe albo gdyby pociągało za sobą dla zobowiązanego nadmierne trudności lub koszty, roszczenie poszkodowanego ogranicza się do świadczenia w pieniądzu.

⁵⁴ Art. 359 § 2¹ zmieniony przez art. 2 pkt 1 lit. a ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

⁵⁵ Art. 359 § 3 uchylony przez art. 2 pkt 1 lit. b ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

⁵⁶ Art. 359 § 4 dodany przez art. 2 pkt 1 lit. c ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

§ 2. Jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w pieniądzu, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili.

Sposoby zabezpieczenia

Art. 364. § 1. Ilekroć ustawa przewiduje obowiązek zabezpieczenia, zabezpieczenie powinno nastąpić przez złożenie pieniędzy do depozytu sądowego.

§ 2. Jednakże z ważnych powodów zabezpieczenie może nastąpić w inny sposób.

Zobowiązanie przemienne

Art. 365. § 1. Jeżeli dłużnik jest zobowiązany w ten sposób, że wykonanie zobowiązania może nastąpić przez spełnienie jednego z kilku świadczeń (zobowiązanie przemienne), wybór świadczenia należy do dłużnika, chyba że z czynności prawnej, z ustawy lub z okoliczności wynika, iż uprawnionym do wyboru jest wierzyciel lub osoba trzecia.

§ 2. Wyboru dokonywa się przez złożenie oświadczenia drugiej stronie. Jeżeli uprawnionym do wyboru jest dłużnik, może on dokonać wyboru także przez spełnienie świadczenia.

§ 3. Jeżeli strona uprawniona do wyboru świadczenia wyboru tego nie dokona, druga strona może jej wyznaczyć w tym celu odpowiedni termin. Po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu uprawnienie do dokonania wyboru przechodzi na stronę drugą.

Zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym

Art. 365¹. Zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym wygasa po wypowiedzeniu przez dłużnika lub wierzyciela z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu.

Tytuł II

Wielość dłużników albo wierzycieli

Dział I

Zobowiązania solidarne

Solidarność dłużników

Art. 366. § 1. Kilku dłużników może być zobowiązanych w ten sposób, że wierzyciel może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna, a zaspokojenie wierzyciela przez któregośkolwiek z dłużników zwalnia pozostałych (solidarność dłużników).

§ 2. Aż do zupełnego zaspokojenia wierzyciela wszyscy dłużnicy solidarni pozostają zobowiązani.

Solidarność wierzycieli

Art. 367. § 1. Kilku wierzycieli może być uprawnionych w ten sposób, że dłużnik może spełnić całe świadczenie do rąk jednego z nich, a przez zaspokojenie któregokolwiek z wierzycieli dług wygasa względem wszystkich (solidarność wierzycieli).

§ 2. Dłużnik może spełnić świadczenie, według swego wyboru, do rąk którekolwiek z wierzycieli solidarnych. Jednakże w razie wytoczenia powództwa przez jednego z wierzycieli dłużnik powinien spełnić świadczenie do jego rąk.

Solidarność mimo odmienności świadczenia

Art. 368. Zobowiązanie może być solidarne, chociażby każdy z dłużników był zobowiązany w sposób odmienny albo chociażby wspólny dłużnik był zobowiązany w sposób odmienny względem każdego z wierzycieli.

Źródło solidarności

Art. 369. Zobowiązanie jest solidarne, jeżeli to wynika z ustawy lub z czynności prawnej.

Wspólne mienie

Art. 370. Jeżeli kilka osób zaciągnęło zobowiązanie dotyczące ich wspólnego mienia, są one zobowiązane solidarnie, chyba że umówiono się inaczej.

Niepogarszanie sytuacji współdłużników

Art. 371. Działania i zaniechania jednego z dłużników solidarnych nie mogą szkodzić współdłużnikom.

Przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia

Art. 372. Przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia w stosunku do jednego z dłużników solidarnych nie ma skutku względem współdłużników.

Zwolnienie z długu lub zrzeczenie się solidarności

Art. 373. Zwolnienie z długu lub zrzeczenie się solidarności przez wierzyciela względem jednego z dłużników solidarnych nie ma skutku względem współdłużników.

Nowacja a solidarność

Art. 374. § 1. Odnowienie dokonane między wierzycielem a jednym z dłużników solidarnych zwalnia współdłużników, chyba że wierzyciel zastrzegł, iż zachowuje przeciwko nim swe prawa.

§ 2. Zwłoka wierzyciela względem jednego z dłużników solidarnych ma skutek także względem współdłużników.

Zarzuty dłużnika solidarnego

Art. 375. § 1. Dłużnik solidarny może się bronić zarzutami, które przysługują mu osobiście względem wierzyciela, jak również tymi, które ze względu na sposób powstania lub treść zobowiązania są wspólne wszystkim dłużnikom.

§ 2. Wyrok zapadły na korzyść jednego z dłużników solidarnych zwalnia współdłużników, jeżeli uwzględnia zarzuty, które są im wszystkim wspólne.

Regres dłużników solidarnych

Art. 376. § 1. Jeżeli jeden z dłużników solidarnych spełnił świadczenie, treść istniejącego między współdłużnikami stosunku prawnego rozstrzyga o tym, czy i w jakich częściach może on żądać zwrotu od współdłużników. Jeżeli z treści tego stosunku nie wynika nic innego, dłużnik, który świadczenie spełnił, może żądać zwrotu w częściach równych.

§ 2. Część przypadająca na dłużnika niewypłacalnego rozkłada się między współdłużników.

Zasada wzajemnej reprezentacji wierzycieli solidarnych

Art. 377. Zwłoka dłużnika, jak również przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia względem jednego z wierzycieli solidarnych ma skutek także względem współwierzycieli.

Regres wierzycieli solidarnych

Art. 378. Jeżeli jeden z wierzycieli solidarnych przyjął świadczenie, treść istniejącego między współwierzycielami stosunku prawnego rozstrzyga o tym, czy i w jakich częściach jest on odpowiedzialny względem współwierzycieli. Jeżeli z treści tego stosunku nie wynika nic innego, wierzyciel, który przyjął świadczenie, jest odpowiedzialny w częściach równych.

Dział II

Zobowiązania podzielne i niepodzielne

Podzielność świadczenia

Art. 379. § 1. Jeżeli jest kilku dłużników albo kilku wierzycieli, a świadczenie jest podzielne, zarówno dług, jak i wierzytelność dzielą się na tyle niezależnych od siebie części, ilu jest dłużników albo wierzycieli. Części te są równe, jeżeli z okoliczności nie wynika nic innego.

§ 2. Świadczenie jest podzielne, jeżeli może być spełnione częściowo bez istotnej zmiany przedmiotu lub wartości.

Odpowiedzialność dłużników

Art. 380. § 1. Dłużnicy zobowiązani do świadczenia niepodzielnego są odpowiedzialni za spełnienie świadczenia jak dłużnicy solidarni.

§ 2. W braku odmiennej umowy dłużnicy zobowiązani do świadczenia podzielnego są odpowiedzialni za jego spełnienie solidarnie, jeżeli wzajemne świadczenie wierzyciela jest niepodzielne.

§ 3. Dłużnik, który spełnił świadczenie niepodzielne, może żądać od pozostałych dłużników zwrotu wartości świadczenia według tych samych zasad co dłużnik solidarny.

Uprawnienia wierzycieli

Art. 381. § 1. Jeżeli jest kilku wierzycieli uprawnionych do świadczenia niepodzielnego, każdy z nich może żądać spełnienia całego świadczenia.

§ 2. Jednakże w razie sprzeciwu chociażby jednego z wierzycieli, dłużnik obowiązany jest świadczyć wszystkim wierzycielom łącznie albo złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego.

Ochrona wierzycieli

Art. 382. § 1. Zwolnienie dłużnika z długu przez jednego z wierzycieli uprawnionych do świadczenia niepodzielnego nie ma skutku względem pozostałych wierzycieli.

§ 2. Zwłoka dłużnika, jak również przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia względem jednego z wierzycieli uprawnionych do świadczenia niepodzielnego ma skutek względem pozostałych wierzycieli.

Regres wierzycieli uprawnionych do świadczenia niepodzielnego

Art. 383. Jeżeli jeden z wierzycieli uprawnionych do świadczenia niepodzielnego przyjął świadczenie, jest on odpowiedzialny względem pozostałych wierzycieli według tych samych zasad co wierzyciel solidarny.

Tytuł III

Ogólne przepisy o zobowiązaniach umownych

Zakaz pobierania przez przedsiębiorcę od konsumenta opłat związanych z korzystaniem z określonych sposobów płatności w wysokości wyższej od kosztów ponoszonych z tego tytułu przez samego przedsiębiorcę

Art. 383¹.⁵⁷ Przedsiębiorca nie może żądać od konsumenta opłaty za skorzystanie z określonego sposobu zapłaty przewyższającej poniesione przez przedsiębiorcę koszty w związku z tym sposobem zapłaty.

⁵⁷ Art. 383¹ dodany przez art. 44 pkt 2 ustawy z 30 maja 2014 r. (Dz.U. poz. 827 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 25 grudnia 2014 r.

Wzorzec umowy

Art. 384. § 1. Ustalony przez jedną ze stron wzorzec umowy, w szczególności ogólne warunki umów, wzór umowy, regulamin, wiąże drugą stronę, jeżeli został jej doręczony przed zawarciem umowy.

§ 2. W razie gdy posługiwanie się wzorcem jest w stosunkach danego rodzaju zwyczajowo przyjęte, wiąże on także wtedy, gdy druga strona mogła się z łatwością dowiedzieć o jego treści. Nie dotyczy to jednak umów zawieranych z udziałem konsumentów, z wyjątkiem umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego.

§ 3. (*uchylony*)

§ 4. Jeżeli jedna ze stron posługuje się wzorcem umowy w postaci elektronicznej, powinna udostępnić go drugiej stronie przed zawarciem umowy w taki sposób, aby mogła ona wzorzec ten przechowywać i odtwarzać w zwykłym toku czynności.

§ 5. (*uchylony*)

Stosunek umowny o charakterze ciągłym

Art. 384¹. Wzorzec wydany w czasie trwania stosunku umownego o charakterze ciągłym wiąże drugą stronę, jeżeli zostały zachowane wymagania określone w art. 384, a strona nie wypowiedziała umowy w najbliższym terminie wypowiedzenia.

Transparentność wzorca

Art. 385. § 1. W razie sprzeczności treści umowy z wzorcem umowy strony są związane umową.

§ 2. Wzorzec umowy powinien być sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Postanowienia niejednoznaczne tłumaczy się na korzyść konsumenta. Zasady wyrażonej w zdaniu poprzedzającym nie stosuje się w postępowaniu w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone.

Niedozwolone postanowienia umowne

Art. 385¹. § 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

§ 3. Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

§ 4. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje.

Chwila oceny

Art. 385². Oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

Katalog klauzul niedozwolonych

Art. 385³. W razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowienia-
mi umownymi są te, które w szczególności:

- 1) wyłączają lub ograniczają odpowiedzialność względem konsumenta za szkody na osobie;
- 2) wyłączają lub istotnie ograniczają odpowiedzialność względem konsumenta za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania;
- 3) wyłączają lub istotnie ograniczają potrącenie wierzytelności konsumenta z wierzytelnością drugiej strony;
- 4) przewidują postanowienia, z którymi konsument nie miał możliwości zapoznać się przed zawarciem umowy;
- 5) zezwalają kontrahentowi konsumenta na przeniesienie praw i przekazanie obowiązków wynikających z umowy bez zgody konsumenta;
- 6) uzależniają zawarcie umowy od przyrzeczenia przez konsumenta zawierania w przyszłości dalszych umów podobnego rodzaju;
- 7) uzależniają zawarcie, treść lub wykonanie umowy od zawarcia innej umowy, niemającej bezpośredniego związku z umową zawierającą oceniane postanowienie;
- 8) uzależniają spełnienie świadczenia od okoliczności zależnych tylko od woli kontrahenta konsumenta;
- 9) przyznają kontrahentowi konsumenta uprawnienia do dokonywania wiążącej interpretacji umowy;
- 10) uprawniają kontrahenta konsumenta do jednostronnej zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w tej umowie;
- 11) przyznają tylko kontrahentowi konsumenta uprawnienie do stwierdzania zgodności świadczenia z umową;
- 12) wyłączają obowiązek zwrotu konsumentowi uiszczonej zapłaty za świadczenie niespełnione w całości lub części, jeżeli konsument zrezygnuje z zawarcia umowy lub jej wykonania;
- 13) przewidują utratę prawa żądania zwrotu świadczenia konsumenta spełnionego wcześniej niż świadczenie kontrahenta, gdy strony wypowiadają, rozwiązują lub odstępują od umowy;
- 14) pozbawiają wyłącznie konsumenta uprawnienia do rozwiązania umowy, odstąpienia od niej lub jej wypowiedzenia;
- 15) zastrzegają dla kontrahenta konsumenta uprawnienie wypowiedzenia umowy zawartej na czas nieoznaczony, bez wskazania ważnych przyczyn i stosownego terminu wypowiedzenia;

- 16) nakładają wyłącznie na konsumenta obowiązek zapłaty ustalonej sumy na wypadek rezygnacji z zawarcia lub wykonania umowy;
- 17) nakładają na konsumenta, który nie wykonał zobowiązania lub odstąpił od umowy, obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej lub odstępnego;
- 18) stanowią, że umowa zawarta na czas oznaczony ulega przedłużeniu, o ile konsument, dla którego zastrzeżono rażąco krótki termin, nie złoży przeciwnego oświadczenia;
- 19) przewidują wyłącznie dla kontrahenta konsumenta jednostronne uprawnienie do zmiany, bez ważnych przyczyn, istotnych cech świadczenia;
- 20) przewidują uprawnienie kontrahenta konsumenta do określenia lub podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy;
- 21) uzależniają odpowiedzialność kontrahenta konsumenta od wykonania zobowiązań przez osoby, za pośrednictwem których kontrahent konsumenta zawiera umowę lub przy których pomocy wykonuje swoje zobowiązanie, albo uzależniają tę odpowiedzialność od spełnienia przez konsumenta nadmiernie uciążliwych formalności;
- 22) przewidują obowiązek wykonania zobowiązania przez konsumenta mimo niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez jego kontrahenta;
- 23) wyłączają jurysdykcję sądów polskich lub poddają sprawę pod rozstrzygnięcie sądu polubownego polskiego lub zagranicznego albo innego organu, a także narzucają rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy.

Zbieg wzorców

Art. 385⁴. § 1. Umowa między przedsiębiorcami stosującymi różne wzorce umów nie obejmuje tych postanowień wzorców, które są ze sobą sprzeczne.

§ 2. Umowa nie jest zawarta, gdy po otrzymaniu oferty strona niezwłocznie zawiadomi, że nie zamierza zawierać umowy na warunkach przewidzianych w § 1.

Odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących konsumenta

Art. 385⁵.⁵⁸ Przepisy dotyczące konsumenta, zawarte w art. 385¹–385³, stosuje się do osoby fizycznej zawierającej umowę bezpośrednio związaną z jej działalnością gospodarczą, gdy z treści tej umowy wynika, że nie posiada ona dla niej charakteru zawodowego, wynikającego w szczególności z przedmiotu wykonywanej przez nią działalności gospodarczej, udostępnionego na podstawie przepisów o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Art. 386. *(uchylony)*

⁵⁸ Art. 385⁵ dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z 31 lipca 2019 r. (Dz.U. poz. 1495 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2021 r.

Impossibilium nulla obligatio est

Art. 387. § 1. Umowa o świadczenie niemożliwe jest nieważna.

§ 2. Strona, która w chwili zawarcia umowy wiedziała o niemożliwości świadczenia, a drugiej strony z błędu nie wyprowadziła, obowiązana jest do naprawienia szkody, którą druga strona poniosła przez to, że zawarła umowę nie wiedząc o niemożliwości świadczenia.

**Nieważność zobowiązujących umów przewłaszczenia
na zabezpieczenie nieruchomości mieszkalnej
wykorzystywanej przez konsumenta**

Art. 387¹.⁵⁹ Nieważna jest umowa, w której osoba fizyczna zobowiązuje się do przeniesienia własności nieruchomości służącej zaspokojeniu jej potrzeb mieszkaniowych w celu zabezpieczenia roszczeń wynikających z tej lub innej umowy niezwiązanej bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową tej osoby, w przypadku gdy:

- 1) wartość nieruchomości jest wyższa niż wartość zabezpieczanych tą nieruchomości roszczeń pieniężnych powiększonych o wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie od tej wartości za okres 24 miesięcy lub
- 2) wartość zabezpieczanych tą nieruchomości roszczeń pieniężnych nie jest oznaczona, lub
- 3) zawarcie tej umowy nie zostało poprzedzone dokonaniem wyceny wartości rynkowej nieruchomości przez biegłego rzeczoznawcę.

Wyzysk

Art. 388. § 1.⁶⁰ Jeżeli jedna ze stron, wyzyskując przymusowe położenie, niedoświadczenie lub brak dostatecznego rozeznania drugiej strony co do przedmiotu umowy, w zamian za swoje świadczenie przyjmuje albo zastrzega dla siebie lub dla osoby trzeciej świadczenie, którego wartość w chwili zawarcia umowy przewyższa w rażącym stopniu wartość jej własnego świadczenia, druga strona może według swego wyboru żądać zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia albo unieważnienia umowy.

§ 1¹.⁶¹ Jeżeli wartość świadczenia jednej ze stron w chwili zawarcia umowy przewyższa co najmniej dwukrotnie wartość świadczenia wzajemnego, domniemywa się, że przewyższa je w stopniu rażącym.

⁵⁹ Art. 387¹ dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z 14 maja 2020 r. (Dz.U. poz. 875) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 maja 2020 r.

⁶⁰ Art. 388 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. a ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2459) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 czerwca 2022 r.

⁶¹ Art. 388 § 1¹ dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2459) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 czerwca 2022 r.

§ 2.⁶² Uprawnienia określone w § 1 wygasają z upływem lat trzech od dnia zawarcia umowy, a jeżeli stroną umowy jest konsument – z upływem lat sześciu.

Umowa przedwstępna

Art. 389. § 1. Umowa, przez którą jedna ze stron lub obie zobowiązują się do zawarcia oznaczonej umowy (umowa przedwstępna), powinna określać istotne postanowienia umowy przyrzeczonej.

§ 2. Jeżeli termin, w ciągu którego ma być zawarta umowa przyrzeczona, nie został oznaczony, powinna ona być zawarta w odpowiednim terminie wyznaczonym przez stronę uprawnioną do żądania zawarcia umowy przyrzeczonej. Jeżeli obie strony są uprawnione do żądania zawarcia umowy przyrzeczonej i każda z nich wyznaczyła inny termin, strony wiąże termin wyznaczony przez stronę, która wcześniej złożyła stosowne oświadczenie. Jeżeli w ciągu roku od dnia zawarcia umowy przedwstępnej nie został wyznaczony termin do zawarcia umowy przyrzeczonej, nie można żądać jej zawarcia.

Uchylenie się od zawarcia umowy przyrzeczonej

Art. 390. § 1. Jeżeli strona zobowiązana do zawarcia umowy przyrzeczonej uchyli się od jej zawarcia, druga strona może żądać naprawienia szkody, którą poniosła przez to, że liczyła na zawarcie umowy przyrzeczonej. Strony mogą w umowie przedwstępnej odmiennie określić zakres odszkodowania.

§ 2. Jednakże gdy umowa przedwstępna czyni zadość wymaganiom, od których zależy ważność umowy przyrzeczonej, w szczególności wymaganiom co do formy, strona uprawniona może dochodzić zawarcia umowy przyrzeczonej.

§ 3. Roszczenia z umowy przedwstępnej przedawniają się z upływem roku od dnia, w którym umowa przyrzeczona miała być zawarta. Jeżeli sąd oddalił żądanie zawarcia umowy przyrzeczonej, roszczenia z umowy przedwstępnej przedawniają się z upływem roku od dnia, w którym orzeczenie stało się prawomocne.

Umowa o świadczenie przez osobę trzecią

Art. 391. Jeżeli w umowie zastrzeżono, że osoba trzecia zaciągnie określone zobowiązanie albo spełni określone świadczenie, ten, kto takie przyrzeczenie uczynił, odpowiedzialny jest za szkodę, którą druga strona ponosi przez to, że osoba trzecia odmawia zaciągnięcia zobowiązania albo nie spełnia świadczenia. Może jednak zwolnić się od obowiązku naprawienia szkody spełniając przyrzeczone świadczenie, chyba że sprzeciwia się to umowie lub właściwości świadczenia.

⁶² Art. 388 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 5 lit. c ustawy z 2 grudnia 2021 r. (Dz.U. poz. 2459) zmieniającej nin. ustawę z dniem 30 czerwca 2022 r.

Umowa o zwolnienie dłużnika od obowiązku świadczenia

Art. 392. Jeżeli osoba trzecia zobowiązała się przez umowę z dłużnikiem zwolnić go od obowiązku świadczenia, jest ona odpowiedzialna względem dłużnika za to, że wierzyciel nie będzie od niego żądał spełnienia świadczenia.

Umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej

Art. 393. § 1. Jeżeli w umowie zastrzeżono, że dłużnik spełni świadczenie na rzecz osoby trzeciej, osoba ta, w braku odmiennego postanowienia umowy, może żądać bezpośrednio od dłużnika spełnienia zastrzeżonego świadczenia.

§ 2. Zastrzeżenie co do obowiązku świadczenia na rzecz osoby trzeciej nie może być odwołane ani zmienione, jeżeli osoba trzecia oświadczyła którejkolwiek ze stron, że chce z zastrzeżenia skorzystać.

§ 3. Dłużnik może podnieść zarzuty z umowy także przeciwko osobie trzeciej.

Zadatek

Art. 394. § 1. W braku odmiennego zastrzeżenia umownego albo zwyczaju zadatek dany przy zawarciu umowy ma to znaczenie, że w razie niewykonania umowy przez jedną ze stron druga strona może bez wyznaczenia terminu dodatkowego od umowy odstąpić i otrzymany zadatek zachować, a jeżeli sama go dała, może żądać sumy dwukrotnie wyższej.

§ 2. W razie wykonania umowy zadatek ulega zaliczeniu na poczet świadczenia strony, która go dała; jeżeli zaliczenie nie jest możliwe, zadatek ulega zwrotowi.

§ 3. W razie rozwiązania umowy zadatek powinien być zwrócony, a obowiązek zapłaty sumy dwukrotnie wyższej odpada. To samo dotyczy wypadku, gdy niewykonanie umowy nastąpiło wskutek okoliczności, za które żadna ze stron nie ponosi odpowiedzialności albo za które ponoszą odpowiedzialność obie strony.

Prawo odstąpienia

Art. 395. § 1. Można zastrzec, że jednej lub obu stronom przysługiwać będzie w ciągu oznaczonego terminu prawo odstąpienia od umowy. Prawo to wykonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie.

§ 2. W razie wykonania prawa odstąpienia umowa uważana jest za niezawartą. To, co strony już świadczyły, ulega zwrotowi w stanie niezmienionym, chyba że zmiana była konieczna w granicach zwykłego zarządu. Za świadczone usługi oraz za korzystanie z rzeczy należy się drugiej stronie odpowiednie wynagrodzenie.

Odstępne

Art. 396. Jeżeli zostało zastrzeżone, że jednej lub obu stronom wolno od umowy odstąpić za zapłatą oznaczonej sumy (odstępne), oświadczenie o odstąpieniu jest skuteczne tylko wtedy, gdy zostało złożone jednocześnie z zapłatą odstępnego.

Tytuł IV

(uchylony)

Art. 397–404. (uchylone)

Tytuł V

Bezpodstawne wzbogacenie

Bezpodstawne wzbogacenie

Art. 405. Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości.

Obowiązek wydania korzyści

Art. 406. Obowiązek wydania korzyści obejmuje nie tylko korzyść bezpośrednio uzyskaną, lecz także wszystko, co w razie zbycia, utraty lub uszkodzenia zostało uzyskane w zamian tej korzyści albo jako naprawienie szkody.

Przejęcie obowiązku na osobę trzecią

Art. 407. Jeżeli ten, kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, rozporządził korzyścią na rzecz osoby trzeciej bezpłatnie, obowiązek wydania korzyści przechodzi na tę osobę trzecią.

Rozliczenie nakładów

Art. 408. § 1. Zobowiązany do wydania korzyści może żądać zwrotu nakładów koniecznych o tyle, o ile nie znalazły pokrycia w użytku, który z nich osiągnął. Zwrotu innych nakładów może żądać o tyle, o ile zwiększają wartość korzyści w chwili jej wydania; może jednak zabrać te nakłady, przywracając stan poprzedni.

§ 2. Kto czyniąc nakłady wiedział, że korzyść mu się nie należy, ten może żądać zwrotu nakładów tylko o tyle, o ile zwiększają wartość korzyści w chwili jej wydania.

§ 3. Jeżeli żądający wydania korzyści jest zobowiązany do zwrotu nakładów, sąd może zamiast wydania korzyści w naturze nakazać zwrot jej wartości w pieniądzu z odliczeniem wartości nakładów, które żądający byłby obowiązany zwrócić.

Wygaśnięcie obowiązku

Art. 409. Obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub używając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

Świadczenie nienależne

Art. 410. § 1. Przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego.

§ 2. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

Wyłączenie zwrotu świadczenia

Art. 411. Nie można żądać zwrotu świadczenia:

- 1) jeżeli spełniający świadczenie wiedział, że nie był do świadczenia zobowiązany, chyba że spełnienie świadczenia nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu albo w celu uniknięcia przymusu lub w wykonaniu nieważnej czynności prawnej;
- 2) jeżeli spełnienie świadczenia czyni zadość zasadom współżycia społecznego;
- 3) jeżeli świadczenie zostało spełnione w celu zadośćuczynienia przedawnionemu roszczeniu;
- 4) jeżeli świadczenie zostało spełnione, zanim wierzytelność stała się wymagalna.

Przepadek na rzecz Skarbu Państwa

Art. 412. Sąd może orzec przepadek świadczenia na rzecz Skarbu Państwa, jeżeli świadczenie to zostało świadomie spełnione w zamian za dokonanie czynu zabronionego przez ustawę lub w celu niegodziwym. Jeżeli przedmiot świadczenia został zużyty lub utracony, przypadkowi może ulec jego wartość.

Świadczenie z gry lub zakładu

Art. 413. § 1. Kto spełnia świadczenie z gry lub zakładu, nie może żądać zwrotu, chyba że gra lub zakład były zakazane albo nierzetelne.

§ 2. Roszczeń z gry lub zakładu można dochodzić tylko wtedy, gdy gra lub zakład były prowadzone na podstawie zezwolenia właściwego organu państwowego.

Obowiązek naprawienia szkody

Art. 414. Przepisy niniejszego tytułu nie uchybiają przepisom o obowiązku naprawienia szkody.

Tytuł VI

Czyny niedozwolone

Odpowiedzialność *ex delicto*

Art. 415. Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia.

Odpowiedzialność osoby prawnej

Art. 416. Osoba prawna jest obowiązana do naprawienia szkody wyrządzonej z winy jej organu.

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez władzę publiczną

Art. 417.⁶³ § 1. Za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa.

§ 2. Jeżeli wykonywanie zadań z zakresu władzy publicznej zlecono, na podstawie porozumienia, jednostce samorządu terytorialnego albo innej osobie prawnej, solidarną odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę ponosi ich wykonawca oraz zlecająca je jednostka samorządu terytorialnego albo Skarb Państwa.

Źródła szkody

Art. 417¹. § 1. Jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie aktu normatywnego, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu niezgodności tego aktu z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

§ 2.⁶⁴ Jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Odnosi się to również do wypadku, gdy prawomocne orzeczenie lub ostateczna decyzja zostały wydane na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

§ 3. Jeżeli szkoda została wyrządzona przez niewydanie orzeczenia lub decyzji, gdy obowiązek ich wydania przewiduje przepis prawa, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu niezgodności z prawem niewydania orzeczenia lub decyzji, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej.

§ 4. Jeżeli szkoda została wyrządzona przez niewydanie aktu normatywnego, którego obowiązek wydania przewiduje przepis prawa, niezgodność z prawem niewydania tego aktu stwierdza sąd rozpoznający sprawę o naprawienie szkody.

⁶³ Zgodnie z art. 5 ustawy z 17 czerwca 2004 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1692 ze zm.; zmiana weszła w życie 1 września 2004 r.) do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem jej wejścia w życie stosuje się niniejszy przepis w brzmieniu obowiązującym do dnia jej wejścia w życie.

⁶⁴ Zgodnie z art. 4 ustawy z 22 lipca 2010 r. (Dz.U. Nr 155, poz. 1037; zmiana weszła w życie 25 września 2010 r.) przepis art. 417¹ § 2 w brzmieniu nadanym powyższą ustawą ma zastosowanie do orzeczeń, które uprawomocniły się od dnia 17 października 1997 r. Termin przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej wydaniem prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, które uprawomocniło się po dniu 17 października 1997 r. a przed dniem 1 września 2004 r., nie rozpoczyna biegu przed dniem 25 września 2010 r. Od orzeczeń, które uprawomocniły się w okresie od dnia 17 października 1997 r. do dnia 1 września 2004 r., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia mogła być wniesiona w terminie 2 lat od dnia 25 września 2010 r.

Odpowiedzialność na zasadzie słuszości

Art. 417². Jeżeli przez zgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej została wyrządzona szkoda na osobie, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego jej naprawienia oraz zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, gdy okoliczności, a zwłaszcza niezdolność poszkodowanego do pracy lub jego ciężkie położenie materialne, wskazują, że wymagają tego względy słuszości.

Art. 418.⁶⁵ (*utracił moc*)

Art. 419–420². (*uchylone*)

Pierwszeństwo *lex specialis*

Art. 421.⁶⁶ Przepisów art. 417, art. 417¹ i art. 417² nie stosuje się, jeżeli odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej jest uregulowana w przepisach szczególnych.

Odpowiedzialność podżegacza, pomocnika, korzystającego ze szkody

Art. 422. Za szkodę odpowiedzialny jest nie tylko ten, kto ją bezpośrednio wyrządził, lecz także ten, kto inną osobę do wyrządzenia szkody nakłonił albo był jej pomocny, jak również ten, kto świadomie skorzystał z wyrządzonej drugiemu szkody.

Obrona konieczna

Art. 423. Kto działa w obronie koniecznej, odpierając bezpośredni i bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro własne lub innej osoby, ten nie jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną napastnikowi.

Stan wyższej konieczności

Art. 424. Kto zniszczył lub uszkodził cudzą rzecz albo zabił lub zranił cudze zwierzę w celu odwrócenia od siebie lub od innych niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio od tej rzeczy lub zwierzęcia, ten nie jest odpowiedzialny za wynikłą stąd szkodę, jeżeli niebezpieczeństwa sam nie wywołał, a niebezpieczeństwu nie można było inaczej zapobiec i jeżeli ratowane dobro jest oczywiście ważniejsze aniżeli dobro naruszone.

Niepoczytalność

Art. 425. § 1. Osoba, która z jakichkolwiek powodów znajduje się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, nie jest odpowiedzialna za szkodę w tym stanie wyrządzoną.

⁶⁵ Art. 418 jest niezgodny z art. 77 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i utracił moc 18 grudnia 2001 r. (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 grudnia 2001 r., SK. 18/00, Dz.U. Nr 145, poz. 1638).

⁶⁶ Zgodnie z art. 5 ustawy z 17 czerwca 2004 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1692 ze zm.; zmiana weszła w życie 1 września 2004 r.) do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem jej wejścia w życie stosuje się niniejszy przepis w brzmieniu obowiązującym do dnia jej wejścia w życie.

§ 2. Jednakże kto uległ zakłóceniu czynności psychicznych wskutek użycia napojów odurzających albo innych podobnych środków, ten obowiązany jest do naprawienia szkody, chyba że stan zakłócenia został wywołany bez jego winy.

Małoletni do lat trzynastu

Art. 426. Małoletni, który nie ukończył lat trzynastu, nie ponosi odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę.

Wina w nadzorze

Art. 427. Kto z mocy ustawy lub umowy jest zobowiązany do nadzoru nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można, ten obowiązany jest do naprawienia szkody wyrządzonej przez tę osobę, chyba że uczynił zadość obowiązкови nadzoru albo że szkoda byłaby powstała także przy starannym wykonywaniu nadzoru. Przepis ten stosuje się również do osób wykonywających bez obowiązku ustawowego ani umownego stałą pieczę nad osobą, której z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego winy poczytać nie można.

Odpowiedzialność w braku osób zobowiązanych do nadzoru

Art. 428. Gdy sprawca z powodu wieku albo stanu psychicznego lub cielesnego nie jest odpowiedzialny za szkodę, a brak jest osób zobowiązanych do nadzoru albo gdy nie można od nich uzyskać naprawienia szkody, poszkodowany może żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody od samego sprawcy, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i sprawcy, wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.

Wina w wyborze

Art. 429. Kto powierza wykonanie czynności drugiemu, ten jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez sprawcę przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, chyba że nie ponosi winy w wyborze albo że wykonanie czynności powierzył osobie, przedsiębiorstwu lub zakładowi, które w zakresie swej działalności zawodowej trudnią się wykonywaniem takich czynności.

Szkoda wyrządzona przez podwładnego

Art. 430. Kto na własny rachunek powierza wykonanie czynności osobie, która przy wykonywaniu tej czynności podlega jego kierownictwu i ma obowiązek stosować się do jego wskazówek, ten jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną z winy tej osoby przy wykonywaniu powierzonej jej czynności.

Szkoda wyrządzona przez zwierzęta

Art. 431. § 1. Kto zwierzę chowa albo się nim posługuje, obowiązany jest do naprawienia wyrządzonej przez nie szkody niezależnie od tego, czy było pod

jego nadzorem, czy też zabląkało się lub uciekło, chyba że ani on, ani osoba, za którą ponosi odpowiedzialność, nie ponoszą winy.

§ 2. Chociażby osoba, która zwierzę chowa lub się nim posługuje, nie była odpowiedzialna według przepisów paragrafu poprzedzającego, poszkodowany może od niej żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i tej osoby, wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.

Samopomoc polegająca na zajęciu cudzego zwierzęcia

Art. 432. § 1. Posiadacz gruntu może zająć cudze zwierzę, które wyrządza szkodę na gruncie, jeżeli zajęcie jest potrzebne do zabezpieczenia roszczenia o naprawienie szkody.

§ 2. Na zajętych zwierzęciu posiadacz gruntu uzyskuje ustawowe prawo zastawu dla zabezpieczenia należnego mu naprawienia szkody oraz kosztów żywienia i utrzymania zwierzęcia.

§ 3. (*uchylony*)

Wyrzucenie, wylanie, spadnięcie

Art. 433. Za szkodę wyrządzoną wyrzuceniem, wylaniem lub spadnięciem jakiegokolwiek przedmiotu z pomieszczenia jest odpowiedzialny ten, kto pomieszczenie zajmuje, chyba że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą zajmujący pomieszczenie nie ponosi odpowiedzialności i której działaniu nie mógł zapobiec.

Zawalenie się budynku

Art. 434. Za szkodę wyrządzoną przez zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części odpowiedzialny jest samoistny posiadacz budowli, chyba że zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części nie wynikało ani z braku utrzymania budowli w należytym stanie, ani z wady w budowie.

Prowadzący przedsiębiorstwo lub zakład

Art. 435. § 1. Prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo lub zakład uprawiany w ruch za pomocą sił przyrody (pary, gazu, elektryczności, paliw płynnych itp.) ponosi odpowiedzialność za szkodę na osobie lub mieniu, wyrządzoną komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu, chyba że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą nie ponosi odpowiedzialności.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio do przedsiębiorstw lub zakładów wytwarzających środki wybuchowe albo posługujących się takimi środkami.

Samoistny posiadacz mechanicznego środka komunikacji

Art. 436. § 1. Odpowiedzialność przewidzianą w artykule poprzedzającym ponosi również samoistny posiadacz mechanicznego środka komunikacji

poruszanego za pomocą sił przyrody. Jednakże gdy posiadacz samoistny oddał środek komunikacji w posiadanie zależne, odpowiedzialność ponosi posiadacz zależny.

§ 2. W razie zderzenia się mechanicznych środków komunikacji poruszanych za pomocą sił przyrody wymienione osoby mogą wzajemnie żądać naprawienia poniesionych szkód tylko na zasadach ogólnych. Również tylko na zasadach ogólnych osoby te są odpowiedzialne za szkody wyrządzone tym, których przewożą z grzeczności.

Zakaz wyłączenia odpowiedzialności

Art. 437. Nie można wyłączyć ani ograniczyć z góry odpowiedzialności określonej w dwóch artykułach poprzedzających.

Szkoda poniesiona w cudzym lub wspólnym interesie

Art. 438. Kto w celu odwrócenia grożącej drugiemu szkody albo w celu odwrócenia wspólnego niebezpieczeństwa przymusowo lub nawet dobrowolnie poniosł szkodę majątkową, może żądać naprawienia poniesionych strat w odpowiednim stosunku od osób, które z tego odniosły korzyść.

Żądanie odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa

Art. 439. Ten, komu skutek zachowania się innej osoby, w szczególności skutek braku należytego nadzoru nad ruchem kierowanego przez nią przedsiębiorstwa lub zakładu albo nad stanem posiadanego przez nią budynku lub innego urządzenia, zagraża bezpośrednio szkoda, może żądać, ażeby osoba ta przedsięwzięła środki niezbędne do odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa, a w razie potrzeby także, by dała odpowiednie zabezpieczenie.

Ograniczenie wysokości odszkodowania

Art. 440. W stosunkach między osobami fizycznymi zakres obowiązku naprawienia szkody może być stosownie do okoliczności ograniczony, jeżeli ze względu na stan majątkowy poszkodowanego lub osoby odpowiedzialnej za szkodę wymagają takiego ograniczenia zasady współzycia społecznego.

Solidarność; regres

Art. 441. § 1. Jeżeli kilka osób ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym, ich odpowiedzialność jest solidarna.

§ 2. Jeżeli szkoda była wynikiem działania lub zaniechania kilku osób, ten, kto szkodę naprawił, może żądać od pozostałych zwrotu odpowiedniej części zależnie od okoliczności, a zwłaszcza od winy danej osoby oraz od stopnia, w jakim przyczyniła się do powstania szkody.

§ 3. Ten, kto naprawił szkodę, za którą jest odpowiedzialny mimo braku winy, ma zwrotne roszczenie do sprawcy, jeżeli szkoda powstała z winy sprawcy.

Art. 442. (*uchylony*)

Przedawnienie roszczeń

Art. 442¹. ⁶⁷ § 1.⁶⁸ Roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się albo przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

§ 2. Jeżeli szkoda wynikła ze zbrodni lub występku, roszczenie o naprawienie szkody ulega przedawnieniu z upływem lat dwudziestu od dnia popełnienia przestępstwa bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

§ 3. W razie wyrządzenia szkody na osobie, przedawnienie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

§ 4. Przedawnienie roszczeń osoby małoletniej o naprawienie szkody na osobie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat dwóch od uzyskania przez nią pełnoletności.

Zbieg podstaw odpowiedzialności

Art. 443. Okoliczność, że działanie lub zaniechanie, z którego szkoda wynikła, stanowiło niewykonanie lub nienależyte wykonanie istniejącego uprzednio zobowiązania, nie wyłącza roszczenia o naprawienie szkody z tytułu czynu niedozwolonego, chyba że z treści istniejącego uprzednio zobowiązania wynika co innego.

Szkoda na osobie

Art. 444. § 1. W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wyniki z tego powodu koszty. Na żądanie poszkodowanego zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć z góry sumę potrzebną na koszty leczenia, a jeżeli poszkodowany stał się inwalidą, także sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu.

§ 2. Jeżeli poszkodowany utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia

⁶⁷ Zgodnie z art. 2 ustawy z 16 lutego 2007 r. (Dz.U. Nr 80, poz. 538; zmiana weszła w życie 10 sierpnia 2007 r.) do roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, a według przepisów dotychczasowych w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, stosuje się przepisy art. 442¹ k.c.

⁶⁸ Art. 442¹ § 1 zmieniony przez art. 33 ustawy z 21 kwietnia 2017 r. (Dz.U. poz. 1132) zmieniającej nin. ustawę z dniem 27 czerwca 2017 r.

Zgodnie z art. 38 ustawy z 21 kwietnia 2017 r. (Dz.U. poz. 1132; zmiana weszła w życie 27 czerwca 2017 r.) do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, a według przepisów dotychczasowych w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, stosuje się przepis art. 442¹ § 1 k.c. w nowym brzmieniu, z tym że jeżeli trzyletni termin przedawnienia rozpocząłby bieg przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, termin ten rozpoczyna bieg w dniu jej wejścia w życie.

na przyszłość, może on żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody odpowiedniej renty.

§ 3. Jeżeli w chwili wydania wyroku szkody nie da się dokładnie ustalić, poszkodowanemu może być przyznana renta tymczasowa.

Zadośćuczynienie

Art. 445. § 1. W wypadkach przewidzianych w artykule poprzedzającym sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się również w wypadku pozbawienia wolności oraz w wypadku skłonienia za pomocą podstępów, gwałtu lub nadużycia stosunku zależności do poddania się czynowi nierządному.

§ 3. Roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego.

Szkody majątkowe wynikające ze śmierci

Art. 446. § 1. Jeżeli wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć poszkodowanego, zobowiązany do naprawienia szkody powinien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł.

§ 2. Osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Takiej samej renty mogą żądać inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, jeżeli z okoliczności wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.

§ 3. Sąd może ponadto przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej.

§ 4. Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

Odpowiedzialność za szkody doznane przed urodzeniem

Art. 446¹. Z chwilą urodzenia dziecko może żądać naprawienia szkód doznanych przed urodzeniem.

Zadośćuczynienie za naruszenie więzi rodzinnej

Art. 446².⁶⁹ W razie ciężkiego i trwałego uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, skutkującego niemożnością nawiązania lub kontynuowania więzi

⁶⁹ Art. 446² dodany przez art. 1 ustawy z 24 czerwca 2021 r. (Dz.U. poz. 1509) zmieniającej nin. ustawę z dniem 19 września 2021 r.

rodzinnej, sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny poszkodowanego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

Kapitalizacja renty

Art. 447. Z ważnych powodów sąd może na żądanie poszkodowanego przyznać mu zamiast renty lub jej części odszkodowanie jednorazowe. Dotyczy to w szczególności wypadku, gdy poszkodowany stał się inwalidą, a przyznanie jednorazowego odszkodowania ułatwi mu wykonywanie nowego zawodu.

Zadośćuczynienie za naruszenie dobra osobistego

Art. 448.⁷⁰ § 1. W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę albo zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia.

§ 2. W przypadkach określonych w art. 445 § 1 i 2 oraz art. 446³ ten, czyje dobro osobiste zostało naruszone, może obok zadośćuczynienia pieniężnego żądać zasądzenia odpowiedniej sumy na wskazany przez niego cel społeczny.

§ 3. Do roszczeń, o których mowa w § 1 i 2, przepis art. 445 § 3 stosuje się.

Zbywalność roszczeń

Art. 449. Roszczenia przewidziane w art. 444–448 nie mogą być zbyte, chyba że są już wymagalne i że zostały uznane na piśmie albo przyznane prawomocnym orzeczeniem.

Tytuł VI¹

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny

Produkt niebezpieczny

Art. 449¹. § 1. Kto wytwarza w zakresie swojej działalności gospodarczej (producent) produkt niebezpieczny, odpowiada za szkodę wyrządzoną komukolwiek przez ten produkt.

§ 2. Przez produkt rozumie się rzecz ruchomą, choćby została ona połączona z inną rzeczą. Za produkt uważa się także zwierzęta i energię elektryczną.

§ 3. Niebezpieczny jest produkt niezapewniający bezpieczeństwa, jakiego można oczekiwać, uwzględniając normalne użycie produktu. O tym, czy produkt jest bezpieczny, decydują okoliczności z chwili wprowadzenia go do obrotu, a zwłaszcza

⁷⁰ Art. 448 zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z 28 lipca 2023 r. (Dz.U. poz. 1615) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 września 2023 r.

sposób zaprezentowania go na rynku oraz podane konsumentowi informacje o właściwościach produktu. Produkt nie może być uznany za niezapewniający bezpieczeństwa tylko dlatego, że później wprowadzono do obrotu podobny produkt ulepszony.

Szkoda na mieniu

Art. 449². Producent odpowiada za szkodę na mieniu tylko wówczas, gdy rzecz zniszczona lub uszkodzona należy do rzeczy zwykle przeznaczonych do osobistego użytku i w taki przede wszystkim sposób korzystał z niej poszkodowany.

Wyłączenie odpowiedzialności

Art. 449³. § 1. Producent nie odpowiada za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, jeżeli produktu nie wprowadził do obrotu albo gdy wprowadzenie produktu do obrotu nastąpiło poza zakresem jego działalności gospodarczej.

§ 2. Producent nie odpowiada również wtedy, gdy właściwości niebezpieczne produktu ujawniły się po wprowadzeniu go do obrotu, chyba że wynikały one z przyczyny tkwiącej poprzednio w produkcie. Nie odpowiada on także wtedy, gdy nie można było przewidzieć niebezpiecznych właściwości produktu, uwzględniając stan nauki i techniki w chwili wprowadzenia produktu do obrotu, albo gdy właściwości te wynikały z zastosowania przepisów prawa.

Domniemanie

Art. 449⁴. Domniemywa się, że produkt niebezpieczny, który spowodował szkodę, został wytworzony i wprowadzony do obrotu w zakresie działalności gospodarczej producenta.

Osoby odpowiedzialne jak producent

Art. 449⁵. § 1. Wytwórca materiału, surowca albo części składowej produktu odpowiada tak jak producent, chyba że wyłączną przyczyną szkody była wadliwa konstrukcja produktu lub wskazówki producenta.

§ 2. Kto przez umieszczenie na produkcie swojej nazwy, znaku towarowego lub innego oznaczenia odróżniającego podaje się za producenta, odpowiada jak producent. Tak samo odpowiada ten, kto produkt pochodzenia zagranicznego wprowadza do obrotu krajowego w zakresie swojej działalności gospodarczej (importer).

§ 3. Producent oraz osoby wymienione w paragrafach poprzedzających odpowiadają solidarnie.

§ 4. Jeżeli nie wiadomo, kto jest producentem lub osobą określoną w § 2, odpowiada ten, kto w zakresie swojej działalności gospodarczej zbył produkt niebezpieczny, chyba że w ciągu miesiąca od daty zawiadomienia o szkodzie wskaże poszkodowanemu osobę i adres producenta lub osoby określonej w § 2 zdanie pierwsze, a w wypadku towaru importowanego – osobę i adres importera.

§ 5. Jeżeli zbywca produktu nie może wskazać producenta ani osób określonych w § 4, zwalnia go od odpowiedzialności wskazanie osoby, od której sam nabył produkt.

Odpowiedzialność osób trzecich

Art. 449⁶. Jeżeli za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny odpowiada także osoba trzecia, odpowiedzialność tej osoby i osób wymienionych w artykułach poprzedzających jest solidarna. Przepisy art. 441 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

Ograniczenie zakresu odszkodowania

Art. 449⁷. § 1. Odszkodowanie za szkodę na mieniu nie obejmuje uszkodzenia samego produktu ani korzyści, jakie poszkodowany mógłby osiągnąć w związku z jego używaniem.

§ 2. Odszkodowanie na podstawie art. 449¹ nie przysługuje, gdy szkoda na mieniu nie przekracza kwoty będącej równowartością 500 euro.

Przedawnienie roszczeń

Art. 449⁸. Roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej przez produkt niebezpieczny ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się lub przy zachowaniu należytej staranności mógł się dowiedzieć o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednak w każdym wypadku roszczenie przedawnia się z upływem lat dziesięciu od wprowadzenia produktu do obrotu.

Reguła wykluczająca

Art. 449⁹. Odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny nie można wyłączyć ani ograniczyć.

Norma kolizyjna

Art. 449¹⁰. Przepisy o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny nie wyłączają odpowiedzialności za szkody na zasadach ogólnych, za szkody wynikłe z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania oraz odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady i gwarancji jakości.

Art. 449¹¹. (*uchylony*)

Tytuł VII

Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania

Dział I

Wykonanie zobowiązań

Świadczenie częściowe

Art. 450. Wierzyciel nie może odmówić przyjęcia świadczenia częściowego, chociażby cała wierzytelność była już wymagalna, chyba że przyjęcie takiego świadczenia narusza jego uzasadniony interes.

Sposób zaliczenia

Art. 451. § 1. Dłużnik mający względem tego samego wierzyciela kilka długów tego samego rodzaju może przy spełnieniu świadczenia wskazać, który dług chce zaspokoić. Jednakże to, co przypada na poczet danego długu, wierzyciel może przede wszystkim zaliczyć na związane z tym długiem zaległe należności uboczne oraz na zalegające świadczenia główne.

§ 2. Jeżeli dłużnik nie wskazał, który z kilku długów chce zaspokoić, a przyjął pokwitowanie, w którym wierzyciel zaliczył otrzymane świadczenie na poczet jednego z tych długów, dłużnik nie może już żądać zaliczenia na poczet innego długu.

§ 3. W braku oświadczenia dłużnika lub wierzyciela spełnione świadczenie zalicza się przede wszystkim na poczet długu wymagalnego, a jeżeli jest kilka długów wymagalnych – na poczet najdawniej wymagalnego.

Świadczenie do rąk osoby nieuprawnionej

Art. 452. Jeżeli świadczenie zostało spełnione do rąk osoby nieuprawnionej do jego przyjęcia, a przyjęcie świadczenia nie zostało potwierdzone przez wierzyciela, dłużnik jest zwolniony w takim zakresie, w jakim wierzyciel ze świadczenia skorzystał. Przepis ten stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy świadczenie zostało spełnione do rąk wierzyciela, który był niezdolny do jego przyjęcia.

Datio in solutum

Art. 453. Jeżeli dłużnik w celu zwolnienia się z zobowiązania spełnia za zgodą wierzyciela inne świadczenie, zobowiązanie wygasa. Jednakże gdy przedmiot świadczenia ma wady, dłużnik obowiązany jest do rękojmi według przepisów o rękojmi przy sprzedaży.

Miejsce spełnienia świadczenia

Art. 454. § 1. Jeżeli miejsce spełnienia świadczenia nie jest oznaczone ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione w miejscu, gdzie w chwili powstania zobowiązania dłużnik miał zamieszkanie lub siedzibę.

Jednakże świadczenie pieniężne powinno być spełnione w miejscu zamieszkania lub w siedzibie wierzyciela w chwili spełnienia świadczenia; jeżeli wierzyciel zmienił miejsce zamieszkania lub siedzibę po powstaniu zobowiązania, ponosi spowodowaną przez tę zmianę nadwyżkę kosztów przesłania.

§ 2. Jeżeli zobowiązanie ma związek z przedsiębiorstwem dłużnika lub wierzyciela, o miejscu spełnienia świadczenia rozstrzyga siedziba przedsiębiorstwa.

Miejsce spełnienia świadczenia przez przedsiębiorcę

Art. 454¹.⁷¹ Jeżeli przedsiębiorca jest obowiązany przesłać rzecz konsumentowi do oznaczonego miejsca, miejsce to uważa się za miejsce spełnienia świadczenia. Zastrzeżenie przeciwne jest nieważne.

Termin spełnienia świadczenia

Art. 455. Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania.

Świadczenia częściowe bliżej nieokreślone

Art. 456. Jeżeli strony zastrzegły w umowie, że spełnienie świadczenia następować będzie częściami w ciągu określonego czasu, ale nie ustaliły wielkości poszczególnych świadczeń częściowych albo terminów, w których ma nastąpić spełnienie każdego z tych świadczeń, wierzyciel może przez oświadczenie, złożone dłużnikowi w czasie właściwym, ustalić zarówno wielkość poszczególnych świadczeń częściowych, jak i termin spełnienia każdego z nich, jednakże powinien uwzględnić możliwości dłużnika oraz sposób spełnienia świadczenia.

Zastrzeżenie terminu na korzyść dłużnika

Art. 457. Termin spełnienia świadczenia oznaczony przez czynność prawną poczytuje się w razie wątpliwości za zastrzeżony na korzyść dłużnika.

Żądanie spełnienia świadczenia bez względu na termin

Art. 458. Jeżeli dłużnik stał się niewypłacalny albo jeżeli skutek okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność, zabezpieczenie wierzytelności uległo znacznemu zmniejszeniu, wierzyciel może żądać spełnienia świadczenia bez względu na zastrzeżony termin.

Spis rzeczy lub przedmiotów

Art. 459. § 1. Zobowiązany do wydania zbioru rzeczy lub masy majątkowej albo do udzielenia wiadomości o zbiorze rzeczy lub o masie majątkowej powinien przedstawić wierzycielowi spis rzeczy należących do zbioru lub spis przedmiotów wchodzących w skład masy majątkowej.

⁷¹ Art. 454¹ dodany przez art. 44 pkt 3 ustawy z 30 maja 2014 r. (Dz.U. poz. 827 ze zm.) zmieniającej nin. ustawę z dniem 25 grudnia 2014 r.

§ 2. Jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że przedstawiony spis nie jest rzetelny lub dokładny, wierzyciel może żądać, ażeby dłużnik złożył zapewnienie przed sądem, iż sporządził spis według swojej najlepszej wiedzy.

Zestawienie wpływów i wydatków

Art. 460. § 1. Zobowiązany do złożenia rachunku z zarządu powinien przedstawić wierzycielowi na piśmie zestawienie wpływów i wydatków wraz z potrzebnymi dowodami.

§ 2. Jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że przedstawione zestawienie wpływów nie jest rzetelne lub dokładne, wierzyciel może żądać, ażeby dłużnik złożył zapewnienie przed sądem, iż sporządził zestawienie według swojej najlepszej wiedzy.

lus retentionis

Art. 461. § 1. Zobowiązany do wydania cudzej rzeczy może ją zatrzymać aż do chwili zaspokojenia lub zabezpieczenia przysługujących mu roszczeń o zwrot nakładów na rzecz oraz roszczeń o naprawienie szkody przez rzecz wyrządzonej (prawo zatrzymania).

§ 2. Przepisu powyższego nie stosuje się, gdy obowiązek wydania rzeczy wynika z czynu niedozwolonego albo gdy chodzi o zwrot rzeczy wynajętych, wypożyczonych lub użyzycznych.

§ 3. (*uchylony*)

Pokwitowanie

Art. 462. § 1. Dłużnik, spełniając świadczenie, może żądać od wierzyciela pokwitowania.

§ 2. Dłużnik może żądać pokwitowania w szczególnej formie, jeżeli ma w tym interes.

§ 3. Koszty pokwitowania ponosi dłużnik, chyba że umówiono się inaczej.

Odmowa pokwitowania

Art. 463. Jeżeli wierzyciel odmawia pokwitowania, dłużnik może powstrzymać się ze spełnieniem świadczenia albo złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego.

Świadczenie do rąk okazującego pokwitowanie

Art. 464. Świadczenie do rąk osoby, która okazuje pokwitowanie wystawione przez wierzyciela, zwalnia dłużnika, chyba że było zastrzeżone, iż świadczenie ma nastąpić do rąk własnych wierzyciela, albo chyba że dłużnik działał w złej wierze.

Zwrot dokumentu stwierdzającego zobowiązanie

Art. 465. § 1. Jeżeli istnieje dokument stwierdzający zobowiązanie, dłużnik spełniając świadczenie może żądać zwrotu dokumentu. Jednakże gdy wierzyciel ma interes

w zachowaniu dokumentu, w szczególności gdy świadczenie zostało spełnione tylko częściowo, dłużnik może żądać uczynienia odpowiedniej wzmianki na dokumencie.

§ 2. W razie utraty dokumentu dłużnik może, niezależnie od pokwitowania, żądać od wierzyciela oświadczenia na piśmie, że dokument został utracony.

§ 3. Jeżeli wierzyciel odmawia zwrotu dokumentu lub uczynienia na nim odpowiedniej wzmianki albo pisemnego oświadczenia o utracie dokumentu, dłużnik może powstrzymać się ze spełnieniem świadczenia albo złożyć jego przedmiot do depozytu sądowego.

Domniemanie

Art. 466. Z pokwitowania zapłaty dłużnej sumy wynika domniemanie zapłaty należności ubocznych. Z pokwitowania świadczenia okresowego wynika domniemanie, że spełnione zostały również świadczenia okresowe wymagalne wcześniej.

Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu

Art. 467. Poza wypadkami przewidzianymi w innych przepisach dłużnik może złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego:

- 1) jeżeli wskutek okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności, nie wie, kto jest wierzycielem, albo nie zna miejsca zamieszkania lub siedziby wierzyciela;
- 2) jeżeli wierzyciel nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych ani przedstawiciela uprawnionego do przyjęcia świadczenia;
- 3) jeżeli powstał spór, kto jest wierzycielem;
- 4) jeżeli z powodu innych okoliczności dotyczących osoby wierzyciela świadczenie nie może być spełnione.

Zawiadomienie o depozycie

Art. 468. § 1. O złożeniu przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego dłużnik powinien niezwłocznie zawiadomić wierzyciela, chyba że zawiadomienie napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody. Zawiadomienie powinno nastąpić na piśmie.

§ 2. W razie niewykonania powyższego obowiązku dłużnik jest odpowiedzialny za wynikłą stąd szkodę.

Odebranie z depozytu

Art. 469. § 1. Dopóki wierzyciel nie zażądał wydania przedmiotu świadczenia z depozytu sądowego, dłużnik może przedmiot złożony odebrać.

§ 2. Jeżeli dłużnik odbierze przedmiot świadczenia z depozytu sądowego, złożenie do depozytu uważa się za niebyłe.

Skutki złożenia do depozytu

Art. 470. Ważne złożenie do depozytu sądowego ma takie same skutki jak spełnienie świadczenia i zobowiązuje wierzyciela do zwrotu dłużnikowi kosztów złożenia.

Dział II

Skutki niewykonania zobowiązań

Odpowiedzialność *ex contractu*

Art. 471. Dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

Odpowiedzialność dłużnika

Art. 472. Jeżeli ze szczególnego przepisu ustawy albo z czynności prawnej nie wynika nic innego, dłużnik odpowiedzialny jest za niezachowanie należytej staranności.

Umowne modyfikacje odpowiedzialności

Art. 473. § 1. Dłużnik może przez umowę przyjąć odpowiedzialność za niewykonanie lub za nienależyte wykonanie zobowiązania z powodu oznaczonych okoliczności, za które na mocy ustawy odpowiedzialności nie ponosi.

§ 2. Nieważne jest zastrzeżenie, iż dłużnik nie będzie odpowiedzialny za szkodę, którą może wyrządzić wierzycielowi umyślnie.

Odpowiedzialność za działania i zaniechania osób trzecich

Art. 474. Dłużnik odpowiedzialny jest jak za własne działanie lub zaniechanie za działania i zaniechania osób, z których pomocą zobowiązanie wykonywa, jak również osób, którym wykonanie zobowiązania powierza. Przepis powyższy stosuje się także w wypadku, gdy zobowiązanie wykonywa przedstawiciel ustawowy dłużnika.

Następcza niemożliwość świadczenia

Art. 475. § 1. Jeżeli świadczenie stało się niemożliwe skutkiem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi, zobowiązanie wygasa.

§ 2. Jeżeli rzecz będąca przedmiotem świadczenia została zbyta, utracona lub uszkodzona, dłużnik obowiązany jest wydać wszystko, co uzyskał w zamian za tę rzecz albo jako naprawienie szkody.

Zwłoka dłużnika

Art. 476. Dłużnik dopuszcza się zwłoki, gdy nie spełnia świadczenia w terminie, a jeżeli termin nie jest oznaczony, gdy nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela. Nie dotyczy to wypadku, gdy opóźnienie w spełnieniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

Odpowiedzialność za szkodę spowodowaną zwłoką

Art. 477. § 1. W razie zwłoki dłużnika wierzyciel może żądać, niezależnie od wykonania zobowiązania, naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki.

§ 2. Jednakże gdy wskutek zwłoki dłużnika świadczenie utraciło dla wierzyciela całkowicie lub w przeważającym stopniu znaczenie, wierzyciel może świadczenia nie przyjmując i żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania.

Odpowiedzialność za rzeczy oznaczone co do tożsamości

Art. 478. Jeżeli przedmiotem świadczenia jest rzecz oznaczona co do tożsamości, dłużnik będący w zwłoce odpowiedzialny jest za utratę lub uszkodzenie przedmiotu świadczenia, chyba że utrata lub uszkodzenie nastąpiłoby także wtedy, gdyby świadczenie zostało spełnione w czasie właściwym.

Odpowiedzialność za rzeczy oznaczone co do gatunku

Art. 479. Jeżeli przedmiotem świadczenia jest określona ilość rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, wierzyciel może w razie zwłoki dłużnika nabyć na jego koszt taką samą ilość rzeczy tego samego gatunku albo żądać od dłużnika zapłaty ich wartości, zachowując w obu wypadkach roszczenie o naprawienie szkody wynikłej ze zwłoki.

Wykonanie zastępcze

Art. 480. § 1. W razie zwłoki dłużnika w wykonaniu zobowiązania czynienia, wierzyciel może, zachowując roszczenie o naprawienie szkody, żądać upoważnienia przez sąd do wykonania czynności na koszt dłużnika.

§ 2. Jeżeli świadczenie polega na zaniechaniu, wierzyciel może, zachowując roszczenie o naprawienie szkody, żądać upoważnienia przez sąd do usunięcia na koszt dłużnika wszystkiego, co dłużnik wbrew zobowiązaniu uczynił.

§ 3. W wypadkach nagłych wierzyciel może, zachowując roszczenie o naprawienie szkody, wykonać bez upoważnienia sądu czynność na koszt dłużnika lub usunąć na jego koszt to, co dłużnik wbrew zobowiązaniu uczynił.

§ 4.⁷² Przepisów § 1 i 3 nie stosuje się do roszczeń o złożenie oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie w związku z naruszeniem dóbr osobistych.

Odsetki za opóźnienie

Art. 481. § 1. Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

⁷² Art. 480 § 4 dodany przez art. 1 pkt 3 ustawy z 28 lipca 2023 r. (Dz.U. poz. 1615) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 września 2023 r.

§ 2.⁷³ Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych. Jednakże gdy wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy.

§ 2¹.⁷⁴ Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie).

§ 2².⁷⁵ Jeżeli wysokość odsetek za opóźnienie przekracza wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, należą się odsetki maksymalne za opóźnienie.

§ 2³.⁷⁶ Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych za opóźnienie, także w przypadku dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

§ 2⁴.⁷⁷ Minister Sprawiedliwości ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie.

§ 3. W razie zwłoki dłużnika wierzyciel może nadto żądać naprawienia szkody na zasadach ogólnych.

Zakaz anatocyzmu

Art. 482. § 1. Od zaległych odsetek można żądać odsetek za opóźnienie dopiero od chwili wytoczenia o nie powództwa, chyba że po powstaniu zaległości strony zgodziły się na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy.

§ 2.⁷⁸ (*uchylony*)

Kara umowna

Art. 483. § 1. Można zastrzec w umowie, że naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego nastąpi przez zapłatę określonej sumy (kara umowna).

⁷³ Art. 481 § 2 zmieniony przez art. 2 pkt 2 lit. a ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

⁷⁴ Art. 481 § 2¹ zmieniony przez art. 2 pkt 2 lit. b ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

⁷⁵ Art. 481 § 2² zmieniony przez art. 2 pkt 2 lit. b ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

⁷⁶ Art. 481 § 2³ zmieniony przez art. 2 pkt 2 lit. b ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

⁷⁷ Art. 481 § 2⁴ zmieniony przez art. 2 pkt 2 lit. b ustawy z 9 października 2015 r. (Dz.U. poz. 1830) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2016 r.

⁷⁸ Art. 482 § 2 uchylony przez art. 1 ustawy z 6 grudnia 2018 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 80) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 lutego 2019 r.

Zgodnie z art. 2 ustawy z 6 grudnia 2018 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 80; zmiana weszła w życie 15 lutego 2019 r.) do odsetek należnych przed dniem wejścia w życie przedmiotowej zmiany stosuje się przepisy dotychczasowe.